

ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ АСОЦІАЦІЇ СІЛЬСЬКИХ ТА СЕЛИЩНИХ РАД

ВІСНИК

№13
2014

Агенція
правового
захисту
громад

Ми працюємо для Вас!

PRAVOCARD –
це Ваш правовий захист

PRAVOCARD

Картка правового захисту
Вашої територіальної громади

Члени ВАССР користуються системою бонусних знижок
при вторинній юридичній допомозі!

Тел.: 044 229-18-80
Моб. тел.: 093 144-10-80
095 144-10-80
096 144-10-80

Skype: pravocard_vassr
e-mail: pravocard_vassr@ukr.net

Час роботи: робочі дні з 9.00-18.00.

Детальну інформацію шукайте
на сторінках порталу:
vassr.org/pravocard

Контактна адреса: 04053 м. Київ, вул. Артема, 73

PRAVOCARD – це можливість оперативно отримати
грамотну відповідь юриста на будь яке правове запитання
(швидко і зрозуміло). Наші досвідчені юристи допоможуть
розібратися в ситуації, що виникла та захистити Ваші права.
Звертайтеся! Ми з задоволенням допоможемо вирішити Вашу проблему.

www.vassr.org/pravocard

IV 01 010001

PRAVOCARD

IV 01 010001

PRAVOCARD
PREMIUM

PRAVOCARD

PRAVOCARD – поліс,
власник якого одержує право протягом
року на юридичні консультації у сфері:

- Адміністративно-господарської діяльності посадових осіб, громадян та територіальних громад;
- Службової діяльності органів місцевого самоврядування, громадських та благодійних організацій;
- Захисту прав власності, трудових, виборчих та інших прав та свобод людини і громадянина;
- Правової допомоги членам територіальної громади при здійсненні операцій із земельними ділянками та нерухомістю;
- Кримінального, трудового, сімейного законодавства;
- Захисту та збереження навколишнього природного середовища;
- Захисту громадського порядку, моральності.

Практичну допомогу в підготовці:

- позовів, скарг, звернень до посадових осіб, організацій, органів державної влади;
- установчих та договірних документів;
- проектів рішень сесій та виконкомів (сільських/селищних рад).

PRAVOCARD+

PRAVOCARD+ – це додатковий пакет послуг,
який можливо придбати разом із карткою PravoCard,
та включає в себе юридичний супровід органів місцевого
самоврядування, а також юридичних осіб,
громадських об'єднань, організацій та спілок

Послуги можуть включати:

- Усі послуги, які надає поліс PravoCard;
- Надання витягів із законодавства, підготовка позовів;
- Юридична підтримка поточних та майбутніх проектів;
- Юридичний супровід залучення коштів в сільську, селищну раду, громадську організацію, спілку, а також їх витрачання;
- Розробка установчих, правоустановчих документів, змін до них та супровід щодо реєстрації, перереєстрації в Укрдержреєстрі та інших державних службах.

PRAVOCARD PREMIUM

PRAVOCARD PREMIUM – поліс,
власник якого за окремим тарифом одержує представництво
у судах, вирішення спорів та адвокатські послуги.

• Майнові спори:

- Визнання права власності на об'єкти нерухомого майна;
- Укладання угод купівлі-продажу, обміну, дарування об'єктів нерухомості;
- Інші категорії майнових спорів.

• Земельні спори:

- Визнання права власності на земельну ділянку;
- Про встановлення (відновлення) меж земельних ділянок;
- Про усунення перешкод при користуванні земельною ділянкою;
- Оскарження дій (бездіяльності) органів державної влади та місцевого самоврядування стосовно земельних питань;
- Про розподіл земельної ділянки між власниками/спадкоємцями/розпорядниками/користувачами;
- Про виконання умов договорів оренди земельних ділянок орендарями;
- Інші земельні спори.

• Спори про спадщину:

- Про визнання права на спадщину, відновлення строків позовних вимог;
- Про визнання недійсним заповіту (його частини);
- По іншим категоріям спорів про спадщину.

• По сімейним спорам:

- Про стягнення аліментів;
- Про визнання/позбавлення батьківських прав;
- Про право на опіку та піклування;
- Про визначення порядку виховання дітей, спілкування з дітьми;
- Про визначення/поділ майна спільної сумісної власності подружжя;
- Про визначення частини кожного у сумісній власності подружжя;
- Про визнання шлюбних відносин (громадянського шлюбу);
- По іншим категоріям сімейних спорів.

• Трудові спори:

- Про укладання/розірвання/зміну трудових договорів/контрактів;
- Про стягнення заборгованості по заробітній платі, допомозі, соціальним;
- Про оплату за час вимушеного прогулу;
- Про поновлення на посаді, зміну формулювання причини звільнення;
- По іншим категоріям трудових спорів.

• Адміністративні спори:

- Про визнання недійсними або такими, що перевищують повноваження актів органів державної влади та їх посадових осіб;
- По іншим категоріям адміністративних спорів.

• Кримінальні спори:

- Захист інтересів у будь-якому процесуальному статусі на стадії дізнання, досудового і судового слідства.

Час відповідально переглянути минуле й налаштувати майбутнє. Час виправити помилки й обрати вірну дорогу. Час взяти на себе відповідальність і безстрашно рухатись вперед.

Коли мені бабуся розповідала про війну, а мама про повоєнні голодні часи, де на землі, у селі, не було навіть споришу, а на вишнях жодного листочка (усе те люди поїли з голоду), мені видавалося, що то нереальне кіно. «Бабуся розповідає казку, а з нами нічого такого не може статися», – думала я.

Сталося. Заревіли падаючі снаряди, засвітили кулі над головами українців. Хто б міг подумати, що й нашому поколінню доведеться воювати, віддавати життя за незалежність і цілісність країни, використовувати сепаратистів.

Президент вважає, що військові дії не повинні виправдовувати відсутність реформ. А міністр, якому доручена найголовніша реформа сьогодні – реформа місцевого самоврядування, пан Гройсман, журиться, що багато українців не розуміють важливості змін, які мають відбутися. Про те, які він має міркування з цього приводу читайте на перших шпальтах.

Спробуємо уточнити ще раз, якою має бути та реформа з децентралізації влади. Про зміни говорять в регіонах. Вадим Івченко – керівник виконавчої дирекції ВАССР відвідав 11 областей України, вивчив настрої та ставлення членів асоціації стосовно реформ.

Європа нам допоможе! – сподіваються українці. Звісно, підписана асоціація з європейською спільнотою відкриває нам нові шляхи й можливості. Про те, як нам допомагає Рада Європи читайте у ексклюзивному інтерв'ю керівника програми Ради Європи «Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування» Андрія Гука.

«Бути обізнаним означає бути успішним!» – у публікації з такою назвою знайдете практичні рекомендації, які вам допоможуть налагодити комунікативні процеси в громаді.

Лідери місцевих громад – люди, які стають рупорами реформи децентралізації влади, надією своїх громад. Їх «озброюють» знаннями в Академії лідерства, яка вдруге проводиться для сільських голів за сприяння Ради Європи. Який практичний результат від освітньої діяльності – у коментарях сільських голів з Київщини та Рівненщини, випускників Академії лідерства 2013 року.

**З повагою,
Головний редактор журналу
«Вісник Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад»
Наталія Ключник**

Всеукраїнський науково-популярний журнал «Вісник сільських та селищних рад». Автор ідеї, відповідальна за випуск, головний редактор:
Наталія Ключник
Керівник проекту:
Вадим Івченко
Дизайн та верстка:
Ольга Чумакова

Засновник: **Всеукраїнська асоціація сільських та селищних рад**

Адреса редакції: м. Київ, вул. Артема, 73, електронна пошта: vassr.visnuk@mail.ru
<http://vassr.org>

Видавець: **Інформаційна Агенція «Рідне село»**

Періодичність виходу: один раз на місяць.
Матеріали подаються мовою оригіналу.
Повне або часткове передрукування матеріалів, опублікованих у журналі «Вісник сільських та селищних рад», допускається лише з письмового дозволу редакції.

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УКРАЇНА СТАНЕ КРАЇНОЮ З НЕРЕАЛІЗОВАНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ?	4
ДЕПУТАТИ «ЗА» СПІВРОБІТНИЦТВО ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	6
КАБМІН ПРОПОНУЄ РАДІ ЗАПРОВАДИТИ ПОСАДУ СІЛЬСЬКОГО СТАРОСТИ.....	7
ЯК ВІДБУВАТИМЕТЬСЯ ПЕРЕБУДОВА СИСТЕМИ ВЛАДИ В КРАЇНІ	8

ДІЯЛЬНІСТЬ АСОЦІАЦІЇ

БУТИ ОБІЗНАНИМ ОЗНАЧАЄ БУТИ УСПІШНИМ!	12
ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ СІЛЬСЬКИХ ТА СЕЛИЩНИХ РАД (ВАССР) ТА МІЖНАРОДНА КОМІСІЯ З ПРАВ ЛЮДИНИ (ІНРС) – ПАРТНЕРИ!	15
ВАССР – ІНСТИТУЦІЙНИЙ ПАРТНЕР МЕРЕЖІ РЕГІОНЕТ ..	16
ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО САМОВРЯДУВАННЯ КРАЇН СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА СХОЖІ	17
З ДРУЖНИМ ВІЗИТОМ Й ЗА ДОСВІДОМ	17
ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ОБГОВОРЮВАЛИ НА СУМЩИНІ	18
ДЕЛЕГАЦІЯ ВАССР ПРИВІТАЛА МУСТАФУ ДЖЕМІЛЕВА ..	18
СТВОРЕНО РЕГІОНАЛЬНЕ ВІДДІЛЕННЯ АСОЦІАЦІЇ НА ЧЕРКАЩИНІ	19
ВІДБУЛОСЯ ЗАСІДАННЯ ЛЬВІВСЬКОГО ОБЛАСНОГО ВІДДІЛЕННЯ ВАССР.....	19
НЕ ТРЕБА ЗАГОВОРЮВАТИ РЕФОРМИ – СЛІД РІШУЧЕ ДІЯТИ	20
ПРЯМУЄМО В ЄВРОПУ – РЕФОРМУЄМО МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ	21
ЯК ОБ'ЄДНАТИ ГРОМАДУ В ЦІЛЕ НАВКОЛО СПІЛЬНОГО	24
АКАДЕМІЯ ЛІДЕРСТВА – ЗВОРОТНІЙ ЗВ'ЯЗОК З МАЛОЛЮБАШАНСЬКОЮ СІЛЬСЬКОЮ РАДОЮ.....	26

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА

ЖІНОЧЕ КРИЛО ВАССР ВИРОБЛЯЄ СТРАТЕГІЮ СВОГО РОЗВИТКУ	28
СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ: ПОВСЯКДЕННЕ НАСИЛЬСТВО НАД ЖІНКАМИ	30

КООПЕРАТИВНИЙ РУХ

КРЕДИТ ЧИ ЛІЗИНГ	32
ЯКІ ДОТАЦІЇ ПОТРІБНІ ВИРОБНИКАМ МОЛОКА.....	34

ЗЕМЕЛЬНІ ПИТАННЯ

ПРОБЛЕМНА СІВОЗМІНА	38
КРЕДИТНІ СПІЛКИ: ШЛЯХ ЧЕРЕЗ ТЕРНИ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ ДО ЗІРОК НА ПРАПОРІ ЄС	42
ЧИМ ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД МОЖЕ БУТИ КОРИСНИЙ ДЛЯ КРЕДИТНИХ СПІЛОК УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ?	44

КРАЦІ ПРАКТИКИ

«ЯКЩО НЕ МИ – ТО ХТО? ЯКЩО НЕ ЗАРАЗ – ТО КОЛИ?» АБО ПРО ПРИГНІЧЕНИХ ТА ТЕАТР, ЯКИЙ МЕНЕ ВРЯТУВАВ ..	46
ФЕРМЕРСТВО В УКРАЇНІ МОЖЕ ПЕРЕТВОРИТИСЯ НА СІМЕЙНИЙ БІЗНЕС.....	48

DESPRO

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra
Швейцарська Конфедерація

USAID | Проект АгрІнвєст

Друк: ФОП Лушник В.М.
Свідоцтво про державну реєстрацію
ФОП: серія В02 № 714196
від 26.03.2004 р., видане Виконавчим комітетом Світловодської міської ради Кіровоградської області

Загальний наклад: 5 тис. примірників.
Ціна – договірна.

Рукописи не рецензуються і не повертаються.
Редакція не завжди поділяє думку авторів та не несе відповідальності за зміст авторських матеріалів на сторінках видання.
За зміст рекламних матеріалів відповідальність несе рекламодавець.

УКРАЇНА СТАНЕ КРАЇНОЮ З НЕРЕАЛІЗОВАНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ?

Уряд затвердив План реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Він передбачає підготовку кожним міністерством власного плану щодо децентралізації. Розглянути його збираються у вересні.

Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні прийнята Урядом, містить загальні засади того, що потрібно робити в сфері децентралізації і за якими принципами. На думку Віце-прем'єр-міністра України – Міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства Володимира Гройсмана – це є дуже важливим, оскільки необхідно побачити, наскільки міністерства готові до реформи, наскільки обґрунтовано вони будуть провадити процес децентралізації. За його словами, інформація з пропозиціями міністерств має бути відкритою для спільноти.

Інакше Україна може перетворитися в країну з нереалізованими можливостями. Причина – тотальна, повсюдна централізація влади, яка панувала в Україні, особливо протягом останніх років. Саме вона призвела до того, що Україна загрузла в корупційних схемах і відкатах, безправ'ї й безгрошів'ї для більшості населення.

«Нам необхідно це змінити і провести реформу місцевого самоврядування. Надати громадам – містам, селам, селищам – повноваження і водночас забезпечити дієвий контроль за місцевою владою і з боку громади, і з боку держави. Це баланс противаги.

Ми маємо наділити місцеве самоврядування можливостями приймати рішення, фінансувати свої програми, розвивати місцеву економіку, гуманітарну сферу, і ми зможемо побудувати зовсім іншу модель розвитку України за типом європейських країн», – підкреслив міністр Гройсман.

Вкотре посадовець висловив сподівання на підтримку парламентом змін до Конституції України в частині місцевого самоврядування, пропозиції щодо яких знаходяться сьогодні у стінах Верховної Ради. Прийняття змін до Основного закону країни зафіксує невідоротність процесу децентралізації влади в Україні.

«Ми маємо чітко та послідовно змінити цю систему один раз і назавжди. Наше фундаментальне, принципове завдання – внести зміни до Конституції в частині місцевого самоврядування, де дуже чітко визначити, як буде далі здійснюватися управління в нашій державі.

Кожна людина, кожний громадянин має усвідомлювати, що саме від нього залежить, як буде жити його громада сьогодні та завтра. Від нього, а не від узурпатора, який може шляхом прямих виборів сісти в крісло голови області й

стати диктатором, приклади яких ми вже маємо», – наголосив Віце-прем'єр-міністр.

Міжнародні експерти, які сприяють державі у впровадженні реформ з децентралізації наголошують на тому, що місцева влада отримає більше можливостей, натомість зросте її відповідальність: громади контролюватимуть ефективність влади через місцеві вибори. Важливо не просто створити органи влади на місцевому рівні. Це мають бути відповідальні кадри, які працюють на високому професійному рівні. Те, що реформу необхідно впроваджувати негайно – сумнівів немає як в урядовців, так й представників органів місцевого самоврядування усіх рівнів. Це мають бути не «косметичні», а глобальні зміни, які будуть забезпечені змінами на рівні Конституції та інших законів України.

«Місцеве самоврядування є порятунком для нашої країни. Тільки, на превеликий жаль, дуже мало людей це розуміють. Успішні ті країни, де громади живуть успішним самодостатнім життям», – сказав міський голова Львова Андрій Садовий.

Нагадаємо, Верховна Рада України прийняла в цілому перший з пакету проектів законів реформи місцевого самоврядування – «Про співробітництво територіальних громад», підготовлених Робочою групою з питань реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади під керівництвом Віце-прем'єр-міністра Володимира Гройсмана. ■ VASSR

Реформа: державні представництва

Контроль за наданням адміністративних, соціальних та інших послуг громадянам та юр. особам

Координація діяльності усіх органів влади в умовах надзвичайного стану

Державні представництва: основні сфери відповідальності

Координація діяльності територіальних органів виконавчої влади

Нагляд за законністю в діяльності органів місцевого самоврядування

Реформа: компетенції громад

Місцевий економічний розвиток

Розвиток та утримання місцевої інфраструктури

Планування розвитку території громади

Питання забудови території

Благоустрій території
Соціальна допомога

Село, селище, місто: основні сфери відповідальності

Культура та фізична культура

Швидка мед. допомога, первинна охорона здоров'я

Середня, дошкільна та позашкільна освіта

Муніципальна міліція

Пасажирські перевезення на території громади

Житлово-комунальні послуги, утримання об'єктів комунальної власності

Реформа: компетенції району

Утримання об'єктів спільної власності територіальних громад району

Виховання та навчання дітей у школах-інтернатах загального профілю

Район: основні сфери відповідальності

Транспортна інфраструктура районного значення

Забезпечення надання вторинної медичної допомоги

Реформа: компетенції регіону

Утримання об'єктів спільної власності територіальних громад регіону

Транспортна інфраструктура регіонального значення

Розвиток культури, спорту та туризму

Регіон: основні сфери відповідальності

Планування регіонального розвитку

Спеціалізована середня освіта

Спеціалізована охорона здоров'я (третинний рівень)

ДЕПУТАТИ «ЗА» СПІВРОБІТНИЦТВО ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

За законопроект «Про співробітництво територіальних громад» проголосували 274 народні депутати 17 червня 2014 року. Це перший з пакету проектів законів реформи місцевого самоврядування, прийнятий Верховною Радою України.

Найбільшою проблемою українського місцевого самоврядування є недостатня ресурсна спроможність місцевих рад – міських, сільських чи селищних – якісно виконувати їхні повноваження. Саме на вирішення цієї проблеми спрямована реформа місцевого самоврядування.

Відповідно до Концепції, схваленої Урядом 1 квітня 2014 року підвищення цієї спроможності відбудеться через укрупнення територіальних громад. Закон «Про співробітництво територіальних громад» унормовує механізми об'єднання ресурсів територіальних громад для реалізації спільних проектів та визначає умови надання державної підтримки таким проектам.

Зокрема, законом визначено організаційно-правові засади співробітництва територіальних громад, принципи, форми, механізми такого співробітництва, його стимулювання, фінансування та контролю.

Співробітництво ґрунтується на принципах: законності; добровільності; взаємній вигоді; прозорості та відкритості; рівноправності учасників; взаємній відповідальності суб'єктів співробітництва за його результати.

Територіальні громади здійснюють співробітництво через сільські, селищні та міські ради.

Співробітництво здійснюється у сферах спільних інтересів територіальних громад у межах повноважень відповідних органів місцевого самоврядування, якщо інше не передбачено законом. Також законом встановлено, що **співробітництво здійснюється у формі:**

- делегування одному із суб'єктів співробітництва іншими суб'єктами співробітництва виконання одного чи кількох завдань з передачею йому відповідних ресурсів;
- реалізації спільних проектів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співробітництва та акумулювання ними на визначений період ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів;
- спільного фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності – інфраструктурних об'єктів;
- утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ та організацій – спільних інфраструктурних об'єктів;

- утворення суб'єктами співробітництва спільного органу управління для спільного виконання визначених законом повноважень.

Закон передбачає ряд перспективних форм співробітництва, які ще громадами не випробувані, але можна сподіватися, що вони будуть використовуватися й дадуть позитивний ефект. Відповідний законопроект зареєстровано за №4756.

Нагадаємо, крім прийнятого законопроекту «Про співробітництво територіальних громад», підготовлено проект закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (схвалений Урядом 11 червня 2014 року). Також Робоча група Мінрегіону працює над пропозиціями щодо внесення змін до Бюджетного кодексу України та інших законів, необхідних для зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування. Триває робота і над новою редакцією проекту закону «Про місцеве самоврядування» та іншими документами, які розробляються на виконання Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади, прийнятої Урядом 1 квітня 2014 року. ■ VASSR

КАБМІН ПРОПОНУЄ РАДІ ЗАПРОВАДИТИ ПОСАДУ СІЛЬСЬКОГО СТАРОСТИ

Кабінет міністрів України пропонує Верховній Раді України запровадити посаду сільського старости, якого призначатиме виконавчий орган об'єднаної територіальної громади. Про це йдеться у законопроекті № 4070а «Про добровільне об'єднання територіальних громад».

Згідно з пояснювальною запискою, законопроект передбачає встановлення порядку об'єднання територіальних громад – сіл, селищ, міст – та надання державної підтримки об'єднаним територіальним громадам.

Згідно з проектом закону, суб'єктами добровільного об'єднання територіальних громад є суміжні територіальні громади сіл, селищ, міст. Ініціаторами об'єднання територіальних громад можуть бути сільський, селищний, міський голова, депутати сільської, селищної, міської ради, члени територіальної громади. Порядок об'єднання територіальних громад передбачає створення спільної робочої групи, підготовку проекту договору про об'єднання та безпосередньо утворення об'єднаної територіальної громади.

Припиняти дію об'єднання територіальних громад зможе обласна рада відповідним рішенням. Право підписувати документи, пов'язані з припиненням діяльності органів місцевого самоврядування територіальних громад, що об'єдналися, надається голові ліквідаційної комісії.

Об'єднання територіальних громад здійснюється за таких умов:

- 1) об'єднана територіальна громада може включати територіальні громади,

- які до об'єднання були суміжними територіальними громадами;
- 2) у складі об'єднаної територіальної громади не може існувати іншої територіальної громади, яка має свій представницький орган місцевого самоврядування;
- 3) територія об'єднаної територіальної громади повинна бути нерозривною, межі об'єднаної територіальної громади повинні відповідати межах суміжних територіальних громад;
- 4) об'єднана територіальна громада повинна бути розташована в межах території однієї області;
- 5) відстань від адміністративного центру об'єднаної територіальної громади до найвіддаленішого населеного пункту такої громади визначається з урахуванням доступності основних публічних послуг (адміністративних, соціальних та інших), що надаються на території такої громади (час прибуття для надання швидкої медичної допомоги в ургентних випадках та пожежної допомоги не повинен перевищувати 30 хвилин) та ін.

У свою чергу, згідно з законопроектом, держава буде здійснювати організаційну, методичну та фінансову підтримку об'єднання територіальних громад. Зокрема, держава здійснює фінансову підтримку об'єднання територіальних громад сіл та селищ шляхом надання об'єднаній територіальній громаді коштів на формування відповідної інфраструктури згідно з планом соціально-економічного розвитку такої територіальної громади у разі, коли межі території новоутвореної об'єднаної територіальної громади повністю відповідають межах, визначеним перспективним планом формування територій громад області.

Пропозиції щодо надання фінансової підтримки об'єднаній територіальній громаді вносяться відповідною обласною державною адміністрацією за поданням місцевої ради об'єднаної територіальної громади Кабінету міністрів України не пізніше 15 серпня року, що передедує бюджетному періоду, в якому передба-

чається надання такої фінансової підтримки. Загальний обсяг фінансової підтримки розподіляється між бюджетами новоутворених об'єднаних територіальних громад пропорційно площі новоутвореної об'єднаної територіальної громади та кількості сільського населення такої громади.

Також законопроект пропонує доповнити Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» статтю 14-1, згідно з якою «у селах та селищах, що входять до складу утвореної територіальної громади, за винятком її адміністративного центру, виконавчим органом сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади на строк її повноважень призначається сільський староста, який є представником виконавчих органів сільської, селищної ради у даному селі чи селищі».

«Староста виконує свої функції за контрактом (угодою), укладеним між ним та виконавчим комітетом сільської, селищної ради», – йдеться у законопроекті.

Контрактом визначаються обсяг функцій старости, розмір оплати його послуг, інші умови за згодою сторін. Типова форма контракту та рекомендовані розміри оплати послуг старости встановлюються Кабінетом міністрів України.

«Староста має право брати участь у засіданнях виконавчого комітету ради при розгляді питань, що стосуються територіальної громади, яку він представляє, з правом дорадчого голосу», – йдеться у проекті закону.

«Передбачається, що середня чисельність сільської громади у разі об'єднання в нову територіальну громаду становитиме 9 тисяч осіб, середня кількість населених пунктів у сільській громаді становитиме 16, очікувана середня площа громади – близько 400 кв. км», – йдеться у пояснювальній записці до проекту закону.

<http://www.rbc.ua/ukr/news/politics/kabmin-predlagaet-rade-vesti-dolzhnost-selskogo-starosty-16062014163800>

ЯК ВІДБУВАТИМЕТЬСЯ ПЕРЕБУДОВА СИСТЕМИ ВЛАДИ В КРАЇНІ

Багато хто з нас з реформою місцевого самоврядування пов'язує перспективу для нашої держави стати на шлях успішного розвитку, а для її громадян можливість відчутти себе нарешті господарями на своїй землі. Затверджені Концепція реформи місцевого самоврядування та запропоновані зміни до Конституції України стосовно нової системи адміністративно-територіального устрою. Що зміниться і як – простою мовою.

Перш за все,

що таке місцеве самоврядування?

Якщо говорити зовсім просто, то місцеве самоврядування – це коли мешканці в містах, селах, селищах самі господарюють на своїй власній території. Для цього люди обирають місцеві ради та їх голів, яких і вповноважують вирішувати більшість життєво важливих для них питань.

Здебільшого органи місцевого самоврядування відповідають за такі сфери як шкільна і дошкільна освіта, охорона здоров'я первинного рівня (поліклініки, фапи), заклади культури, благоустрій – освітлення вулиць, стан доріг, прибирання, підтримання громадського порядку і ще багато інших, важливих для нормального життя, повсякденних питань.

Суть реформи як раз і полягає в тому, щоб віддати право самостійно вирішувати всі ці питання в громаді – мешканцям міст, сіл, селищ.

А хіба в Україні до сих пір не було місцевого самоврядування?

Було, але дуже обмежене. Щоб зробити в своєму місті певні речі для людей, місцева влада повинна мати відповідні кошти. А саме власних коштів у місцевих влад практично і не було. Бо ті податки, що сплачували підприємства та люди, які на них працювали, практично повністю забирали в Київ – в державну казну.

А далі вже з Києва чиновники вирішували – кому і скільки дати. Яка ж це самостійність громад?! До того ж часто рішення – дадуть на місцеві потреби гроші чи не дадуть – приймалось через «відкат». Причому на всіх рівнях – в міністерствах, в обласних адміністраціях, районних. Реально в Україні існувало не самоврядування, а корупційна вертикаль, яка з кожним роком тільки укріплювалась!

Тож місцеве самоврядування якщо і могло щось робити, якось діяти, то скоріше всупереч існуючій системі, а не завдяки їй.

Як можна це змінити?

Як дати громадам більше прав?

Через децентралізацію влади. Реформа місцевого самоврядування передбачає, що і право вирішувати – тобто повноваження, – і відповідні кошти будуть передані громадам. Це буде закріплено і в Конституції України, яка є основним Законом нашої держави, і в цілій низці інших законів.

Цими законами будуть визначені нові правила, за якими працюватиме система влади. І якщо там буде визначено, що податок має зараховуватись у місцевий бюджет, він автоматично буде туди зараховуватись. І якщо в законі буде визначено, що рішення щодо місцевих питань має приймати не чиновник у Міністерстві, а міська, селищна чи сільська рада, то вона це й буде сама вирішувати і вже нікому зверху не дозволить у себе це право забрати.

При цьому також планується ліквідувати усі ті надбудови, які створювались з однією тільки метою – централізації влади та фінансів. А для цього теж потрібно буде внести відповідні зміни до законодавства.

Які саме зміни до Конституції та законів України пропонується внести для здійснення реформи місцевого самоврядування?

Ключовими є два принципових рішення:

- 1) про ліквідацію обласних та районних адміністрацій та передачу їх функцій виконавчим комітетам, створеним обраними радами відповідного рівня;
- 2) про перерозподіл основних повноважень (і фінансів) з рівня держави і області на рівень громади.

Перше означає, що влада на місцях передається органам влади, які обираються самими людьми, а не призначаються кимось в Києві.

Все просто: якщо владу призначають зверху, то вона служить тим чиновникам,

які її призначили. Якщо ж її обирають люди, вона працює на людей.

Друге означає, що основною є влада, яка є найближчою до людей – у неї найширші повноваження. Чим вище рівень влади, тим вузким є коло її повноважень. А чим більше повноважень, тим більше і ресурсів (коштів), що залишаються для їх здійснення.

Деякі політики сьогодні говорять про те, що треба владу і повноваження передавати не на рівень громад, а на рівень регіонів. Хіба так не буде краще?

У тій системі влади, яка існувала досі, від голови ОДА – «губернатора» – дійсно багато залежало в регіоні. Він був повноважною владою на території регіону. Так само, як практично вся влада в Києві була зосереджена в руках Президента, так в регіоні вона була в руках «губернатора». Дехто вірить в те, що якщо «губернатор» буде обраний людьми (а не призначений Президентом, як досі), то все одразу зміниться, і він дбатиме про людей.

Насправді ж, якщо у будь-якої людини багато влади, то вона завжди зможе замкнути її всю на собі. Тому є великий ризик того, що в результаті ми отримаємо країну не з одним, а з 27 «маленькими януковичами» – такими ж князями у своїх регіонах.

Реформа місцевого самоврядування передбачає не заміну одних людей іншими, а зміну системи в цілому. Коли повнота влади переходить на місцевий рівень, на той рівень, який є найближчим до людей, – це і є справжня децентралізація.

На вищому рівні (район, далі – область, держава) залишаються лише ті питання, які є спільними для громад. На обласному (регіональному) рівні це спеціалізована медицина, вищі навчальні заклади, дороги обласного значення, загальні питання регіонального економічного розвитку тощо.

Чи будуть підпорядковані районні ради та їх виконкоми обласним радам і, відповідно, ради і виконкоми на рівні громад – районним?

Ні! І в цьому полягає одна з важливих особливостей місцевого самоврядування. На кожному рівні є свої виняткові повноваження (завдання, зони відповідальності), і вони не перетинаються.

Той, хто, наприклад, відповідає за ремонт доріг обласного значення, не має командувати тим, хто займається дорогами місцевими. В цьому і нема необхідності! Органи місцевого самоврядування підпорядковуються тільки закону і тим людям, які їх обирають.

Яка ж система влади діятиме тепер, після проведення реформи місцевого самоврядування на обласному та районному рівні?

На обласному та районному рівнях будуть обиратися депутати відповідних рад. І вже ради будуть обирати голів рад, які і очолять виконкоми. Подібна система сьогодні працює в містах і вона довела свою достатню ефективність навіть в умовах централізованої влади. Відмінність лише у тому, що у містах міських голів мешканці обирають прямим голосуванням.

Це виправдано, бо у міських голів (рівень громади) – дійсно великий обсяг завдань, а тепер буде ще більший. На рівні ж району та області, як вже зазначалось, коло завдань буде значно вужчим, тому передбачається, що голова ради та її виконавчого комітету обиратимуться депутатами. Окрім того, міський голова (голова громади) буде ближче до людей – людям легше його контролювати, натомість керівників вищого рівня контролюватимуть депутати.

Чи не призведе така децентралізація до хаосу? Чи готові органи місцевого самоврядування до розширення повноважень? Адже люди не звикли до такої самостійності...

За роки незалежності усі ті, хто не хотів робити реформу місцевого самоврядування, тільки й говорили про те, що громади не готові взяти на себе управління, що нема підготовлених кадрів, що на місцях буде хаос і корупція. Насправді це лише відмовки.

Давайте глянемо на наших європейських сусідів. Практично повсюдно в Європі – та і не тільки, – система влади побудована саме таким чином. І вона довела свою ефективність. Чому? Бо якщо проблеми

вирішують ті люди, які реально їх відчувають і переживають за їх вирішення, вони зацікавлені в тому, щоб зробити все якнайкраще.

Помилково вважати, що на місцях люди гірші – менш чесні, менш освічені, менш відповідальні, ніж київські чиновники. Утім, у них реально болить душа за свою громаду (село, селище чи місто), де вони мешкають – тож вони будуть шукати найкращі рішення і вчитись. Ще й самі люди будуть на своїх місцевих обранців тиснути, щоб вони працювали професійно та відкрито. Тому нова система дуже швидко почне сама себе вдосконалювати, залучати у владу нових, грамотних людей. А завдання держави на етапі реформи – якнайширше допомогти людям на місцях освоїти нові повноваження.

Хто ж буде контролювати місцеву владу?

Реформа передбачає створення нового органу на територіях – державних представництв. Мова йде про достатньо малочисельні структури, основними функціями яких будуть контролюю-наглядова (вони слідкуватимуть за дотриманням законодавства органами місцевого самоврядування) і координаційна (координація роботи органів державної влади на території).

Як можна бути впевненим, що внаслідок реформи місцеві громади отримають не тільки повноваження, а й належні ресурси?

У системі, в якій ми жили досі, органи місцевого самоврядування завжди були на другорядних позиціях. На них покладали відповідальність, але не забезпечували їх інструментами. В концепції реформи місцевого самоврядування і відповідно в пропозиціях щодо змін в Конституції чітко зафіксовано, що повноваження органів місцевого самоврядування мають бути забезпечені відповідними фінансами.

Для цього передбачається, що органи місцевого самоврядування матимуть, зокрема, частку від загальнонаціональних податків (а не тільки дотації!). Зафіксовано навіть: якщо внаслідок тих чи інших державних рішень у органів місцевого самоврядування виникнуть додаткові витрати, то вони повинні теж компенсуватись державою. Остаточо механізм розподілу податків між органами місцевого самоврядування різного рівня та державою буде визначений в змінах до Бюджетного кодексу. Сьогодні ще не можна сказати остаточно, яка частка якого податку і до якого бюджету буде зараховуватись, оскільки потрібно здійснити моделювання цих можливостей. Таке моделювання зараз вже проводиться спільно з польськими експертами, які здійснювали аналогічні розрахунки для реформи місцевого самоврядування в Польщі.

Децентралізація фінансів. Пропозиції

ЗБІЛЬШЕННЯ ЧАСТКИ П КОШИКУ В МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТАХ ДО 30%:

- Частина податку на доходи фізичних осіб (до 25%)
- Частина податку на прибуток підприємств (від 10% до 25%)
- Екологічний податок (частково)
- Єдиний податок (повністю)
- Земельний податок (повністю)
- Інші податки та збори

ІНШІ ЗАХОДИ ЩОДО ЗМІЦНЕННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ФІНАНСОВОЇ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ:

- Виведення обслуговування витрат II кошика з казначейства (після стабілізації економічної ситуації)
- 100% фінансове забезпечення делегованих повноважень без відволікання власних доходів
- Можливість використання економії фінансових ресурсів місцевих бюджетів від кредитних коштів та лізингового обладнання для погашення відповідних кредитних ресурсів
- Вдосконалення системи бюджетного планування

Чи зміняться межі областей внаслідок реформи?

Реформа не передбачає змін меж областей (регіонів), але буде змінено систему управління на обласному рівні. Якщо ж говорити про рівень районів і громад, то особливістю України є достатньо висока нерівномірність адміністративно-територіального поділу.

Всього в країні близько 12 000 громад (сіл, селищ, міст), серед яких є навіть громади з чисельністю менше 100 чоловік. Зрозуміло, що створити повноцінне самоврядування в такому селі неможливо. Тому реформа передбачає впровадження стимулів для об'єднання громад.

Підкреслимо – стимулів саме для добровільного об'єднання. Серед законопроектів, які вже напрацьовуються на реалізацію Концепції реформи, – закон про добровільне об'єднання громад і про співпрацю між громадами.

У випадку прийняття органами місцевого самоврядування рішень, які суперечитимуть закону, голови державних представництв матимуть право зупинити такі рішення і звернутись до суду, який дасть справі хід.

Але головним, хто контролюватиме владу на місцях, будуть самі люди. В законі про місцеве самоврядування будуть вписані обов'язкові норми щодо залучення мешканців – членів громад – до прийняття рішень. Також буде підготовлений і прийнятий закон про місцевий референдум, який, зокрема, дозволить відкликати депутатів місцевих рад і голів громад. Власне, чим сильнішою буде громада, тим сильнішим буде місцеве самоврядування, і навпаки.

У чому відмінність децентралізації і реформи місцевого самоврядування, яку пропонує Уряд, з одного боку, і федералізації, про яку говорять деякі інші політики?

Федералізація означає передачу значних повноважень на рівень регіонів, а реформа місцевого самоврядування, запропонована Урядом, робить ставку на громади.

Як вже зазначалось, передача ресурсів і повноважень лише на регіональний рівень створює ризик відтворення централізованої та корумпованої системи влади, тільки тепер – на регіональному рівні.

Але є й інші ризики. Побудова влади за федеральним принципом створює загрозу того, що ті особливості регіонів, які слугують сьогодні темою для підігрівання сепаратистських настроїв у суспільстві, будуть ще активніше використовуватись, але вже місцевими політиками, для

Реформа: зміни до Конституції

ТРЬОХРІВНЕВА СИСТЕМА АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ:

- **У статті 133 (розділ IX) чітко визначено адміністративно-територіальні одиниці: регіони, райони, громади**
- **Вводиться визначення громади (адміністративно-територіальна одиниця, яка включає один або декілька населених пункти (село, селище, місто), а також прилеглі до них території - повсюдність)**

Ці закони визначають механізм, за яким громади можуть об'єднувати свої зусилля для вирішення спільних проблем. А право громад – вирішувати, скористатись цим інструментом чи ні. У свою чергу Уряд передбачає керуватись принципом «більше за більше». Чим більш спроможними будуть громади, тим більше функцій вони зможуть виконувати для покращення рівня життя своїх мешканців.

протиставлення людей. І найголовніше – федералізація може створити «параліч» прийняття рішень у країні в цілому. Серед новоутворених федерацій такі приклади є – коли політики блокують одне одного замість пошуку спільного рішення. Ми й так це не одноразово спостерігали у Верховній Раді.

Якщо ж говорити не про інтереси політиків, а про інтереси людей, то чим більше життєво важливих і дійсно актуальних для людей питань буде виведено за межі політики, тим більше люди виграють і тим стабільніше житиме Україна.

Сьогодні важливо створити сильне місцеве самоврядування як основу єдиної стабільної України, а решту питань (мовних, культурних особливостей окремих територій) можна вирішувати поступово шляхом конструктивного політичного діалогу. Тим більше, що самоврядування матиме широкі можливості у розробці дієвих підходів на власній території.

На етапі формування вичерпного переліку повноважень місцевого самоврядування на різних рівнях (громада – район – область) до обговорення будуть залучені представники органів місцевого самоврядування, у тому числі, зі східних та південних регіонів – так, як це було на етапі формування Концепції реформи.

Як можна бути впевненим, що саме така реформа необхідна Україні? І що вона потрібна саме зараз?

Сьогодні можна лише з жалем говорити, що така реформа не відбулась раніше. Чому? У нашої центральної влади ніколи не було достатньої рішучості і готовності

поділитись своїми повноваженнями та ресурсами. Пострадянські та постсоціалістичні країни, які відважились та провели реформу, сьогодні значно випереджують Україну в соціально-економічному розвитку. Завдяки проведеній реформі вони включили в роботу те, що є найбільш цінним капіталом будь-якої держави – зацікавленість людей. І навпаки прибрали те, що є головною перешкодою на шляху успіху та добробуту – корупцію.

Реформа місцевого самоврядування, яка передбачає передачу в місцеві бюджети частки загальнонаціональних податків, створює економічну зацікавленість громад у розвитку нових виробництв, підтримці бізнесу тощо.

З іншого боку, децентралізація і дерегуляція прибирає штучні перешкоди для ведення бізнесу та підприємницької діяльності – зайві дозволи, інстанції, надмірний контроль тощо. У результаті створюються передумови для того, щоб країна почала оживати.

Окрім того, активні, спроможні та зацікавлені громади – основний рушій на територіальному рівні. Вони стануть підтримкою тих змін, над проведенням яких на державному рівні працює Уряд. Тому без реформи місцевого самоврядування всі інші реформи приречені на невдачу – так вже було в попередні роки.

І знову звертаючись до досвіду наших колег з Центральної та Східної Європи. Коли реформа місцевого самоврядування проводилась, наприклад, в Польщі, падіння економіки в рік становило близько 10%, інфляція – близько 500% на рік, а на кордонах стояли тоді ще радянські війська.

І все-таки Польща зробила цю реформу, а сьогодні готова допомогти нам повторити їх успіхи та запобігти допущених ними помилок.

Наскільки реформа місцевого самоврядування враховує регіональні особливості?

Те, що пропонує реформа місцевого самоврядування, відповідає потребам громадян України, де б вони не мешкали – на Сході чи на Заході, на Півдні, в Центрі чи на Півночі країни. Формування повноцінного місцевого самоврядування сприятиме відродженню у громадян почуття перспективи розвитку держави, створенню можливості для кожного знайти своє місце та впливати на цю перспективу через участь в житті громади, в тому числі економічному. І головне – це

поверне людям відчуття власної гідності й захищеності. Це те, що відповідає нинішнім потребам кожного українця.

Важливо також, що реформа місцевого самоврядування йде в узгодженні з реформою регіональної політики – ініціатива знизу має бути підтримана зверху. Завданням державної регіональної політики є підтримка стратегічних для регіонів проектів, що сприятимуть «підтягуванню» регіонів, які відчують більш гострі економічні труднощі.

Власне, створення повноцінного місцевого самоврядування як суб'єкта змін і є чи не найважливішою передумовою конструктивного діалогу з державою та повноцінного розвитку регіонів з урахуванням їх особливостей.

Що буде головним результатом реформи місцевого самоврядування для людей?

Реформа дасть поштовх до повноцінного розвитку громад – а ми всі є членами територіальних громад. Вона торкнеться кожного. І призведе не лише до змін системи влади в країні. Зміни будуть стосуватися всіх аспектів нашого повсякденного життя.

Реформа дасть кожному з нас можливість бути причетним до цих змін, можливість покращувати життя у своїй громаді і в країні в цілому. Тому можна сказати, що саме ця реформа є без перебільшення «реформою нашого самоврядування». Результатом її стане те, що ми нарешті зможемо відчутися повноцінними господарями на нашій власній землі, і кожен з нас матиме можливість сказати: так, це – моя країна, моя Україна.

Реформа: першочергові кроки

Підготовка законодавчих актів у розвиток Концепції реформи:

- про місцеве самоврядування (нова редакція)
- про співробітництво територіальних громад
- про добровільне об'єднання територіальних громад
- про місцеві державні представництва
- Бюджетний кодекс

Децентралізація адміністративних послуг:

- послуги державної реєстраційної служби (реєстрація нерухомості, бізнесу, об'єднань громадян тощо)
- послуги державної архітектурно-будівельної інспекції

Як швидко буде впроваджено реформу?

Концепція реформи вже сформована та схвалена Урядом на початку квітня 2014 року. На її реалізацію вже підготовлені та направлені в Парламент пропозиції щодо змін в Конституцію України. Конституційні зміни необхідні тому, що в діючій Конституції закріплена нинішня система влади з обласними та районними держадміністраціями, недостатніми повноваженнями і фінансовим забезпеченням громад.

Зміни в Конституцію дадуть основу для прийняття низки законів – про місцеве самоврядування, про місцеві державні представництва, про муніципальну міліцію, зміни до Бюджетного кодексу тощо, над якими вже ведеться робота. Весь пакет законопроектів має бути напрацьований і відправлений у Верховну Раду для голосування у поточному 2014 році. А вже в 2015 році можна буде провести місцеві вибори на новій основі.

Сьогодні критичне значення має позиція народних депутатів. Якщо наші парламентарі проявлять відповідальність перед своїм народом і зможуть стати над політичними чварами, то перше голосування по змінах до Конституції може відбутись уже в травні, а вже восени зміни в Конституцію можуть бути остаточно проголосовані.

Зараз громадянський обов'язок кожного, хто розуміє нагальність реформи місцевого самоврядування в Україні, усіма доступними методами впливати на народних депутатів з метою підтримки ними реформи. Якщо парламент проголосує відповідні зміни до Конституції і надасть конституційну основу для проведення реформи, цей парламент увійде в історію України.

olevsk-rada.gov.ua

Реформа: наступні кроки

Прийняття відповідних змін до Конституції та низки законів

2014:
Завершення підготовки законодавчої бази реформи

Січень-вересень 2015:
перехідний період

Жовтень 2015:
Вибори на новій територіальній основі

БУТИ ОБІЗНАНИМ ОЗНАЧАЄ БУТИ УСПІШНИМ!

У травні цього року 35 керманічів представницьких органів влади, що діють в селах і селищах, кожен з яких прагне через новітні комунікаційні технології згуртувати громаду на її ж благо, сили за «парти», але не реальні, а віртуальні – на порталі <http://vassr.org/>

Наталія Ключник,
керівниця проекту

■ Валерій Шульга

■ Віталій Ключник

■ Олександр Кривенко

Всеукраїнська асоціація сільських та селищних рад на початку червня завершила пілотний проект впровадження електронного дистанційного навчального курсу «Комунікаційні стратегії для розвитку сільських територій». Освітня платформа створена у співпраці та за підтримки Швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO.

Впровадження курсу дистанційного навчання стало важливим етапом для посилення інституційної спроможності Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад. Кваліфікована порада й підтримка фахівців-експертів Швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO – Мар'яни Кулі, Ігоря Катерняка та Вікторії Лободи посприяла утворенню нової команди в асоціації, здатної надавати її членам освітні послуги на якісно новому, високо технологічному рівні.

Інтеграція електронної платформи дистанційного навчання Moodle для

утворення спільнот практиків сільських територій у портал Всеукраїнської асоціації сільських і селищних рад дала можливість розвиватися в першу чергу порталу як ресурсу. Кількість відвідувачів збільшилася у декілька разів, особливо у період реалізації пілотного проекту. Відтак, зросло число представників сільських територій, що одержали доступ до неупередженої інформації, наданої асоціацією. Збільшилась аудиторія тих, хто може користуватися електронною версією друкованого видання ВАССР «Вісник Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад», одержувати консультації в проекті правової підтримки PRAVOCARD.

Важливим результатом реалізації проекту є те, що на платформі утворилася перша спільнота із тих представників органів місцевого самоврядування, хто виявив зацікавлення у розвитку власних сільських громад через налагодження партнерських стосунків з донорами та інвесторами.

Участь у реалізації пілотного проекту взяли четверо з Вінницької області та стільки ж

з Херсонщини. По 3 своїх представника «делегували» Київська область та Львівщина. Пара учасників «завітала» на курс із Дніпропетровщини, та стільки ж із Житомирщини, Луганщини, Рівненщини, а також із Чернівецької області. По одному своєму земляку наразі представляли Запорізька та Івано-Франківська області, Кіровоградщина та Сумщина, а також Тернопільська та Черкаська області. У критеріях відбору учасників навчання пункт про наявність спеціальної підготовки з інформаційних технологій був відсутній.

За три тижні, починаючи з 13 травня 2014 року, керівники органів місцевого самоврядування набули компетенцій та навичок практичного використання комунікаційних стратегій для розвитку сільських територій. За оцінками учасників навчання, дистанційний курс «Комунікаційні стратегії для розвитку сільських територій» отримав доволі високі результати: понад 90% слухачів засвідчили своє задоволення від участі у цьому проекті. Така ж кількість слухачів підтвердила твердження про те, що їм було зручно та комфортно під час

**ВСЕУКРАЇНЬСЬКА АСОЦІАЦІЯ
СІЛЬСЬКИХ ТА СЕЛИЩНИХ РАД**

04053, Україна, м.Київ,
вул.Артема, 73 (13 поверх)
тел./факс: (044) 585-90-12
e-mail: vassr@vassr.org

НОВИНИ
АНОНСИ
ПРО НАС
ДІЯЛЬНІСТЬ
КРАЩІ ПРАКТИКИ
ГРАНТИ
ПРАВОСАРД
ФОРУМ

ВИНОГРАДІВСЬКА СІЛЬСЬКА РАДА

Сільський голова:
Шматенко Сергій Вілійович

Секретар:
Корнійчук Наталія Іванівна

Контакти:
Виноградівська сільська рада, Цюрупинського району, Херсонської області . вул. Ларіонова, 7, с. Виноградове, Цюрупинського району, Херсонська область. Тел. 58-183, факс 38-1-69, e-mail: vinrada@askad.net

Візитка громади:

РЕГІОНАЛЬНІ ВІДДІЛЕННЯ

- АРК
- Івано-Франківська область
- Вінницька область
- Дніпропетровська область
- Волинська область
- Донецька область
- Житомирська область
- Закарпатська область
- Запорізька область
- Кіровоградська область
- Київська область
- Луганська область
- Львівська область
- м.Севастополь
- Миколаївська область
- Одеська область
- Полтавська область
- Рівненська область
- Сумська область
- Тернопільська область
- Харківська область
- Херсонська область
- Хмельницька область
- Черкаська область
- Чернігівська область
- Чернівецька область

Паспорт села | Про село | Новини села | Анонси подій | Блоги

Географічне розташування:
до районного центру – 51 км
до обласного центру – 70 км

Природні ресурси:
Виноградівська сільська рада

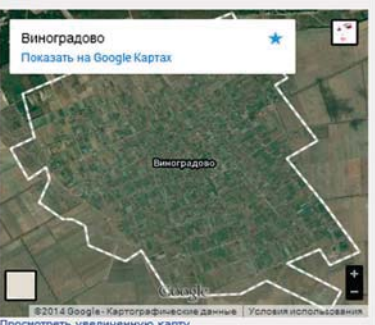
Інфраструктура:
Шматенко Сергій Вілійович, 05.01.1970 р.н.
Освіта вища.

Трудові ресурси:
Господарський потенціал села:
сільської ради становить – 24599,1 га,
рілля – 13259,92 га,
сілськогосподарських угідь – 15724,56 га,
сінокосяки, пасовища – 2314,55 га,
бегаторічні насадження – 69,2 га,
площа лісу – 5785,4 га,
стевки та водоймища – 49,2 га.

Іноваційний потенціал:
4318 чол., в тому числі:
пенсіонерів – 1215;
ветеранів ВВВ – 12;
інвалідів – ;
молоді віком до 20 років – чол.; в тому числі
шкільного віку – чол.

Конкурентні переваги:
1. Відділення зв'язку – відділення УДПЗ «Укрпошта», працює 5 чол. Начальник відділення – Коваленко Наталія Володимирівна.
2. Загальноосвітня школа – Виноградівська ЗОШ І-ІІІ ступенів ім. Героя Радянського Союзу О.М. Сошенка. Працює 51 осіб. Директор – Цілінко Ольга Миколаївна.
3. Дитячий садок – ДНЗ «Барвінок». Працює – 38 осіб. Завідувач ДНЗ – Теленюк Олена Петрівна.
4. Лікарська амбулаторія – Виноградівська лікарська амбулаторія. Працює – 32 особи. Завідувач ЛА – Шевцов Андрій Анатолійович.
5. Клуби – Виноградівський сільський Будинок культури ім. Є.С. Матвеева. Працює – 15 осіб. Директор СБК-Саранча Наталія Миколаївна.
6. Бібліотеки – Виноградівська сільська бібліотека для дорослих. Працює – 1 особа. Завідувач – Ястрєб Ольга Федорівна.
7. Бібліотеки – Виноградівська сільська бібліотека для дітей. Працює – 1 особа. Завідувач – Кравченко Олена Олександрівна.

Міста:
Виноградів
Показати на Google Картах

©2014 Google | Картографічне даниє | Умовля використання |
Прогляньте збільшену карту

**ВІСНИК ВАССР
ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС:
68544**

СКАЧАТИ PDF
Подивіться весь архів

інвестиційним паспортом села взяло участь всього 11 осіб: із них у команду № 1 об'єдналось 7, у команду № 2 – всього 4 учасника.

У ході виконання завдання підготовлено 6 інвестиційних паспортів. Із них чотири рекомендовано до розміщення на порталі.

Варто відмітити два інвестиційні паспорти:

- інвестиційний паспорт смт Чернігівка (Запорізька область, Чернігівський район, колективна робота команди № 1, керівник – Ірина Завнеусова);
- інвестиційний паспорт Виноградівської сільської ради (Херсонська область, Цюрупинський район, автор – Сергій Шматенко).

Заслугує на відзнаку незавершена робота над інвестиційним паспортом селища Ратне (Волинська область, Ратнівський район, колективна робота команди № 2, керівник – Єліна Бохенська).

Ще одне завдання, поставлене розробниками курсу, полягало в тому, щоби навчити, як визначити основні комунікаційні канали сільської громади, створювати програму управління новинами, формувати інвестиційну привабливість власної сільської території засобами інтернет-комунікацій.

На жаль, у виконанні практичного завдання «Програма управління новинами» взяло участь лише 5 учасників навчання. Із представлених програм управління новинами можна відмітити лише дві: Олександра Герасименка та Ірини Завнеусової, які рекомендовано для розміщення на порталі ВАССР.

Цей курс був спрямований на те, щоби розширити знання слухачів про комунікації як про потужний засіб розвитку сільських територій шляхом формування інвестиційної привабливості, об'єднання внутрішніх та залучення зовнішніх ресурсів; навчити слухачів новітнім можливостям поширення привабливого іміджу власної сільської території засобами інтернет-комунікацій, – коментує ситуацію експерт-консультант «пілоту» Олександр Кривенко. – Трішки не вистачило учасникам часу для творчого підходу, запропонованого у третьому модулі. Бо навчитися писати новини і власне «бачити» у подіях те, про що варто було би повідомити потенційного інвестора, доволі складно.

Відтак, можливо є сенс у майбутньому дещо відокремити третій модуль в окремий курс та залучити до формування новин людей, які могли би випробувати себе у ролі сільських кореспондентів (сількорів). На мою думку, це значно посприяло би поширенню інформації не тільки про здобутки, але й про проблеми,

навчання. Майже 87% учасників зголосилися на те, що їх сподівання та очікування від курсу виправдалися, – стверджує адміністратор курсу Віталій Ключник. Для налагодження комунікацій учасники мали можливість спілкуватися на форумах, а якщо необхідна була приватна консультація, то в експертній кімнаті.

Валерій Шульга – розробник та тьютор курсу, провадив навчання на основі модульної системи, з урахуванням опрацювання учасниками одного модулю за тиждень. Кожний модуль містив навчальний матеріал, побудований за наступним підходом: теоретична частина основної теми модуля; прикладна або роз'яснювальна частина до основної теми модуля; поради або рекомендації (корисні посилання) до основної теми модуля, виконання практичного завдання.

– Ми намагалися, щоби учасники курсу не просто розуміли поняття «комунікація» та її моделі, але й з'ясували призначення та впливи комунікаційних стратегій на розвиток сільських територій, – коментує тьютор курсу, кандидат педагогічних наук,

експерт з комунікаційних технологій Валерій Шульга. – У практичній частині учасникам запропонували створити візитку села та інвестиційний паспорт сільської території, які займуть своє місце на власному сайті села чи селища порталу ВАССР.

У роботі над практичним завданням «Електронна візитка села» взяло участь 17 осіб, що складає 49% від усіх зареєстрованих на курсі учасників. Найбільш вдалою можна назвати візитку підготовлену Андрієм Мартишко. Також на похвалу заслуговують роботи Олександра Герасименка, Ірини Завнеусової, Володимира Жданова. Представлені візитки у цілому багатопланові, змістовні та розкривають авторів як людей з достатнім рівнем практичної підготовки до виконання таких завдань. Загалом, із завданням упералоси 12 учасників, або 71% тих, хто взяв участь у виконанні практичного завдання. Для роботи над практичним завданням «Інвестиційний паспорт села» було створено 2 команди. Відповідно до розподілу експерт-консультанта Вікторії Лободи у першій команді мало бути 14, у другій – 15 осіб. Проте у роботі над

Розподіл відповідей на запитання

«Яку користь принесли витрачені Вами час та зусилля?» засвідчив таке (у %):

які необхідно вирішити. Сількорами можуть бути як представники громадськості, так і сільські бібліотекарі, учні старших класів середніх шкіл, які люблять писати. Ідей багато. Сподіваюся, ми їх реалізуємо у наступному проєкті.

На запитання анкети «Чи здобули Ви нових компетенцій (практичних навичок) використання комунікаційних стратегій в громаді?» позитивну відповідь дало майже 100% учасників навчання. Роботою команди курсу (тьютора, експертів та адміністратора) лишилися задоволені всі 100% учасників.

Проведений аналіз отриманих результатів навчальної діяльності дозволяє визначити головні уроки з впровадження пілотного проєкту дистанційного навчання.

Насамперед, можна з впевненістю стверджувати, що результатом дистанційного курсу «Комунікаційні стратегії для розвитку сільських територій» стало досягнення очікувань. Інакше кажучи, пілотний проєкт виявився успішним і таким, що заслуговує на продовження та поширення.

Запропонована авторами та командою курсу навчальна тематика виявилась актуальною й очікуваною для більшості представників сільських територій, завдяки чому вдалося реалізувати унікальні особливості дистанційного курсу, а саме:

Поглиблення комунікаційних якостей, навичок та розширення потенціалу

Кожен учасник дистанційного курсу отримав унікальні можливості розглянути новітні підходи до розуміння поняття «комунікації», визначити структуру комунікаційного процесу та сформулювати власні потреби щодо використання у громаді сучасних комунікаційних стратегій і технологій.

Навчання на засадах розвитку навичок

Кожен учасник зміг опанувати підхід до організації комунікацій у власній громаді через набуття знань, ставлень та особливо

навичок з використання різноманітного досвіду з акцентом на залучення до участі.

Контроль результатів та постановка нових завдань

Кожен учасник мав можливість самостійно виконувати завдання у вигляді самоперевірки та додаткового вивчення, брати участь у міні-дискусіях та спільному (груповому) обговоренні основних питань навчального курсу. Виконання запропонованих практичних завдань стало результатом самостійної навчальної діяльності та знайшло своє відображення на інформаційному ресурсі – порталі ВАССР.

Індивідуальна програма розвитку

Кожному учаснику фактично була запропонована індивідуальна програма розвитку комунікаційних навичок, з урахуванням його мети та особливостей відповідної сільської громади.

Команда тренерів

Успішність курсу була забезпечена фаховою командою тренерів: автором-тьютором, адміністратором, тьютором-експертом, а також тренерами

Швейцарсько-українського проєкту «Підтримка децентралізації в Україні» (DESPRO) та експертами ВАССР. Під час реалізації проєкту було успішно реалізовано так званий «ефект Медічі» – коли різний досвід організаторів консолідував роботу, а не конфліктував один з одним.

Інноваційна модель навчання

З самого початку під інноваційною моделлю навчання розумілася будь-яка цільова діяльність, організаційне рішення, система, процедура чи метод здійснення навчальної діяльності, що суттєво відрізняються від усталеної практики й вперше використовуються у даній організації та спрямовані на підвищення рівня ефективності функціонування та розвитку організації в умовах конкуренції.

До основних характеристик такої моделі було віднесено низку важливих характеристик, а саме: цільова орієнтація; характер взаємодії тьютора й учасника навчання; зміна їх ставлення до знань в ході процесу навчання; ефективна організація навчального процесу, зокрема, із використанням сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій тощо. Запропоновані характеристики фактично зумили перетворити зміст навчання сутнісно та інструментально.

Особливо важливими для розвитку запропонованої моделі навчання стали зміни в соціальній ролі знань та пізнавально-творчих можливостях людини.

Сталий розвиток

Кожен учасник дистанційного курсу отримав можливість йти шляхом безперервного ефективного розвитку та самовдосконалення. Цей дистанційний курс може стати стартовим для постійно діючого навчального проєкту ВАССР, у якому його учасники зможуть ефективно розвиватися протягом усього життя. ■ VASSR

Село Виноградове—край працьовитих людей, найсолодших калюнів і сонця

Село Виноградове розміщено на території Цюрупинського району Херсонської області
Відстань від центральної садиби до м. Цюрупинськ – 51 км; до м. Херсон – 76 км.

Село засноване у 1794 році на місці татарського поселення Чабаси (тат. – Сіра голова) переселенцями-поселянами із с. Турбаї, що на Полтавщині.

Уродженцями села є 2 Герої Радянського Союзу (підполковник А. О. Бабенко та лейтенант О. М. Соленко) та 3 Герої Соціалістичної праці (колекціоніст О. П. Гришко (тепер Дудченко), К. Ф. Меркотан, а також: занкова Є. С. Гавриш).

Чисельність населення становить 4303 чол.
Дітей дошкільного віку – 223 чол., Дітей шкільного віку – 580 чол., громадяни пенсійного віку – 1167 чол., працездатне населення 2233

Загальна площа земель – 24599,1 га. Площа с/г угідь – 15572,1 га.
У тому числі:
рілля (са): 13259,9
стінокуси, пасовища – 2116,79 га. багаторічні насадження – 424,93 га.
площа лісу – 5744,3 га.
ставки та водотримання – 49,2 га.

На території сільської ради функціонують:
Виноградівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів ім. Героїв Радянського Союзу О. М. Соленка (у складі є: 12 предметних кабінетів, 3 майстерні, 2 спортивні зали, сестинка "Берегиня", музей Бойової Слави, кімната патентознавчого розвитку, бібліотека; актовий зал, навчально-дослідницька діалогова, семінарська, спортивна кімнати, Ігровий); Дитячий садок «Берегиня» (ІІІЗ функціонує з 01.02.1987 року і знаходиться у комунальній власності. На базі вівчарки функціонує 6 груп 5 садочків та 1 женьця); Виноградівський сільський будинок культури ім. Є. С. Матосюка (В Будинок культури працює 16 артистів фольклору з них 9 артистів – художньої самодіяльності, 5 любительських артистів та об'єднують за інтересами, 1 фізкультурно-оздоровчий турнір); Виноградівське сільське комунальне господарство; Виноградівська лікарська амбулаторія (спеціально-професійний заклад на 15 ліжок/міжчол. на 15 ліжок/міжчол. одного спеціаліста); 3 аптеки; Відділення зв'язку; АТС; Виноградівська дільнична лікарня ветеринарної медицини; Бібліотека для дорослих і дітей, шкільна бібліотека; Цюрупинська районна філія дитячої спортивної школи; Цюрупинська районна філія дитячої музичної школи; 27 приватних підприємств; 25 фермерських господарств; 3 сільськогосподарські підприємства;

Сільський голова – Шматенко Сергій Вікторович
Секретар – Корнійчук Наталія Іванівна

Адреса: 75144, Херсонська область, Цюрупинський район, с.Виноградове, вул. Ларіонова,7, тел./факс: (05542) 58-1-69. E-mail: vino@ado.uastad.net.

2014 рік

ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ СІЛЬСЬКИХ ТА СЕЛИЩНИХ РАД (ВАССР) ТА МІЖНАРОДНА КОМІСІЯ З ПРАВ ЛЮДИНИ (ІНРС) – ПАРТНЕРИ!

Делегація Міжнародної комісії з прав людини на чолі з Генеральним секретарем Комісії Рафалом Марціном Васіком прибула до України з метою участі у якості спостерігача у виборчому процесі. У спільних заходах взяли участь представники Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад, які координували діяльність громадських спостерігачів на виборчих дільницях.

26 травня 2014 р. обговорювали результати проведення виборів Президента. Пан Рафал повідомив про загальну картину по Україні, виявлені порушення, пов'язані із підкупом виборців одним із кандидатів, порушенням права виборців на волевиявлення у Південних та Східних регіонах.

Вадим Івченко доповнив загальну картину викликами, які стали на перешкоді забезпечення волевиявлення громадян у сільських територіях та методи, якими намагалися їх локалізувати.

Упродовж обговорення представники Міжнародної комісії з прав людини акцентували увагу на питаннях забезпечення прав людей, які проживають у сільських територіях.

Контроль за дотриманням прав і свобод людини в Україні відповідно до Конституції України та ратифікованих Україною міжнародних актів в сфері прав людини: Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та Факультативний протокол до нього 1966 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., Міжнародна конвенція про

ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р., Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р., Конвенція про права дитини 1989 р., Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 р. та інші – визначено основним із завдань, які поставили у переліку обидві сторони для забезпечення подальшої співпраці.

– В першу чергу нам необхідна широка кампанія інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення сільських територій щодо політичних, громадянських, економічних та соціальних прав людини, також таких, які пов'язані з культурно-духовною сферою та сферою охорони здоров'я, – переконана Наталія Ключник – заступник керівника виконавчої дирекції ВАССР.

Заступник голови ВАССР, керівник виконавчої дирекції ВАССР Вадим Івченко реалізацію співпраці бачить шляхом створення мереж співробітництва, які б забезпечували міжнародні механізми захисту прав людини, в тому числі програм економічного розвитку в сільських територіях.

До напрямів співпраці ВАССР та ІНРС додали:

- сприяння у налагодженні комунікацій органів місцевого самоврядування сільських територій із органами загальної та петиційної компетенції, діяльність яких спрямована на захист прав людини;
- участь у формуванні системи міжнародно-правових норм, спрямованих на забезпечення захисту прав людини в умовах збройних конфліктів;
- контроль за дотриманням Женевських Конвенцій та протоколів в умовах збройних конфліктів;
- співпрацю у проведенні реформ місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Контроль за їх впровадженням.

Сторони домовились створити спільну Робочу групу, робота якої буде спрямована на забезпечення прав і свобод органів місцевого самоврядування та жителів сільських територій. Один раз у квартал робоча група буде проводити зустрічі для підготовки спільних пропозицій, вимог, змін та доповнень до чинних та проектів законодавчих, нормативних актів з питань, що стосуються захисту інтересів територіальних громад.

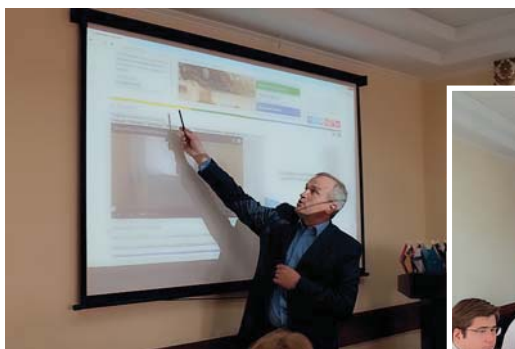
Планується також сформувати мережу партнерів серед правозахисних організацій, які б активно долучилися до вирішення проблем сільських територій, відповідно до цілей та завдань, активно проводити масово-роз'яснювальну, консультативну роботу серед населення сільських територій стосовно механізмів забезпечення прав та свобод людини в Україні.

Домовилися звітувати публічно про результати виконання меморандуму перед членами ВАССР та громадськістю України. Про що підписали Меморандум й приступили до реалізації його основних положень. ■ VASSR

ВАССР – ІНСТИТУЦІЙНИЙ ПАРТНЕР МЕРЕЖІ РЕГІОНЕТ

10 червня 2014 року у м. Києві відбулося друге засідання Ради інституційних партнерів новостворюваної Всеукраїнської мережі фахівців та практиків з регіонального та місцевого розвитку – РЕГІОНЕТ, у якому взяв участь представник від Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад. Предметом обговорення учасників засідання стали поточні справи та найближчі плани, пов'язані з початком практичної діяльності мережі.

У кінці 2013 року розпочалися організаційні заходи становлення мережі РЕГІОНЕТ у рамках виконання технічного завдання проекту Європейського Союзу «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні» (ППРРУ), затвердженого відповідною угодою між Урядом України та Європейською Комісією.

У вступному слові Колін Меддок, керівник групи експертів проекту ЄС ППРРУ, привітав учасників зібрання та висловив свої сподівання щодо успішного становлення мережі РЕГІОНЕТ, метою діяльності якої є об'єднання провідних фахівців і практиків у сфері регіонального та місцевого розвитку з усіх регіонів України, їх професійний розвиток, залучення до вироблення та реалізації політики, а також забезпечення доступу органів самоврядування та державної влади усіх рівнів (національного, обласного, районного, міського, сільського, селищного) та інших суб'єктів розвитку територій (бізнесу, громадськості) до кращих практик регіонального та місцевого розвитку України.

Про план дій на найближчий час доповідав заступник керівника групи експертів проекту ЄС ППРРУ Юрій Третяк. Він розповів про організаційні заходи становлення мережі РЕГІОНЕТ на даному етапі.

Експерт із розвитку мережі, Ігор Абрам'юк, продемонстрував логотип мережі, а також концепцію та стартову сторінку порталу (<http://regionet.org.ua/>), зокрема сервіс для базового навчання кандидатів.

Також було представлено ідею створення фахових спільнот у рамках мережі РЕГІОНЕТ, обговорено можливу участь інституційних партнерів у діяльності таких спільнот.

Фахові спільноти – групи користувачів порталу, об'єднані спільними інтересами, будуть утворюватися насамперед за тими тематиками, які є найважливішими та найбільш затребуваними на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

РЕГІОНЕТ, як неформальна безлідерна професійна мережа, має стати майданчиком для комунікації фахівців як між собою, так і з суб'єктами регіонального та місцевого розвитку, які водночас є потенційними замовниками продуктів/послуг учасників мережі.

Інноваційність підходу у створенні даної мережі до розвитку потенціалу у сфері регіонального та місцевого розвитку полягає у тому, що підтримується не підвищення спроможності інституцій, а професійний потенціал конкретних фахівців (науковці, експерти, службовці, громадські активісти).

Підтримка спрямовується безпосередньо на людей, причому на тих, які не лише мають знання чи досвід, а й готові до практичного застосування своїх умінь та навиків, подальшого фахового росту, комунікацій, співпраці.

Інвестиції безпосередньо у підвищення особистої професійної спроможності людей, як членів певних інституцій та поза їх межами, за нинішніх умов можуть бути більш ефективними та забезпечити кращу сталість результатів.

Учасники засідання відзначили важливість успішного становлення мережі РЕГІОНЕТ та необхідність у людях, які вміють на практиці розвивати території та громади.

Представником від Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад був Віталій Ключник. ■ VASSR

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО САМОВРЯДУВАННЯ КРАЇН СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА СХОЖІ

У Єревані, Вірменія, 26-30 травня 2014 року пройшов семінар з проблем реформування місцевого та регіонального самоврядування для експертів країн Східного партнерства, який було організовано Міністерством закордонних справ Чеської Республіки в рамках Східного Партнерства проведення публічних адміністративних реформ.

У семінарі взяли участь представники Вірменії, Білорусії, Грузії, Молдови та України.

Українська делегація складалася з представників ВАССР Кучерявого Л. Г. – Димерського селищного голови,

Мосюка І. В. – Старунського сільського голови, Сокальського С. В. – Глибочицького сільського голови, Савченка В. І. – заступника керівника Виконавчої дирекції ВАССР та депутата Житомирської обласної ради Кропачова Д. І.

На семінарі представники ВАССР розповіли про роль та задачі Асоціації в проведенні реформи місцевого самоврядування України. Про стан та проблеми місцевого самоврядування своїх країн розповіли інші учасники семінару. Для нашої делегації

важливими були виступи експертів з європейських країн та міжнародних організацій, участь в обговореннях та дискусіях.

Були налагоджені дружні зв'язки з делегаціями країн Східного Партнерства та обговорені можливості подальшої співпраці.

Інформацію, знання та досвід, отримані на семінарі, наші сільські та селищні голови будуть впроваджувати в повсякденній роботі, використовувати при обговоренні та погодженні законодавчих проєктів у якості експертів ВАССР. ■ VASSR

З ДРУЖНІМ ВІЗИТОМ Й ЗА ДОСВІДОМ

В минулому році делегація ВАССР брала участь у XIV з'їзді гмін Польщі. Поїздка мала на меті сприяти розширенню міжнародних зв'язків ВАССР та підвищенню інституційної спроможності Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад за підтримки Програми Ради Європи «Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування в Україні».

Під час роботи з'їзду сільський голова с. Глибочиця Сергій Сокальський познайомився з бурмістром гміни Сероцьк паном Сільвестром Сокольницьким.

А вже навесні цього року дружня громада Сероцька запросила представників сільської громади Глибочиці взяти участь у святкуванні 25-річчя вільних виборів Республіки Польща, святі міста Сероцьк та підписати угоду про наміри співпраці.

На урочистостях в Сероцьку 1-2 червня 2014 року була українська делегація у

складі Сокальського С. – Глибочицького сільського голови Житомирської області, Бучинського В. – депутата Глибочицької сільської ради, Буйного В. – Клесівського селищного голови Рівненської області та Савченка В. – заступника керівника Виконавчої дирекції ВАССР. На святкуванні у Сероцьку були представники громад-побратимів з Литви, Чехії, Словаччини, регіонів Польщі.

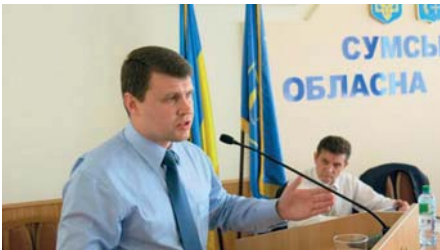
Сільський голова Глибочиці Сергій Сокальський на урочистому засіданні міської ради Сероцька, де серед поважних гостей були депутат Європарламенту, радниця Президента Польщі, Посол Азербайджану в Польщі та інші поважні особи, підписав угоду про наміри співпраці з бурмістром гміни Сероцьк паном Сільвестром Сокольницьким. Побаження співпрацювати з Сероцьком також висловили представники делегації з Азербайджану.

Протягом урочистостей у Сероцьку у делегації ВАССР відбулася робоча зустріч з Генеральним секретарем Союзу Гмін Польщі паном Едвардом Трояновським. Були обговорені питання подальшої співпраці ВАССР та Союзу Гмін Польщі, в тому числі участь представників ВАССР у щорічному з'їзді гмін Польщі, здійсненні візитів груп сільських голів України в гміни Польщі для ознайомлення з досвідом організації роботи органів місцевого самоврядування. Селищному голові Буйному В. польська сторона сприятиме у пошуку громади-побратима. ■ VASSR

ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ОБГОВОРЮВАЛИ НА СУМЩИНІ

Заступник Голови, керівник Виконавчої дирекції ВАССР Вадим Івченко взяв участь у засіданні правління Сумського регіонального відділення Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад, яке відбулося 22 травня у приміщенні обласної ради за участі Голови Сумської обласної ради Миколи Клочка, радника Віце-прем'єр-міністра України Юрія Ганущака, заступника голови облдержадміністрації Андрія Крамченкова, голів сільських та селищних рад, керівників окремих обласних галузевих управлінь ОДА.

Відкрила засідання голова Сумського регіонального відділення Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад Надія Масалітіна, яка передала вітальне слово очільнику обласних парламентарів Миколі Клочку.

Микола Олексійович наголосив на важливості такого зібрання, що представники органів місцевого самоврядування сільських територій, хоч і стурбовані ситуацією в країні, знаходять сили і можливість не стояти осторонь процесів відродження України. Голова обласної ради переконаний, що нині один-єдиний

шлях – реформування влади. Владні повноваження мають бути передані громадам. Воля людей, активність сільських, селищних голів, сільських активістів – запорука розвитку та процвітання села, області, країни.

Далі на засіданні йшлося про основні напрямки децентралізації та територіальної організації влади. Зокрема, про концепцію децентралізації говорив Вадим Івченко, наголосивши, що її активно підтримали члени Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад.

Він зазначив, що основні зміни передбачають запровадження трьохрівневої системи адміністративно-територіального устрою України: область, район, громада з повсюдністю місцевого самоврядування; розподіл повноважень між органами місцевого самоврядування за принципом субсидіарності та наділення саме громад максимально широким колом повнова-

жень; чітке забезпечення повноважень органів місцевого самоврядування необхідними фінансовими ресурсами, у тому числі через їх участь у загальнодержавних податках. Ну і звичайно, концепцією передбачається ліквідація державних адміністрацій та створення натомість державних представництв з тільки наглядовими та координаційними, а не виконавчими функціями.

Присутнім було продемонстровано три відео-ролика під єдиною назвою «Час робити великі зміни».

На засіданні правління Сумського регіонального відділення Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад порушувалися також проблемні питання сільських та селищних рад, які потребують першочергового вирішення для забезпечення життєдіяльності та розвитку сільських територій Сумщини.

■ VASSR

ДЕЛЕГАЦІЯ ВАССР ПРИВІТАЛА МУСТАФУ ДЖЕМІЛЄВА

Лідер кримських татар, экс-голова кримсько-татарського Меджлісу, народний депутат України Мустафа Джемільєв став першим лауреатом премії «Нагорода Солідарності», заснованої Міністерством закордонних справ Польщі з нагоди 25-ї річниці вільних виборів.

В рамках візиту делегації ВАССР в гміну Сороцьк, Республіка Польща, представники ВАССР Савченко В. – заступник керівника Виконавчої дирекції ВАССР, Сокальський С. – Глибочицький сільський голова Житомирської області, Буйний В. – Клесівський селищний голова Рівненської області та Бучинський В. – депутат Глибочицької сільської ради

мали можливість у Варшаві особисто привітати та передати вітання видатному діячу України та висловити побажання співпраці з укріплення єдності України та розвитку міжнародного співробітництва для впровадження передового досвіду розвитку територіальних громад та місцевого самоврядування. ■ VASSR

СТВОРЕНО РЕГІОНАЛЬНЕ ВІДДІЛЕННЯ АСОЦІАЦІЇ НА ЧЕРКАЩИНІ

29 травня 2014 року в сесійній залі Будинку рад проведено установчі збори зі створення обласного відділення Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад.

З метою ефективного здійснення сільськими та селищними радами своїх повноважень, узгодження спільних дій щодо захисту прав та інтересів територіальних громад, сприяння місцевому та регіональному розвитку ще у 2009 році було утворено Всеукраїнську асоціацію сільських та селищних рад, до якої увійшло 509 із 540 рад нашої області. Проте на Черкащині у 2011 році рішенням обласної ради було утворено консульта-

тивно-координаційну раду сільських і селищних голів, до складу якої включено по одному представнику від кожного району. У той же час Регіональне відділення асоціації утворено не було.

Тому зараз обласна рада ініціювала, відповідно до вимог Статуту Асоціації, проведення установчих зборів уповноважених представників – членів Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад, на які було запрошено і прибули по п'ять представників місцевих рад – членів Асоціації.

У роботі зборів взяли участь заступник Голови, керівник Виконавчої дирекції Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад Вадим Івченко, радник Віце-прем'єр-міністра України Юрій

Ганущак, перший заступник голови обласної ради Наталія Кравцова, представники виконавчої влади в області, голови районних рад, сільські, селищні голови, представники засобів масової інформації.

Збори прийняли рішення про утворення Черкаського регіонального відділення, затвердили раду відділення та обрали голову й заступника голови.

Головою регіонального відділення Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад обрано Михайла Падзіну – Шевченківського сільського голову Звенигородського району, який є представником області у складі Правління Асоціації. Його заступником стала Олена Ковальська – Балаклівський сільський голова Смілянського району. ■ **VASSR**

ВІДБУЛОСЯ ЗАСІДАННЯ ЛЬВІВСЬКОГО ОБЛАСНОГО ВІДДІЛЕННЯ ВАССР

11 червня 2014 року у Львівській обласній раді відбулося засідання Львівського обласного відділення Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад, на якому обговорили питання щодо проведення в державі адміністративної реформи та можливі її наслідки.

Участь у заході взяли голова постійної комісії з питань бюджету, соціально-економічного розвитку та комунальної власності Львівської обласної ради Ярослав Качмарик, голова Львівського обласного відділення Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад Михайло Чумак, а також голова сільських та селищних рад області.

Головною метою засідання є напрацювання колегіального бачення, яке відобразить настрої сільських територіальних громад, зокрема, в частині децентралізації влади і реформи місцевого самоврядування.

«Запланована реформа здебільшого торкатиметься місцевого самоврядування базового рівня – села, селища, міста. Відповідно вже зараз її реалізація цікавить людей, яких представляє Асоціація сільських і селищних рад. Зокрема,

сьогодні на засіданні було зрозуміло, що відчуття в людей є двоякими: з одного боку, представники сільських та селищних рад очікують на збільшення повноважень і фінансування, а з іншого боку – вони усвідомлюють можливе укрупнення територій в частині зменшення кількості сільських та селищних громад. Власне, це і сприяє негативному сприйняттю головами сільських та селищних рад, які розуміють, що це стосується їхніх робочих місць», – зауважив Ярослав Качмарик.

Під час обговорення питань про децентралізацію влади Ярослав Качмарик також озвучив певні особливості Львівської області. Вони, зокрема, полягають в тому, що тут близько 40% населення – жителі сільської місцевості, а чисельність адміністративних населених пунктів є меншою, ніж в середньому по Україні. «Це своєю чергою

означає, що завантаженість об'єктів бюджетної сфери є недостатньою. Тому ми можемо спостерігати неповне завантаження шкіл, лікарень чи сільських амбулаторій.

Попри те, в кожному селі громада таки хоче зберегти і школу, і фельдшерсько-акушерський пункт, хоча це навряд чи буде можливим. Тобто, не все так просто з децентралізацією влади. Більше того, коли мова йде про повноваження, які будуть делеговані на місця, та фінансовий ресурс, який має на це бути, то, як правило, частина органів місцевого самоврядування розуміють це лише як фінансовий ресурс і не беруть до уваги обов'язки», – відзначив голова постійної комісії з питань бюджету, соціально-економічного розвитку та комунальної власності.

За матеріалами сайту www.oblrada.lviv.ua

НЕ ТРЕБА ЗАГОВОРЮВАТИ РЕФОРМИ – СЛІД РІШУЧЕ ДІЯТИ

Такий основний меседж останнього розширеного засідання обласної асоціації органів місцевого самоврядування «Ради Чернігівщини» та Консультативно-дорадчої ради з питань місцевого самоврядування при голові обласної ради.

Головним у порядку денному заходу стало обговорення необхідних змін до Конституції України стосовно місцевого самоврядування та децентралізації влади в Україні.

До участі в діловій дискусії були запрошені очільники районних рад, міські, селищні та сільські голови, відповідальні працівники виконавчого апарату обласної ради, представники засобів масової інформації. У роботі засідання також взяв участь заступник голови Всеукраїнської Асоціації сільських та селищних рад, керівник її Виконавчої дирекції Вадим Івченко, який не лише окреслив перспективи впровадження довгоочікуваних реформ, але й озвучив низку проблем, що стоять на шляху їх втілення.

Він зауважив, що питання реформи місцевого самоврядування сьогодні є одним із найважливіших для нашої країни. Зазначена реформа повинна здійснити децентралізацію владних повноважень, сприяти консолідації ресурсного забезпечення та стратегічного планування розвитку територіальних громад. Також Вадим Івченко наголосив на механізмах та інструментах, необхідних для впровадження запропонованої Державою концепції розвитку системи місцевого самоврядування.

Відкриваючи зібрання, Микола Зверев наголосив, що сьогодні ставить перед суспільством багато питань, без розв'язання яких неможливо говорити про сталий соціально-економічний розвиток регіону.

Такі зустрічі, як нинішня, дають можливість звірити свої дії, чітко окреслити бачення того, як найповніше використати потужний потенціал місцевого самоврядування,

а через нього – і потенціал населення відповідних територій для вирішення економічних і соціальних питань життєдіяльності всіх без виключення громад.

У реалізації завдань, пов'язаних з виконанням програм соціально-економічного розвитку територій і відповідних бюджетів, вирішальна роль має бути відведена радам та їх виконавчим органам, зауважив голова обласної ради.

Окреслюючи питання запровадження реформування і децентралізації влади, Микола Зверев зазначив, що на сьогодні Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України підготовлено пропозиції щодо змін до Основного Закону України. Їх необхідність обумовлена тим, що саме Конституція визначає основи системи влади, і без відповідних змін провести реформу неможливо. Він також додав, що обласна рада займає активну позицію стосовно підтримки заходів Уряду, спрямованих на децентралізацію державної влади в Україні.

Зокрема, депутатським корпусом облради прийнято Звернення до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України щодо запровадження в Чернігівській області пілотного проекту по реформуванню місцевого самоврядування та впровадженню європейських стандартів. У цьому напрямку активно працює Консультативно-дорадча рада з питань розвитку місцевого самоврядування при голові обласної ради. Окрім того, за ініціатииви обласного органу представницької влади проведено загальнообласний форум громадськості «Чернігівщина – за єдність України!», у ході якого за участі представників Мінрегіонбуду обговорено питання щодо необхідності децентралізації влади та надання фінансової самостійності регіонам. У своєму виступі керівник заодно озвучив і цілий ряд інших заходів та напрацювань, які були проведені за участі депутатського корпусу та виконавчого апарату обласної ради.

«У цій роботі обласна рада відкрита для співпраці з усіма, хто вважає реформу-

вання місцевого самоврядування одним із основних завдань, виконання якого виведе Україну з економічної та політичної кризи. Саме такий підхід, помножений на політичну волю та наукові розробки, дасть нам змогу успішно вирішити усі порушені питання», – наголосив у своєму виступі Микола Зверев та закликав учасників засідання до ефективної роботи та внесення конкретних пропозицій.

Свої думки щодо проблем і перспектив запровадження реформ висловили Парафіївський селищний голова (Ічнянський район), очільник обласного відділення Всеукраїнської Асоціації сільських та селищних рад Валентина Карпенко, голова Ніжинської районної ради Олег Бузун, Городнянський міський голова Андрій Богдан та Варвинський селищний голова Валентина Саверська-Лихошва.

Своє бачення з цього приводу висловив і заступник голови обласної ради Валентин Мельничук. Зокрема, він зазначив, що з кожною зміною на владному олімпі проголошуються реформи системи влади та місцевого самоврядування, але далі слів справа не просувається. Цього ж разу можна, навіть не очікуючи змін до Конституції, розпочати реформування відповідними постановами Кабміну. Головне ж – почати роботу і вже не просити, а прямо вимагати від вищої державної влади втілювати ці реформи в життя.

На завершення розширеного засідання було оголошено результати обласного конкурсу на кращу територіальну громаду (раду) Чернігівщини (див. інформацію на офіційному сайті обласної ради <http://www.chernihiv-oblrada.gov.ua/> від 20.05.2014 під назвою «Визначено переможців щорічного обласного конкурсу «Краща сільська, селищна, міська рада»).

Зверев наголосив, що всі висловлені на засіданні пропозиції щодо реформування влади будуть систематизовані і направлені в Мінрегіонбуд та до Всеукраїнської Асоціації сільських та селищних рад і, звичайно ж, послужать прискоренню очікуваних реформ. ■ VASSR

ПРЯМУЄМО В ЄВРОПУ – РЕФОРМУЄМО МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Більш 15 років Рада Європи допомагає Україні в питаннях вдосконалення сфери місцевого самоврядування. Понад 2 роки Організація співпрацює з Всеукраїнською асоціацією сільських та селищних рад. Про пріоритети та завдання цієї діяльності у інтерв'ю з Андрієм Гуком, керівником Програми Ради Європи «Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування в Україні».

Наталія Ключник

■ Андрій Гук

– Пана Андрію, 9 листопада 1995 року відбулася урочиста церемонія вступу України до Ради Європи і у штаб-квартирі Організації було піднято Державний прапор України. Відтоді наша держава взяла на себе ряд зобов'язань щодо дотримання стандартів Ради Європи, зокрема, на місцевому та регіональному рівні. З яких документів ми можемо дізнатися про ці стандарти? Дійсно, Україна є повноправним членом Ради Європи – поважної міжурядової організації, метою створення якої, до речі, є запобігання усім формам та проявам конфліктів на континенті через дотримання принципів демократії і верховенства права, визначення, підтримку та розповсюдження кращих інструментів по вирішенню викликів сучасності.

Свої зобов'язання перед Радою Європи Україна виконує через дотримання положень низки міжнародних договорів Організації та участь у роботі всіх її органів, в тому числі співпрацює з Центром реформ місцевого самоврядування Ради

Європи через Програму «Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування в Україні».

Стосовно сфери місцевої і регіональної демократії безумовно головним документом, який містить стандарти Ради Європи з цих питань, є Європейська хартія місцевого самоврядування, ратифікована Верховною Радою України Законом України № 452/97-ВР від 15 липня 1997 року. Саме цей документ стає відправною крапкою при аналізі розвитку ситуації в самоврядуванні у кожній з 47 країн-членів Ради Європи. Щодо України такий аналіз, доречі, доволі критичний, було здійснено минулого року, а відповідні пропозиції вміщені у Рекомендацію 348 (2013) щодо місцевої та регіональної демократії в Україні.

– Які позитивні зрушення відбулися

завдяки членству України у Раді Європи?

Перш за все це те, що в Україні почали орієнтуватися в процесі розвитку держави на європейські стандарти, ефективність яких засвідчена практикою діяльності майже всіх країн континенту.

Керівництво країни визначило реформу місцевого самоврядування одним з найбільш пріоритетних завдань. Важливо згадати, що на цей час вже працює Закон України «Про асоціації органів місцевого самоврядування» і до процесу урядових консультацій залучено всі три всеукраїнські асоціації, в тому числі й Всеукраїнська асоціація сільських та селищних рад. Створено та почали діяти такі координаційні та консультативні інструменти як Конституційна Асамблея та Рада регіонів.

Рада Європи активно допомагає Україні у розробці програмних документів з реформи самоврядування. Після схвалення урядом Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні експерти Організації працювали над щойно прийнятим парламентом Законом України «Про співробітництво

територіальних громад». На часі подальше вдосконалення національної законодавчої бази, допомога у впровадженні прийнятого законодавства, в ході яких обов'язково розглядаються та беруться до уваги коментарі та пропозиції Ради Європи.

Ми всі розуміємо, що та ситуація, в якій опинилася зараз Україна, є мабуть найскладнішою з часів набуття незалежності. Проте, з іншого боку, це відкриває шлях до ренесансу української влади, в тому числі до становлення в Україні дієвої та ефективної системи місцевого самоврядування, яка відповідає потребам людей та вимогам сучасності.

– Що рекомендує Рада Європи українській владі, щоб прискорити процес реформ та поліпшити життя громадян?

Як вже було згадано, повний перелік висновків Ради Європи стосовно стану місцевого самоврядування в Україні вміщено у Рекомендації 348 (2013) Конгресу Ради Європи.

Потрібно зазначити, що запорукою ефективного розвитку України має стати повноцінна імплементація в українське законодавство та практику кращих світових напрацювань з місцевої і регіональної демократії, зосереджених перш за все у Європейській хартії місцевого самоврядування та принципах доброго врядування, які покладено у основу управлінських систем найбільш успішних країн світу.

Не менш важливим пріоритетом є розбудова в Україні дієвих механізмів участі громадян в управлінні своїми громадами та прийнятті владних рішень. Питання залучення громадян, співпраця з ними та діяльність заради них знаходяться сьогодні у центрі уваги всіх країн світу.

Реформуючи місцеве самоврядування, обов'язково необхідно перевіряти

законодавство, що напрацьовується, на відповідність Європейській хартії місцевого самоврядування. Важливо ратифікувати Додатковий протокол до Хартії про право участі у справах місцевого органу влади. Посилити відкритість та прозорість владних інститутів через інструменти Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів. Забезпечити створення у державі клімату всебічного сприяння участі громадян у житті їх громад користуючись положеннями Рекомендації (2001)19 Комітету Міністрів Ради Європи «Про участь громадян у місцевому публічному житті».

Україна на порозі великих змін. І Рада Європи усебічно підтримує її в процесах демократичного реформування. Експерти з багатьох країн світу готові співпрацювати в рамках Програми Ради Європи для України «Партнерство заради реформ», одним з пріоритетів якого є розвиток місцевого самоврядування. 27 травня цього року Глави Держав та Урядів Ради Європейського Союзу у своїй заяві щодо України відзначили: «Ключовим елементом є швидке та комплексне проведення конституційної реформи та реформи децентралізації, яке враховуватиме результати відповідної експертизи Ради Європи».

– Які інноваційні європейські інструменти застосовуються Радою Європи на місцевому та національному рівні задля прискорення реформ?
Перш за все, потрібно відзначити, що Рада Європи в Україні діє у тісному партнерстві з органами державної влади, місцевим самоврядуванням та їх асоціаціями та проводить свої заходи відповідно до запиту української сторони. Зазначена діяльність має на меті підтримку розвитку сильної та ефективної системи місцевого самоврядування шляхом правової

підтримки, в тому числі на центральному рівні, та запровадження європейських інноваційних методик на місцевому рівні.

Задля посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування Центр експертизи реформ місцевого самоврядування Ради Європи спільно з українськими партнерами проводить, серед іншого, адаптацію та запровадження інноваційних європейських інструментів на місцевому та національному рівнях.

До таких інструментів належить програма обміну кращими практиками місцевого самоврядування, стратегія інновацій та доброго врядування, програма оцінювання місцевих фінансів, програма оцінювання стандартів публічної етики, програма покращення ефективності управління, Академія лідерства та програма посилення інституційної спроможності асоціацій органів місцевого самоврядування.

– Що вже зроблено і як впроваджується європейський досвід в Україні?

Програмою надано експертні висновки та консультації стосовно основних підходів до реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади, які використані при розробці Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Оцінки та рекомендації експертів Ради Європи бралися до уваги під час розробки ряду законопроектів, в тому числі законів «Про право територіальних громад на об'єднання» та «Про співробітництво громад». Триває процес консультацій з фахівцями Ради Європи стосовно внесення змін до Конституції України.

На постійній основі Рада Європи сприяє органам влади України, органам місцевого самоврядування та їх асоціаціям, націо-

нальним та міжнародним організаціям та проектам, до компетенції яких належать питання місцевої і регіональної демократії, у широкому обговорення процесів реформування. До цього процесу обов'язково залучається керівництво відповідних організацій.

За моделями покращення ефективності управління Ради Європи і Норвегії створено мережі ефективності, які забезпечені адаптованим до українського контексту методичним інструментарієм, обмінюються досвідом та проводять заходи, спрямовані на покращення якості публічних послуг.

Програма адаптувала для використання на рівні міст України інструментарій Ради Європи з оцінювання системи місцевих фінансів. Викладання елементів системи оцінювання місцевих фінансів використовуються у навчальному процесі в Національній академії державного управління при Президенті України.

Підвищено спроможність пілотних органів місцевого самоврядування у впровадженні етичних стандартів. Зокрема, реалізовано обмін досвідом з розробки та ефективного впровадження положень етичних кодексів та регламентів роботи комісій з етики.

– Ви згадували про такий інструмент як Стратегія інновацій та доброго врядування. Що це за інструмент? Як він використовується у нас?

Стратегія визначає стандарти та принципи доброго врядування, над досягненням яких працюють всі європейські країни. Серед них: представництво та участь, зворотний зв'язок, дієвість та ефективність, відкритість і прозорість, верховенство права, компетентність і спроможність, відкритість до змін, надійний фінансовий менеджмент тощо.

Радою Європи, як підготовчий крок для створення національної платформи доброго врядування, проведено оцінювання реалізації 12 принципів доброго демократичного врядування у 13 пілотних органах місцевого самоврядування.

Органам влади, органам місцевого самоврядування та їх асоціаціям презентовано і передано збірку «Добре врядування в містах України: Програма РЄ з обміну кращими практиками». Рада Європи забезпечує поширення та вивчення принципів доброго врядування під час усіх своїх заходів. Зокрема вони вивчаються керівництвом органів місцевого самоврядування під час «Академії лідерства» та використовуються при розробці та експертизі нового законодавства.

– Кращі практика, обмін досвідом – як на мене, це найкращий спосіб мобілізувати громаду до розвитку. Як Рада Європи підтримує популяризацію кращих практик?

Згідно з методологією Ради Європи у 2013 році зібрано, опрацьовано та передано на запит Мінрегіону базу Конкурсу кращих практик органів місцевого самоврядування України. Колегією Мінрегіону прийнято рішення започаткувати зазначений Конкурс за методологією Ради Європи у 2014 році. Всеукраїнські асоціації органів місцевого самоврядування долучилися до адаптації цього інструменту в Україні.

Завдяки Програмі Ради Європи асоціації органів місцевого самоврядування значно розширили мережу зарубіжних партнерів: здійснили обмін досвідом з очільниками асоціацій Болгарії, Хорватії, Польщі, Туреччини, Молдови, Румунії, Словенії; уклали угоди про співробітництво з асоціаціями Польщі та Молдови. Всеукраїнська асоціація сільських та селищних рад та Асоціація малих міст України отримали асоційоване членство у Мережі асоціацій органів місцевого самоврядування Південно-Східної Європи (NALAS).

– Всеукраїнська асоціація сільських та селищних рад зверталася до Ради Європи за підтримкою у впровадженні інструментарію РЄ «Сучасне лідерство для сучасної місцевої влади».

Такий запит був. Потреба у посиленні лідерських якостей керівників органів місцевого самоврядування була виявлена під час аналізу діяльності українських асоціацій відповідно до адаптованого тулкіту Ради Європи «До сучасної асоціації органів місцевого самоврядування». За допомогою європейських колег з Болгарії та Польщі було проведено огляд потреб та спроможностей українських асоціацій та розроблено пропозиції з посилення їх інституційної спроможності.

В програму «Академія лідерства», окрім базових інструментів, на запит ВАССР були

включені заняття з тематики фінансів, міжмуніципального співробітництва, законодавчих реформ та гендеру.

Інструментарій Ради Європи апробовано на серії регіональних тренінгів у Вінницькій, Волинській, Івано-Франківській та Житомирській областях. А тренери Програми продовжують в своїх регіонах навчання з лідерства з використанням методики РЄ.

– У яких напрямках в подальшому буде спрямована діяльність Програми Ради Європи «Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування в Україні»?

Програма працює в межах Плану дій Ради Європи для України «Партнерство заради реформ», одним з пріоритетів якого за погодженням української сторони є зміцнення місцевої демократії та підтримка реформ місцевого самоврядування. Зазначена діяльність орієнтована на надання Україні підтримки у виконанні її статутних та індивідуальних зобов'язань як держави-члена Ради Європи, передбачаючи пакет заходів, покликаних допомогти у приведенні українського законодавства і практики функціонування органів місцевого самоврядування та їх асоціацій до стандартів Ради Європи з прав людини, верховенства права і демократії.

У визначенні своїх завдань Програма також координується з країнами – членами Ради Європи, які є її основними донорами. Відповідно діяльність Програми повністю відповідає пріоритетам Стратегії швейцарського співробітництва щодо України і, зокрема, пріоритетам Швейцарської агенції розвитку та співробітництва в сфері місцевого самоврядування. Програма також є частиною Програми добросусідства на 2013-2017 роки Агенції з міжнародного розвитку Данії, зокрема в рамках пріоритету «Розбудова прав людини та демократії», і робить свій внесок у підвищення інституційної спроможності органів

місцевого самоврядування та доброго врядування.

Тематика та завдання Програми повністю відповідають пріоритетам, визначеним Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, а також завданням Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленої 1 квітня цього року. Діяльність Ради Європи здійснюється у тісній координації та співпраці з Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.

Потрібно зазначити, що Україна сьогодні відіграє ключову роль у стабільності всього східноєвропейського регіону і привертає все більшу увагу на міжнародному рівні. Одною із заповук такої стабільності є побудова дієвої та ефективної системи місцевого самоврядування, яка базується у своїй діяльності на використанні сучасних інструментів та практик місцевого і регіонального розвитку. І тому Рада Європи буде продовжувати зосереджувати свої зусилля на підтримці впровадження дуже практичних та орієнтованих на результат інструментів посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування, надання правової підтримки Україні для забезпечення відповідності національного законодавства Європейській хартії місцевого самоврядування й іншим стандартам Ради Європи, а також проведенні широкої інформаційно-роз'яснювальної кампанії.

Такий комплексний підхід за участі та допомоги усіх країн-членів Ради Європи сприятиме підготовці органів місцевого самоврядування на місцях до делегування їм більшого обсягу повноважень і ресурсів, збільшенню їх інституційної спроможності до впровадження місцевої і регіональної демократії та вдосконаленню правової бази місцевого самоврядування в Україні.

■ VASSR

ЯК ОБ'ЄДНАТИ ГРОМАДУ В ЦІЛЕ НАВКОЛО СПІЛЬНОГО

Сільський голова Колонщинської сільської ради і одна із тих щасливців, яка стала випускницею першого випуску Академії Лідерства, організованого Радою Європи для представників сільських рад. Про те, яку практичну користь одержала, чого навчилася, з ким познайомилася – розповідь з перших уст. «Можна працювати набагато ефективніше, взявши до уваги досвід інших», – переконана пані Юлія.

■ Юлія Пелишок

Хочу одразу подякувати програмі «Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування» Ради Європи, пану Андрію Гуку особисто та команді тренерів, які провели нас цією цікавою дорогою зміни свідомості, здобуття впевненості у подальшій своїй роботі та житті.

Хочу коротко представити свою сільську раду й ті проблеми, які мені вже вдалося вирішити завдяки участі в Академії Лідерства.

Сільський голова я зі стажем. Не вперше моя громада доручає мені представляти їх інтереси. З 2009 – голова асоціації сільських голів Макарівського району.

Моя сільська рада знаходиться в Житомирському напрямі Київської області – Макарівщині. До сільської ради належать чотири села: Колонщина,

Березівка, Мар'янівка та Миколаївка. 1400 зареєстрованих жителів, загальна площа території становить 5100 га. На території ради розташовані 42 садових товариства, до яких належить 6000 садових будинків. Відстань до столиці України – 30 км, через територію сільської ради прокладена міжнародна траса Київ-Чоп.

На території сільської ради:

Колонщинська загальноосвітня школа, 120 дітей; дошкільний навчальний заклад «Капітошка», 80 дітей; три фельдшерсько-акушерських пункти; відділення зв'язку; будинок культури; бібліотека; комунальне підприємство «Колонщина-сервіс», засновником якого є сільська рада. Також приватні підприємства: три АЗС; десять магазинів; шість ресторанів; три готелі; заклад зеленого туризму «Медова садиба»; школа пілотів повітроплавання.

У цілому моя сільська рада одна із тих, яку можна назвати самодостатньою. Проте об'єднати зусилля 4 сіл та їх мешканців, погодьтєся, не просто. Кожне село має свої особливості, тому зазвичай зусилля спрямовані тільки на вирішення власних потреб. Хтось вважає, що в першу чергу потрібна дорога, а хтось, що церква, комусь – ставок, а комусь – виховання дітей. У цьому розмаїтті бажань важко було переконати громаду в необхідності та важливості першочергових завдань. Об'єднати громаду в ціле навколо спільного – ось що мені необхідно було навчитися! Ті знання, які я отримала під час навчання в Академії Лідерства стали у пригоді.

Результатом навчання Академії лідерства стало розуміння того, що наша нелегка робота – це не боротьба, це єднання членів усієї громади задля вирішення спільних проблем.

Одразу по приїзду я зібрала найбільш активних членів громади. Ми створили громадську організацію, до якої увійшли більше 100 чоловік. Зараз вона займається благоустроєм території сільської ставка, його зарибленням та здійснює контроль за відловом та вирощуванням риб у водоймі комунальної власності сільської ради.

Окрім того, було розпочато налагодження більш тісних комунікацій між радою та населенням, започаткували випуск місцевої інформаційної газети. Школярі активно попрацювали над складанням SWOT-аналізу сільської ради. Також було вирішено одну з найгостріших на той час проблем у громадському об'єднанні «Миколаївська громада» за методикою авторського курсу Система «Результат» Марчука Ігоря по активізації діяльності громад, з яким познайомилась на першому етапі Академії Лідерства.

Також було проведено опитування громадської думки за допомогою депутатів сільської ради про якість надання послуг працівниками ради. Сам цей процес уже стимулював працювати краще, приймати прозорі та справедливі рішення.

Особисто я зробила висновок про те, що мене ще чекає багато відкриттів у спілкуванні з колегами, у розвитку моєї громади, завдяки методам, котрі я отримала під час навчання. Один із цих методів – це бейнчмаркінг, запозичення кращих практик задля свого розвитку.

Результатом спілкування на Академії Лідерства стало розуміння того, що досвід та напрацювання колег, комунікації

між нами завжди стануть у пригоді. Так, наприклад, зараз наше комунальне підприємство налагоджує зв'язки із сусідніми радами для співпраці, також у стадії обговорення із сусідньою радою купівля та утримання пожежної машини.

Тепер я впевнена, що можна працювати набагато ефективніше, взявши до уваги досвід інших та запроваджуючи інноваційні методиврядування – ефективність, дієвість, прозорість, законність, підзвітність, зворотний зв'язок, компетентність, сталий розвиток та довгострокове планування.

Дуже важливим моментом для членів асоціації є налаштування швидких комунікацій.

Ідею налагодження комунікацій в ширшому аспекті ми впровадили на всеукраїнському рівні. Сьогодні на платформі Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад за сприяння Швейцарсько-Українського проекту DESPRO «Підтримка децентралізації в Україні» діє електронний дистанційний курс «Комунікаційні стратегії для розвитку сільських територій» – пілотний проект для налагодження горизонтальних комунікацій територіальних громад сільських територій. 35 сільських голів зареєструвалися й взяли участь у пілотному курсі, мета якого – набуття керівниками ОМС компетентностей та навичок практичного використання комунікаційних стратегій для розвитку сільських територій.

Сільські ради на цій платформі на безоплатній основі створять свій власний сайт, зможуть ділитися досвідом, одержувати

консультації не тільки від експертів, але й бути самим консультантами-практиками, які вже втілили задумане й мають чим поділитися. Як жінка-керівник, я впевнена, що спілкування між колегами нам необхідне, як повітря.

Впевнена, що мою думку поділяють тих більш як 30% жінок-керівників органів місцевого самоврядування базового рівня. Їм сьогодні вкрай потрібна допомога. Проглядаючи статистику гендерності, можна зробити висновок, що найбільше – а це 30% – жінок представлені в ОМС на найнижчому рівні – сільська рада, але чим вище керівні посади – кількість представниць жіночої статі доходить до нуля. Цю ситуацію треба змінювати.

Потенціал жінок сільських територій не треба доводити у цьому залі нікому. Їм тільки треба допомогти, підвищити самооцінку та дати можливість й знання які вплинуть на ситуацію. Ось до якого висновку ми дійшли під час спілкувань в Академії Лідерства. Там й народилася ідея створення жіночого підрозділу Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад.

Нам потрібна координація спільних зусиль, встановлення гендерної рівноваги, підвищення самооцінки жінок сільських територій, залучення найбільш активних та прогресивних до ефективного, доброго врядування в наших громадах.

Нам під силу багато, і ми разом зможемо реформувати не тільки місцеве самоврядування в Україні, але й усю систему державної влади. ■ VASSR

АКАДЕМІЯ ЛІДЕРСТВА – ЗВОРОТНІЙ ЗВ'ЯЗОК З МАЛОЛЮБАШАНСЬКОЮ СІЛЬСЬКОЮ РАДОЮ

Світлана Ковальчук – сільський голова Малолюбашанської сільської ради, Костопільського району, Рівненської області взяла участь у навчальному циклі Академії лідерства в 2013 році, яка проходила за сприяння Програми Ради Європи «Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування». Як це допомогло їй у подальшому?

Наталія Ключник

■ Світлана Ковальчук

– Пані Світлано, як ви потрапили на навчання?

– Дуже просто. Я одержала запрошення зі Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад. Був оголошений конкурсний набір в Академію лідерства. Я заповнила заявку-анкету й потрапила до переліку запрошених. Мені завжди цікаво здобувати нові знання, а тут така нагода. Кожному сільському голові не завадить не просто підвищувати свою професійну компетентність, але й здобувати нові знання.

– Ваша сільська рада велика?

І чому село так зветься – Мала Любаша?

– Малолюбашанська сільська рада об'єднує три населених пункти: с. Мала Любаша, с. Борщівка, с. Лісопіль. Село Мала Любаша є адміністративно-територіальним центром сільської ради та знаходиться на відстані 6 км від районного центру м. Костопіль та 42 км від обласного центру м. Рівне.

Існує легенда, що колись тут жив багатий пан, якому належали довколишні села, ліси, поля, луки. У нього було дві доньки красуні. Так сталося, що обидві

народилися в один і той же день, лише з різницею в роках, і названі були одним іменем – Люба. Коли дочки вирости і прийшла пора давати посаг, батько-вельможа поділив між ними порівну все, що мав, а те село, в якому збудував дім для молодшої з доньок, назвав Мала Любаша.

За іншою версією, пан заповів села донькам перед самісінькою своєю смертю. Коли відчув, що життя його покидає, покликів їх до себе й наказав старшій дочці бути володаркою Великої Любаші, а меншій – Малої Любаші.

– Чим багаті села вашої сільської ради? Які проблеми маєте?

– Проблеми, як і в більшості сіл України, – недостатність фінансування наданих повноважень, мало ресурсів для розвитку громади. Централізоване теплопостачання та каналізація відсутні. Не всюди такі дороги, як нам хочеться і таке інше. А от багаті? Мала Любаша розташована

по обидва береги річки Замчисько, правої притоки Горині. Річка бере початок із Собовки та Вовчого (назви ділянок лісу), де колись було багато джерел.

Села сільської ради електрифіковані, телефонізовані, газифіковані. На селищній території розміщено адміністративно-громадський центр, де знаходяться: сільська рада, сільський клуб, публічно-шкільна бібліотека, ФАП, магазин, приватні підприємства, школа. В адміністративно-громадському центрі с. Борщівка знаходяться ФАП, клуб, публічно-шкільна бібліотека, Борщівська ЗОШ І-ІІ ст., Свято-Михайлівська УПЦ, 4 магазини, а в с. Лісопіль – УПЦ, ФАП, початкова школа, публічно-шкільна бібліотека, приватні підприємства, 4 магазини. Наші села багаті людьми та їх здобутками.

– Які знання стали для вас цінними та як ви використовуєте їх?

– 3 липня по листопад, як очільник громади, лідер, громадська діячка взяла

для себе безліч цінної інформації для втілення інноваційних ідей розвитку органів місцевого самоврядування, зокрема Малоліубашанської сільської ради, від міжнародних експертів та тренерів.

SWOT-аналіз – перший етап втілення будь-якої ідеї. Отож, наша ідея розвитку територіальної громади мала потрапити у сектор аналізу. У першій частині SWOT-аналізу ми з'ясували сильні та слабкі сторони реалізації проекту.

Уміння провести такий аналіз – важливий момент в реалізації будь-якої ідеї. Тільки потім можна здійснювати стратегічне, операційне планування. Це реальний урок, який був засвоєний саме під час Академії лідерства.

Можна додати, що у мене особисто після навчання в Академії лідерства став ефективнішим підхід в системі управління з суб'єктами правовідносин (підприємцями, громадськими організаціями, фізичними особами та громадою). Також підвищились особисті якості лідера: наполегливість, впевненість, цілеспрямованість, відповідальність, конкретність роботи.

На практиці я тепер часто застосовую поєднання ідей розбудованих пропозицій та втілення в життя (на сходах сіл заслуховуємо пропозиції та ідеї від людей, на сесії ради затверджуємо відповідні рішення та в подальшому звітуємо про проведену роботу перед громадою).

Завдяки заняттям в Академії лідерства значно підвищилась командна робота, гнучкість, співпраця та мікроклімат колективу сільської ради, депутатського корпусу та членів сільвиконкому.

Корисним був досвід, здобутий в Академії лідерства, який навчає врегулюванню та трансформації конфліктних ситуацій, що позитивно впливає на взаємовідносини з громадою та іншими муніципалітетами, а також дозволяє моніторити ефективність діяльності розпоряджень, рішень, доручень громади та проводити аудит ефективності на практиці.

Завдяки цим навикам ефективніше виробляється стратегія соціально-економічного розвитку всіх сфер діяльності територіальної громади.

Значним позитивним моментом навчання є передача досвіду. Тобто, кожен слухач презентує кращу практику, втілену в життя своєї територіальної громади, що є дуже важливим для впровадження інноваційних моментів на місцях. ■ VASSR

ЖІНОЧЕ КРИЛО ВАССР ВИРОБЛЯЄ СТРАТЕГІЮ СВОГО РОЗВИТКУ

Три сесії робочих зустрічей у форматі круглого столу відбулися за сприяння Програми Ради Європи «Підсилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування» у Києві, Вінниці та Львові наприкінці червня.

Наталія Ключник

Жінки та чоловіки з Київської, Черкаської, Чернігівської, Житомирської, Сумської, Тернопільської, Львівської, Закарпатської, Івано-Франківської та Рівненської областей зібралися з метою підготувати стратегічні напрямки утворення та розвитку нової підструктури ВАССР. Завдання майбутньої підструктури – об'єднання зусиль жінок-керівниць органів місцевого самоврядування навколо вирішення проблем жінок сільських територій, посадовців органів місцевого самоврядування.

Делегації членів ВАССР, які виявили зацікавлення в створенні підструктури Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад привітав керівник виконавчої дирекції Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад Вадим Івченко. Він розповів про кроки, які здійснює правління, виконавча дирекція та регіональні відділення по впровадженню реформи місцевого самоврядування.

«Ми маємо активно включитися у цей процес усі. Бо тільки разом ми є сила. Нас 8,5 тис. і це велика армія, яка повинна відстоювати свої права», – переконаний Івченко. «Ви знаєте, що ми стоїмо на порозі великих змін. Децентралізація влади, передача повноважень на місце дасть великі можливості та чи для усіх? Без зміни адміністративно-територіального устрою, об'єднання територіальних громад реформа буде неефективною. Проте варто задуматися, що буде зокрема з вашою громадою. Які перспективи розвитку саме вашої громади і людей».

На думку Івченка, «міцні» сільські ради в процесі реформування можуть одержати мінус замість плюса. Малочисельні сільські ради, які мають дотаційні бюджети, стануть частиною великої громади і їм насправді стане краще. Акумуляція бюджету, ресурсів, людського капіталу призведе до розвитку громади. У той час як крупні, самодостатні сільські ради

можуть навколо себе об'єднати слабші. Гірше буде тим, які потраплять у зону великих міст.

«Маємо приклади віддалених районів Києва, де немає органу місцевого самоврядування, такі як Троєщина. Там, де немає самоврядної громади, участі людей у прийнятті рішень, там немає розвитку. Так може статися із селами-супутниками міст, які поглине урбанізація. Із самоврядної громади вони стануть додатком, який, можливо, буде фінансуватися за залишковим принципом. А що буде із тими громадами, які від районного центру розташовані далеко? До вирішення цих питань маємо підходити індивідуально».

«Жінки – сільські голови – це той сегмент, який не просто знає усі проблеми сільських територій, але й часто знає як їх вирішити. Тому Жіноче крило – це вкрай потрібна структура ВАССР, діяльність якої має бути спрямована на вирішення проблем кожної

громади зокрема. Індивідуальний підхід до об'єднання громад, ваші пропозиції, бажання та доводи мають бути враховані на найвищому рівні», – переконаний Вадим Івченко.

Наталія Ключник – координатор ініціативної групи по створенню нової підструктури розповіла присутнім про мотивацію виникнення нової підструктури ВАССР.

«Ідея створити Жіноче крило виникла на останній сесії «Академії лідерства», яка проходила в Миргороді. Саме програма, запропонована тренерами та експертами програми Ради Європи «Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування», спрямована на активізацію лідерів, застосування сучасних моделей у лідерстві, налагодження комунікацій наштовхнула на ідею створення нової підструктури у асоціації», – коментує заступник керівника виконавчої дирекції ВАССР.

Пізніше члени ініціативної групи зустрілися в Києві, виробили концепцію створення жіночого підрозділу, принципи та завдання, які мають бути виконані. Програмно-ідеологічними засадами жіночого крила ВАССР є національно-державна ідея та ідея рівноправності жінок.

«Мир, злагода у громадах, недопущення розбрату, хаосу та розпалювання суспільної ворожнечі у складній політичній ситуації в Україні, суспільна активізація жінок, що проживають на сільських територіях – неповний перелік завдань, які ставить перед собою новоутворена структура. Основна ідея – підвищити самооцінку керівників сільських рад – жінок, збільшити їх представництво у вищих ешелонах влади, підготувати лідерок до роботи у нових умовах», – каже Ключник.

На розгляд присутніх було запропоновано логотип жіночого крила та програмну діяльність чотирьох напрямів. Наталія Ключник запросила до активної роботи жіноцтво та чоловіків – членів асоціації і тих, хто прагне ними стати.

У цьому процесі допомагає експерт Ради Європи Олена Сулова. На початку зібрання у Києві до слова запросили Олену Федорівну Бондаренко – депутата ВРУ чотирьох скликань. Олена Федорівна на власному прикладі показала шлях жінки-лідерки, яка пішла в політику. Як подолати стереотипи стосовно жінок-політиків, як торувати цей шлях і наскільки він є простий було цікаво дізнатися усім присутнім.

А потім учасники круглого столу у малих групах приступили до розробки власного плану. Яким він буде – дізнаємося пізніше. ■ VASSR

СОЦІОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ: ПОВСЯКДЕННЕ НАСИЛЬСТВО НАД ЖІНКАМИ

Європейський центр дослідження основних прав опитав 2012 року близько 42 000 жінок з 28 країн ЄС про те, чи були вони коли-небудь жертвою насильства. Результати показали, що кожна третя жінка в період життя після 15 років страждала від фізичного або сексуального насильства, кожному 20-ту гвалтували; 22 % респондентів скаржилися на побої з боку сексуального партнера, 43 % зазнавали психологічних знущань; дві третини постраждалих не повідомляли поліцію про серйозне насильство з боку партнера; 55 % жінок бували в ситуаціях, коли їх сексуально домагалися колеги чи начальство.

Соломія Кривенко

Результати досліджень, які би робили наукові висновки про місце сексизму та сексуальних домагань в повсякденному житті, досі не зайняли вагомого місця в публічному дискурсі. Це дивно, оскільки багато озвучених аргументів часто цілком (подекуди – частково) спростовують емпіричні дані. Зокрема, вчені Шарлота Діль, Йонас Ріс та Герд Бонер звертають увагу на окремі стереотипи, їх вони проаналізували з наукової точки зору.

1. Жартівливе ставлення до сексистської поведінки, її сприйняття як поодинокі та рідкісні. Знову й знову лунає, що така поведінка є достатньо толерантною, що жінкам просто не потрібно брати її близько до серця.

Згідно з даними дослідження «Життєва ситуація, безпека й здоров'я жінок», що здійснили при німецькому федеральному Міністерстві сім'ї, літніх громадян, жінок та молоді, в цілому 58,2% всіх опитаних жінок зазнавали сексуального домагання публічно, в контексті роботи й навчання або в близькому соціальному оточенні. Тобто, проблема сексуального домагання не охоплює окремі виняткові ситуації.

Наслідки сексуального домагання є часто важким для тих, хто постраждав. Вони охоплюють як первинні ефекти від пережитого, зокрема страх, невпевненість і психосоматичні розлади, так і вторинні наслідки, пов'язані з роботою, серед них зменшення кар'єрних можливостей через зниження продуктивності праці й часті відпустки через хворобу. Й реакція навколишнього середовища (наприклад, применшення серйозності або активні обвинувачення) може призвести жінок, які розкривають факт того, що стали жертвами сексуального насильства, до повторної віктимізації, як у випадку зі спортсменкою Аріан Фрідріх. Вона

в мережі Facebook у квітні 2012 року опублікувала ім'я людини, яка вчинила щодо неї злочин сексуального характеру. За це її сильно критикували, цькували, ображали й навіть погрозували.

2. Сексистська поведінка й сексуальні домагання – слабкості представників обох статей, тобто чоловіки, як і жінки, приблизно однаково часто стають жертвами протиправних дій, спрямованих на порушення їх статевої недоторканності.

Насправді, жінки набагато частіше стають об'єктами сексуальних домагань: близько 30-50% працевлаштованих жінок і лише близько 10% працевлаштованих чоловіків страждають від сексуального насильства.

Результати опитування, яке здійснювали в Німецькій та Західній Швейцарії, показують, що цифри за останні десять років майже не змінилися: 28% жінок і 10% чоловіків, яких опитали, пережили сексуальні домагання на роботі.

Також при опитуванні виявили, що стосовно жінок три чверті злочинних дій здійснювали чоловіки, в основному самотні, групи чоловіків або змішані групи (чоловіки та жінки), але одні жінки – вкрай рідко. Щодо чоловіків половину ситуацій сексуального домагання провокували чоловіки (індивідуально або в групах, тільки чверть винних – жінки, інша чверть – змішані групи).

Конфігурацію, коли чоловіки є жертвами, а жінки – злочинцями, зазвичай сприймають серйозно, але трапляється вона порівняно рідко. На сьогодні найбільш поширеними випадками сексуальних домагань є такі, коли жертвою є жінка, а злочинцем – чоловік.

3. У дискусіях часто вказують, що жінка може «легко» захиститися від сексизму,

переслідувань та утисків чи то вербально, чи – за необхідності – фізично (просто «врізати»).

Недавні дослідження дуже чітко показали, що, негативно оцінюючи пасивну поведінку жертви домагань, не враховують, як важко може бути для жінки дати відсіч в реальній ситуації переслідування. Так звані аналогові дослідження, в яких жінок питають про їх поведінку в гіпотетичних ситуаціях, свідчать про те, що стосовно власної поведінки в випадку сексуального домагання жертви помиляються, роблячи оптимістичні припущення.

Особливо переконливо це демонструють експерименти, які провела Ніна Ванселов: у першій його частині студентів питали, як вони відреагують, якщо однокурсник в експериментальному комп'ютерному чаті неодноразово відправлятиме їм повідомлення, яке можна вважати таким, що схиляє до вступу в статевий зв'язок (наприклад, «від твого погляду я весь палаю»); в другій частині цього дослідження інших студенток фактично піддали такій формі сексуального переслідування.

Результат: у гіпотетичній ситуації майже дві третини піддослідних заявили, що вони дуже швидко перервуть чат і поскаржаться керівництву. В реальній ситуації лише одна з 78 учасниць це зробила, всі інші витерпіли повторні повідомлення сексуального характеру до кінця.

Інші дослідження Джулі Водзіка та Маріанни Лафранс вивчали реакції студенток на відверті запитання під час (здавалося б, реальної) співбесіди на посаду помічника директора, їх порівняли з відповідями-прогнозами, які піддослідні давали, коли гіпотетично описували співбесіду. Недозволена поведінка полягала в трьох недоречних запитаннях, які ставили

інтерв'юери чоловічої статі (наприклад, чи важливим для кандидатки на посади є носити бюстгальтер на роботі).

Студентки, до яких чіплялися, демонстрували типову модель поведінки: 20% сприймали питання серйозно, 40% помічали, що воно не має стосунку до роботи, але все одно відповідали на всі три запитання. Проте 68% піддослідних, які просто уявляли аналогічний сценарій, сказали, що вони відмовляться в такій ситуації відповідати, 32% заявляли, що будуть ігнорувати сексуальний підтекст запитань і 6-16% припустили, що вони скаржитимуться менеджеру або перервуть співбесіду.

Жінки очікували, що стануть дратівливим, однак в ситуації сексуального домагання вони відчували страх. Експерименти показують, що люди недооцінюють, наскільки шокуючою є реальна ситуація домагання для жертв і скільки зусиль коштує активний захист.

Інші дослідження показують, що пряма конфронтація або скарга на злочинця часто спричиняє негативні соціальні наслідки для потерпілої: тих, хто активно скаржиться, оцінюються негативно, недолюблюють, вважають кверулянтами.

Отже, пасивність жінки в реальних ситуаціях сексуальної агресії є цілком виправданою. На цьому тлі втішає тільки те, що скарга на правопорушника може призвести до значного зниження ймовірності подальшого переслідування з його боку.

4. В різних версіях стверджують, що жінки придумують чи перебільшують факт сексуального домагання, й так жертвами стають чоловіки.

Таке перекладання вини відповідає поширеним міфам, які служать для зняття частини відповідальності зі злочинця та приписання її жертві. Вони підтримують неорієнтований статус-кво в відносинах між статями (приклади: «чоловіки просто такі є», «якщо жінка так провокаційно одягається, тоді...»). Ці стереотипи дуже добре працюють і в сучасних дебатах. Той факт, що жінки погоджуються з ними, може здатися дивним. Однак експерименти підтверджують, що багатьом жінкам ці міфи потрібні, щоб відмежувати себе від жертв сексуальної агресії («я не одна з них»), і тим самим створити ілюзію власної невразливості.

5. Все частіше звучить теза, що жінки (або «феміністки») будуть вимагати інтерпретації питання, що є неприйнятною поведінкою. Ними стануть абсолютно невинні речі, від яких чоловіки в нормальних умовах не зможуть відмовитися й не зможуть заздалегідь передбачити їх недопустимий характер. Чоловіки, нібито, житимуть у постійному страху, що їх нормальну поведінку та «благі наміри» розтлумачать як сексизм.

Результати опитувань показують, що чоловіки й жінки в основному розуміють та мають спільні погляди на те, які зауваження та жарти в спілкуванні з візаві можна сприйняти як сексуальне домагання чи некоректність. З 58 протестованих потенційно недопустимих зауважень і сексистських жартів чоловіки й жінки кожне з них оцінили як неприйнятні та неприємні, наприклад, «у твоїх вигинах я б також хотів вертітися» або «чому існують паркувальні місця для жінок? Щоб не шкодити автомобілів чоловіків»; для мужчин тільки чотири зі всіх жартів

були смішнішими, ніж для жінок, при цьому всі були свідомі того, що насмішки мали сексистський характер.

Не випадково існують різні думки про те, чим є недопустима поведінка, а чим не є. Але чоловіки мають хороше відчуття такту та можуть утриматися від непристойного зауваження.

Сексуальні домагання не можна пов'язати з тим, що жінки є надто чутливими, а чоловіки насправді діють з добрим умислом. Представники обох статей в основному однаково розуміють, коли справа доходить до недозвільної поведінки. Чоловіки, які все ж поводяться неналежним чином, роблять це з нерозсудливості або ворожості, але в абсолютній більшості випадків вони роблять це свідомо.

6. Постійно обговорюють, чи є сексизм та сексуальні домагання демонструванням чоловічої сили чи тільки невдалою спробою флірту.

Дослідження показує, що мають місце і те, й інше. Й сексуальні мотиви іноді вступають в гру, але вони є лише частиною в поясненні поведінки правопорушника. Чоловіки, які до представниць протилежної статі налаштовані вороже, використовують сексуально мотивовані зауваження, щоб принизити жінок, так що вчиняючи дії, що свідчать про зазіхання на статеву недоторканність жінки, чоловіками керують два мотиви: задовольнити статеву пристрасть та продемонструвати свою силу.

В контексті ієрархії та в тих сферах роботи, де домінують чоловіки, резонує й інше уявлення: «я можу це собі дозволити, а ти не можеш мені ніяк протистояти». ■ VASSR

КРЕДИТ ЧИ ЛІЗИНГ?

Навіть у воєнних умовах аграрії сіють. Їм необхідні засоби виробництва за доступною ціною на привабливих умовах. «Лізингові компанії нарешті стали повертатися обличчям до звичайного фермера», – переконує Ірина Музичка – експерт з питань лізингу, – заступник начальника відділу лізингу в Національній акціонерній компанії «Укргролізинг».

Ірина Музичка

■ Ірина Музичка

– Пані Ірино, Ви, як експерт з питань лізингу, досліджували стан техніки, якою користується український дрібний чи середній сільгоспвиробник?

В яких умовах трудяться вони нині?

– За нашими дослідженнями 85% техніки фермерів та дрібних аграріїв знаходиться, м'яко кажучи, не в найкращому стані. Статистика свідчить, що за останні роки списано на брухт удвічі менше машин, ніж того вимагали нормативні терміни їхньої експлуатації. А це, звісно, призводить до різкого старіння парку машин, збільшення навантаження на одиницю вживаної техніки. У гарячий час польових робіт простій техніки – збитки для аграрія. Фахівці кажуть, що загальний збиток для сільського господарства, пов'язаний із технічним станом машин, становить у частині перевитрат пального 15-20%, а за недобором врожаю більше 40%.

– Який вихід знаходять люди?

– А хто який. Якщо заможніші купують нову техніку за кордоном, то бідніші ремонтують, «ліплять» техніку із вживаних

деталей зношених машин. Більшість надає перевагу імпортній техніці, яка вже була у вжитку. Так нібито дешевше й надійніше. Для її придбання користуються кредитними лініями з величезними й не вигідними відсотками. Потім тижнями чухають потилицю, якщо та вийшла зі строю, а в Україні деталі не купиш, лише за кордоном.

– Що запропонуєте?

– Придбавати техніку вітчизняного виробництва на умовах фінансового лізингу на сприятливих умовах державної програми. Не дотація, це радше державна інвестиція у підтримку сільгосптоваровиробника, своєрідний різновид кредиту, але з м'якими умовами. У виробника з'являється можливість придбати техніку, обладнання за доступною ціною. Розрахунок вартості відбувається винятково в момент здійснення угоди. Подальша інфляція не впливає негативно, а скоріше позитивно у нинішній час. Окрім цього, в сфері надання послуг з фінансового лізингу в аграрному секторі торговельні націнки істотно знижені, а терміни кредитування навпаки збільшені.

Такий підхід не тільки робить підприємства платоспроможними в складні періоди, але й дає можливість розвиватися компаніям, які займаються виробництвом сільгосптехніки. Додам, що донедавна відсутність замовлень мало не «пустили по світу» машинобудівні підприємства цієї галузі. Сьогодні ситуація частково змінюється, незважаючи на складний час.

– Прошу більш детально зупинитися на такому інструменті як лізинг.

– Лізинг – це одна із альтернативних форм кредитування. Інструмент лізингу схожий на вудку для досвідченого рибачка. Саме досвідченого, бо якщо лізингоотримувач – «початківець», то йому спочатку треба буде потрудитися. Справа в тім, що є процедура перевірки реальних активів, фінансового стану та репутації «рибачка».

Проте умови усе ж лояльніші, ніж у банківській сфері. Там чималий перший внесок, не гнучкий графік виплат і кабальні умови зі штрафними санкціями за їх не виконання. Я б сказала, що тут більше партнерства, ніж кредитування. Лізингова угода лояльніша.

До порівняння:

Перший внесок у банк за передане в лізинг майно (обладнання, устаткування) дорівнює 22-30% загальної вартості тех-

ніки, графік банківських виплат жорсткий, відхилення карається штрафами.

Відсоток комісійних у лізинговій схемі стабільний, зафіксований і становить 7% вартості взятої у лізинг техніки й устаткування, графік виплат лізингових платежів узгоджується з лізингоотримувачем. Він зручний, пристосований до сезонного виробництва

– Які базові принципи притаманні лізингу та чим різняться від банківських?

– І лізинг, і банківський кредит базуються на одних і тих самих принципах: зворотності, терміновості, платності. Але є й відмінності. Основна те, що учасники лізингових операцій оперують не коштами, а майном. Іноді лізинг класифікують як товарний кредит в основні фонди. Тобто, він не є формою майнового кредиту, відтак аж ніяк не збільшує за бухгалтерією її активи й звільняє від сплати податку на це майно. Лізингові платежі ставляться на витрати на виробництва (собівартість) лізингоотримувача-сільгосптоваровиробника й відповідно це знижують оподаткування прибутку.

Окрім того, господарство, обравши лізинг, отримує кредитування, оновляє виробничі фонди, здобуває дорогу техніку, але

при цьому не відчуває різкого фінансового напруження. До прикладу, фермер до сезонних робіт отримує комбайн за ціною (умовно) 2,6 млн грн, заплативши 260 тис. грн на першому етапі, одразу починає працювати.

– Чи багато людей користуються послугами лізингу в Україні?

– Стосовно статистики у сфері лізингових послуг в Україні є декілька кращих компаній за обсягом лізингового портфеля. Серед них «Український Лізинговий Фонд», «ОТП Лізинг», «УніКредитЛізинг». Результати більш ніж чотирнадцятилітнього досвіду на ринку України Національної акціонерної компанії «Укراгролізинг» досить позитивні та вважаються одними з найкращих. Останні роки обсяг лізингових угод збільшився вдвічі, а це більше 4 млрд грн. Кабінет Міністрів України планував до 2015 року придбання аграріями 4 тис. одиниць складальної сільськогосподарської техніки в лізинг. Селяни-одноосібники дедалі охоче обирають лізинг.

Найпоширеніша програма для аграріїв в «Украгролізингу» – фінансовий лізинг терміном до 3 років з поквартальною сплатою лізингових платежів, який дозволяє виплачувати техніку чи обладнання сезонно. Характерно, що перші клієнти

вже виплатили свої зобов'язання, багато хто одержав техніку й устаткування у повну власність. Ті, хто вдало здійснив першу спробу повертаються за новою технікою, з'ясувавши для себе вигідність механізму лізингу.

– Якщо систематизувати переваги, то які найбільш із них явні?

– Явними перевагами наразі є вирішення проблеми фінансування й придбання техніки; організація виробництва без зволікання на отримання техніки; можливість випробувати техніку до її повної оплати та придбання у власність; захищеність від інфляції (оскільки ціна встановлюється і фіксується на момент укладання угод); не задіяний позичковий капітал; лізингові платежі можуть надходити від реалізації вирощеної чи виробленої продукції підприємства; податкове законодавство припускає для лізингових угод систему прискореної амортизації, тобто додаткових податкових пільг не тільки орендареві, але й орендодавцеві; лізинг звільняє орендаря від процедур і витрат, пов'язаних із володінням майном, тому що юридичним власником залишається орендодавець; в орендаря є можливість викупити техніку й устаткування по номінальній або залишковій вартості по закінченню договору лізингу. ■ VASSR

ЯКІ ДОТАЦІЇ ПОТРІБНІ ВИРОБНИКАМ МОЛОКА?

Тривалий час підтримка виробників молока здійснювалася за сталими правилами. За минулого уряду ці правила змінювалися кілька разів. Зараз вони обговорюються знов, зокрема, на розгляді у Верховній Раді України знаходиться проект закону № 4317. Чому ми дотуємо молочні господарства і чого хочемо досягти в результаті? Які взагалі бувають дотації? Якою має бути ефективна система дотацій виробникам молока в Україні? На ці та інші питання покликана відповісти ця стаття.

Михайло Павличенко,
координатор молочних програм Міжнародної фінансової корпорації (IFC, Група Світового банку),
Проект «Розвиток агрофінансування в Україні»

■ Михайло Павличенко

Дотації не можуть бути самоціллю. Адже для того, щоб комусь щось дати, у когось іншого це «щось» треба взяти. Допомогти всім держава не може і не повинна. Тому щоразу, приймаючи рішення, ми маємо ясно розуміти, навіщо ми платитимемо дотацію і чого, врешті-решт, ми хочемо досягти, які проблеми у національному масштабі буде вирішено. Іншими словами, чи будуть державні кошти витрачені ефективно?

Метою державної підтримки не може бути компенсація збитків протягом тривалого часу. Адже якщо даний вид продукції не є конкурентоздатним у рамках міжнародного розподілу праці, то слід виробляти щось інше. Дотація повинна бути інструментом оздоровлення та стимулювання економіки. А оскільки будь-яке втручання в ринкову економіку вносить певні викривлення в ринкові стосунки його операторів, то щоразу, приймаючи

рішення про виплату дотацій, слід ретельно зважувати всі «за» і «проти».

Для того, щоб у кожному окремому випадку знайти відповідь на питання, чи слід платити дотації і в якій формі, потрібно спершу зрозуміти, що саме відбувалося і відбувається у молочному секторі України і чому.

1. Трохи історії

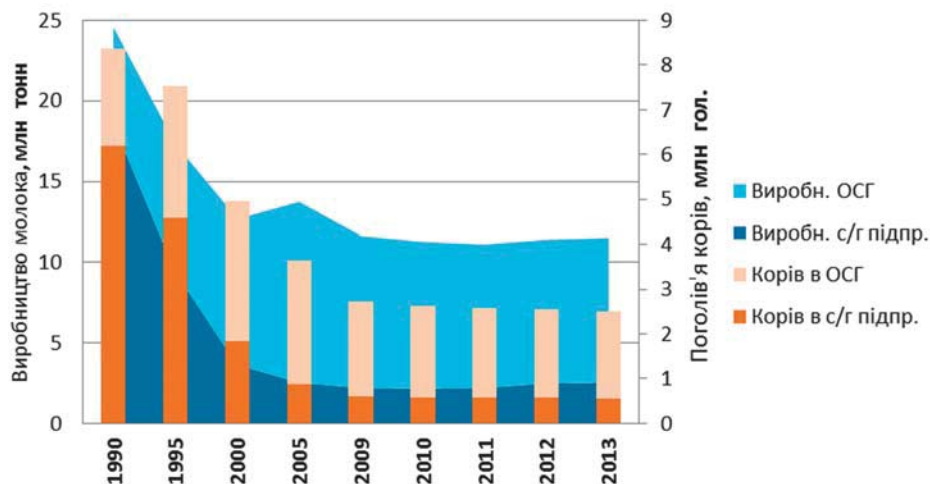
Найбільше сільське господарство постраждало на початку та в середині 90-х років від суперінфляції, та коли стару колгоспну систему було зруйновано, а нові форми господарювання ще не постали. Основною проблемою молочного сектору у цей період стало стрімке падіння обсягів виробництва молока (див. графік) в результаті масового вирізання худоби та зменшення надоїв.

Так, у період з 1990 по 2004 роки (тобто, за 14 років) виробництво молока с/г підприємствами скоротилося з 18,6 млн

до 2,5 млн тонн, тобто, у 7,4 раза. Для багатьох господарств у ті важкі для них часи корови стали своєрідним резервом коштів, що не піддається інфляції, твердою валютою (здав корів на м'ясо – маєш гроші на посівну). Зважитись на такий крок було тим легше, що для більшості господарств виробництво молока стало збитковим через малі надої та низькі закупівельні ціни на нього.

Переробники, відчуваючи дедалі гостріший дефіцит сировини, почали масові закупівлі молока у населення. Для багатьох людей у селі в цей період утримання корови стало важливим не лише для самозабезпечення продуктами харчування, а й чи не єдиною можливістю заробити, здаючи молоко на переробку. Звісно, свою працю ніхто не рахував. Тому населення у цей же період збільшило виробництво молока з 5,9 млн до 11,3 млн тонн, або в 1,9 раза. Це частково компенсувало падіння виробництва молока с/г підприємствами, та все ж загальні обсяги виробництва за цей час

Виробництво молока та поголів'я корів

скоротилися в 1,8 раза. Додамо до цього проблеми з якістю молока від населення та високу сезонність його виробництва (влітку молока вироблялося втричі більше, ніж взимку).

Таким чином, молочний сектор постав перед серйозними проблемами, основною з яких став дефіцит молока. Скорочення поголів'я корів призводило до зменшення виробництва не лише молока, але й яловичини, вивільняло працівників з тваринництва, призводило до зменшення обсягів переробки молока, що давало нам нових безробітних уже в переробці, скорочення експорту та збільшення імпорту молочної продукції. Було зрозуміло, що з цим щось треба робити. Тому держава шукала таке рішення, яке б дозволило, перш за все, спинити вирізання корів. І у 1999 році було введено дотацію на 1 кг реалізованого молока.

Чи була вона ефективною? Не вдаючись тут у детальний аналіз, зазначимо лише, що більш ніж за 10 років переламати негативну тенденцію спаду виробництва молока так і не вдалося, хоча ці заходи певною мірою і пом'якшили кризу у молочному секторі. Що ж до зростання виробництва молока, то невеличкий прогрес ми мали фактично лише останні 2 роки, коли розміри дотації було зменшено, а правила їх виплати постійно змінювалися.

2. Чи щось змінилося нині?

На сьогодні наші переробники, на жаль, частково втратили як зовнішні, так і внутрішні ринки збуту молокопродукції. Як результат, зменшилися обсяги переробки. Зараз дефіциту молока як такого немає, і обсяги його виробництва не падають. Якби раптом в Україні збільшилося виробництво молока – куди його подіти? Переробити більші обсяги не проблема, але як їх продати? Купівельна спроможність всередині країни обмежена, на зовнішніх ринках – жорстка конкуренція. Тож головними проблемами зараз є не дефіцит молока, а його сезонність та якість.

У літній період молока споживається менше, а виробляється найбільше, взимку – навпаки. Питання якості поставатиме дедалі гостріше із збільшенням інтеграції України в європейську та світову економіку. Відтак, ситуація у молочному секторі зараз є цілком іншою, ніж наприкінці 90-х років, коли було введено дотації на 1 кг молока. Тож чи потрібні нашим виробникам молока дотації сьогодні?

3. Чи потрібні дотації?

Тривалий час закупівельні ціни на молоко в Україні були значно нижчими від світового рівня. Але ті часи давно минули. Зараз ціни є дуже близькими до світових,

а в окремі періоди навіть їх перевищують. Але навіть це не робить виробництво молока справді прибутковим бізнесом. Зараз рентабельність виробництва молока у більшості господарств коливається навколо нульової позначки. Саме це і стримує розвиток молочного сектору. Адже ніхто не буде працювати собі на збиток, а якщо хтось вкладає гроші у бізнес, то хоче їх повернути, причому – з прибутком.

Підняти закупівельні ціни вище світових не можна, бо якщо наші переробники матимуть дорожчу сировину, ніж їхні закордонні конкуренти, то рано чи пізно вони втратять свої ринки – тоді сире молоко стане непотрібним взагалі. Можна підтримувати ціну за рахунок дотацій, але що це дасть? Те, що завдає збитки сьогодні, завтра завдаватиме їх знову, якщо нічого не змінити. І ключовим тут є питання: що саме потрібно змінити? Іншими словами, що нам потрібно зробити для зниження собівартості молока?

Основним фактором, який впливає на собівартість кожного кілограма молока, є надой. Адже частина кормів йде на підтримку життєдіяльності корови. Навіть якби корова зовсім не давала молока, вона все одно споживала б корми. Крім того, корми потрібні також на власне виробництво молока. Таким чином, витрати на забезпечення життєдіяльності додаються до них і розподіляються на той обсяг молока, що дає корова. Подивимось, як це виглядає в цифрах.

На підтримку життєдіяльності корова споживає близько 5 кормових одиниць на день. При вартості кормової одиниці близько 2 грн вартість підтримки життєдіяльності складе 10 грн на добу. Як уже зазначалося, ці витрати лягають на вироблене молоко. Якщо корова дає 10 кг молока на день, то на кожний кілограм припадає 1 грн додаткових витрат на забезпечення життєдіяльності (10 грн/10 кг = 1 грн). Якщо ж корова дає 20 кг, то лише 50 коп. (10 грн/20 кг = 50 коп.).

Отже, низькопродуктивна корова не може бути прибутковою, а збільшення надой робить виробника молока більш конкурентоспроможним, бо це зменшує собівартість кожного кілограму молока (приблизно так, як із збільшенням урожайності пшениці чи сої зменшується собівартість кожного центнера).

На сьогодні продуктивність українських корів є нижчою, ніж у Європі і багато нижчою, ніж у таких країнах, як США чи Ізраїль. І якщо нічого не змінювати, то наші виробники молока виявляться неконкурентоспроможними, а разом з ними –

і наші переробники. Тоді ми поступово втратимо ринок молока, а разом з ним і робочі місця, податки, валютні надходження від експорту тощо. До того ж це негативно позначиться на продовольчій безпеці держави. Потребують поліпшення також якість молока та сезонність його виробництва. Усе це вимагає коштів.

За умови низької рентабельності виробництва та дорожничі кредитів це стає справжньою проблемою, з якою більшість господарств самотужки впоратися не можуть.

Висновок: виробники молока потребують державної підтримки.

4. Якщо дотації, то які?

Перед тим, як визначити найбільш ефективний спосіб підтримки виробників молока, коротко розглянемо можливі варіанти. Основними видами державної підтримки можуть бути такі виплати:

- 1) на гектар землі;
- 2) на голову худоби;
- 3) на 1 кг молока;
- 4) компенсація відсотків по кредитах.

Стисло розглянемо кожен з перелічених варіантів.

Дотації на гектар землі вносять в економіку менше викривлень, ніж субсидії на окремі види продукції чи на голову худоби. Саме тому цей вид підтримки є основним в країнах ЄС. Але він консервує ситуацію такою, якою вона є. Іншими словами, отримавши дотацію на 1 га, виробник буде продовжувати виробляти те, що йому найбільш вигідно. В ЄС з його ефективним сільським господарством це є прийнятним. Але за наших умов це призведе до зупинки процесів реструктуризації в аграрному секторі, як це мало місце у деяких країнах – нових членах ЄС. У нашому випадку дотація на 1 га ніяк не вирішує проблем саме молочного сектору.

Дотації на корову сприяють збереженню поголів'я, але зовсім не створюють стимулів для підвищення продуктивності тварин. Крім того, постає питання контролю за достовірністю звітів щодо чисельності стада.

Дотації на 1 кг молока, на відміну від дотацій на 1 га чи на 1 корову, стимулюють як підвищення продуктивності корів, так і збільшення молочного стада, а також підвищення товарності молока. Але така дотація вважається неринковою. Вона дозволяє неефективним господарствам продовжувати своє існування. Наприклад, без дотації дане господарство мало б рентабельність мінус 7%, а з дотацією має плюс 3%. Можна й далі спокійно жити.

До того ж ми мали таку дотацію протягом 11 років і її ефективність, як вже зазначалося, залишається сумнівною. Зараз цей механізм також частково застосовується: на дотування ціни молока переробники спрямовують 50% від суми ПДВ, яку вони мали б сплатити до бюджету.

Вже згаданий проект закону № 4317 передбачає продовження дії такого механізму. На думку автора, у майбутньому від цього слід відмовитися. Але слід розуміти, що раптова відмова може спричинити спад виробництва молока. Такі дотації слід скорочувати поступово і лише по мірі створення нових механізмів підтримки.

То які ж форми підтримки українських виробників молока є найбільш доцільними за нинішніх умов? Головною перешкодою для розвитку виробництва молока в Україні є те, що проекти зі створення нових ферм мають тривалий термін окупності (до 10 років і більше) і пов'язані з серйозними ризиками. Тому мало хто готовий вкладати у них кошти. Щоб вирішити цю проблему, необхідно забезпечити для таких проектів особливий режим кредитування, вигідніший, ніж у рослинництві та в інших галузях тваринництва (де кошти повертаються незрівнянно швидше). Проекти реконструкції ферм, поліпшення кормової бази, закупівлі нетелів тощо окуповуються швидше,

але переважно теж є тривалими і капіталомісткими. Тому саме можливість отримання довгострокового фінансування на умовах повернення, але під низький відсоток (а краще – безвідсоткового) була б у даний час найкращим стимулом для розвитку с/г підприємств – виробників молока. І саме це набагато більше відповідає потребам сільського господарства, ніж субсидування ціни.

Таким чином, нам потрібен ефективний механізм здешевлення кредитів. Основною вимогою до нього має бути забезпечення справді рівних можливостей доступу для всіх без винятку господарств, які мають на це право відповідно до чинного законодавства. А таке буде можливим лише за умови, якщо правила будуть простими й зрозумілими, і державні службовці не братимуть участі у прийнятті рішення щодо надання дотацій. Їхня роль має бути суто технічною (перевірити документи, здійснити необхідні розрахунки відповідно до встановленої методики тощо). Приклади саме такого підходу ми можемо бачити в деяких колишніх соціалістичних країнах.

Усі інші види підтримки виробників молока (дотації за приріст поголів'я корів власного відтворення, закуплених племінних нетелей чи корів, або телиць у фізичних осіб, доплата за якість молока

тощо) є просто непотрібними. Кожен сам вирішить, на що йому витратити кошти. Для одного – це купівля нетелів, а для іншого – кормозбирального комбайна, прес-підбирача чи кормозмішувача, або облаштування кормового столу.

Непотрібними у більшості випадків є також різноманітні цільові програми розвитку аграрного сектору, більшість з яких так чи інакше стосуються виробників молока. Порядок розподілу коштів на ці програми щороку визначає Кабінет Міністрів України спеціальними постановами, тобто, правила постійно змінюються.

Фактично щороку починається боротьба за перерозподіл коштів між цими програмами, а багато з них не фінансуються. Окремі програми фактично так і не почали виконувати через відсутність механізму їх реалізації (як, наприклад, прийняту ще 12 грудня 2007 року Програму розвитку молочного скотарства України до 2015 року, яка передбачала державну підтримку галузі у розмірі 5,8 млрд грн).

Слід чітко усвідомлювати: чим більше видів держпідтримки буде діяти одночасно, тим складнішим буде механізм її надання і ширшими можливості для зловживання. Механізм державної підтримки повинен бути простим і прозорим, а правила гри –

стабільними. Запропонований вище механізм підтримки через часткову компенсацію відсотків по кредитах є найбільш універсальним інструментом. Він дозволить з часом замінити собою більшість інших, у тому числі, й цільові програми. Основні правила слід закріпити на законодавчому рівні. Це різко зменшить можливості для зловживань і зніме спокуску постійно їх змінювати.

Зазначимо, що гра за правилами, які постійно змінюються (що ми зараз і маємо в Україні), створює серйозні ризики для всіх типів виробників молока. Вони взагалі не розуміють, на що їм розраховувати (як через постійну зміну правил надання підтримки, так і через відсутність гарантій щодо її отримання). Тому ця допомога, зазвичай, не враховується при складанні бізнес-планів, у які закладаються лише песимістичні сценарії. Отриманий під час таких розрахунків результат часто відштовхує тих, хто вже був готовим вкладати кошти у виробництво молока. Тому важливо, раз зафіксувавши нові правила гри, твердо триматися їх протягом тривалого часу.

Реформування державної підтримки виробників молока передбачає внесення серйозних змін у чинне законодавство. Зокрема, необхідно повністю перепрацювати Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України»,

перетворивши його на базовий документ, який би об'єднав усі механізми та положення державної політики стосовно аграрного сектору України.

5. Особливості поточного моменту

Поточна ситуація у молочному секторі є досить напруженою. Одночасно діють два потужних негативних фактори. По-перше, Росія вже фактично заблокувала ввезення української молочної продукції, причому, як на свою територію, так і до Криму. Виникли проблеми і з іншими країнами Митного союзу. Скорочення обсягів переробки призвело до перевиробництва сирого молока.

По-друге, стрибок курсу євро призвів до подорожчання багатьох ресурсів, у першу чергу, пального, високоякісного насіння, засобів захисту рослин тощо. Склалася ситуація, за якої закупівельні ціни на молоко падають, а собівартість його виробництва зростає. Тому виробники молока зараз потрапляють у справді скрутне становище. За цих обставин можуть бути виправданими деякі тимчасові заходи з підтримки закупівельних цін. Але якщо говорити про довготермінову перспективу молочного сектору, то вона полягає лише у тому, щоб полегшити виробникам молока доступ до фінансів, без чого більшість з них не зможе стати конкурентоздатними.

Висновки

На основі сказаного вище можемо зробити такі висновки:

1. Основним проблемами у сфері виробництва молока в Україні є:

- низька продуктивність корів, що зумовлює високу собівартість молока та низьку рентабельність його виробництва;
- висока сезонність виробництва молока;
- низька якість молока.

2. Усі ці фактори зумовлюють недостатню конкурентоздатність більшості українських виробників молока, що у довготерміновій перспективі може призвести до падіння галузі;

3. Для підвищення конкурентоздатності виробникам необхідно здійснити інвестиції у розвиток своїх господарств, тобто, їм потрібен доступ до фінансів;

4. Через низьку рентабельність виробництва молока та дорожнечу кредитів більшість виробників не можуть вирішити проблему доступу до фінансів самотужки. У цьому їм потрібна державна підтримка (дотації). Правила доступу до таких дотацій мають бути:

- стабільними;
- прозорими;
- забезпечувати рівний доступ для всіх, хто має на це право відповідно до чинного законодавства.

■ VASSR

ПРОБЛЕМНА СІВОЗМІНА

Лише 3,8% сільськогосподарських підприємств спромоглися підготувати проекти сівозмін. Цей факт засвідчує, що ухвалений ще 4 червня 2009 року закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів» досі не запрацював повною мірою. Про причини, які призвели до такого невтішного результату, йшлося під час чергового засідання Національного прес-клубу з аграрних та земельних питань.

Максим Назаренко,
Національний прес-клуб з аграрних та земельних питань

Ювілейна сівозміна

Невдовзі закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів» виповниться 5 років. Дата непересічна, та й закон не другорядний: він запровадив механізми сівозмін як проектів землеустрою.

Проте фахівці з аграрних питань, запрошені до участі в засіданні згаданого Прес-клубу, налаштовані критично. Всі вони говорили переважно про недоляки закону та гостру потребу їх усунення.

На деяких з них зупинився юридичний радник Проекту USAID «АгроІнвест» Павло Кулинич. Зокрема, він послався на складність розробки проектів землеустрою. «Справа в тому, що сівозміна розробляється як проект землеустрою. А такий документ готується за довгою процедурою, підлягає погодженню і затвердженню різними органами влади. Крім того, він може бути ще й об'єктом державної земельнопорядної експертизи. Все це затягує розробку проекту, ускладнює життя тим, хто хотів би використовувати земельні ділянки на підставі проектів землеустрою».

Друга причина стосується непрактичності проектів землеустрою. Вони, за словами Павла Кулинич, розробляються землепорядниками, а не агрономами, фахівцями у сфері ґрунтознавства. І тому серед сільгоспвиробників, які завжди зорієнтовані на конкретний результат, не користуються належним попитом.

Третю причину фактичного блокування з боку сільгоспвиробників процесу застосування сівозмін Павло Кулинич пов'язав з її законодавчою недосконалістю. Він сказав: «Затверджений відповідними органами влади проект землеустрою є правовим актом для хлібороба. Тобто, документом, який він не має

право самостійно змінювати. Зате ситуація на полях змінюється набагато швидше».

Приміром, останнім часом відбувається чимало кліматичних змін, які суттєво позначаються на роботі аграріїв, і вони повинні на це оперативного реагувати. Часто – із внесенням відповідних змін до сівозміни. Але, підкреслив Павло Кулинич, «змінювати проекти землеустрою можна в такому самому порядку, в якому вони і затверджуються». А на це потрібен час. Його ж у сільгоспвиробників, як відомо, катма.

І, нарешті, підготовка проектів сівозмін надто дорого обходиться сільгоспвиробникам. «Плата, за нашими підрахунками, – зазначив Павло Кулинич, – сягає від 20 до 70 грн за 1 га. Господарство площею 101 га за розробку проекту землеустрою має сплатити 2-7 тис. грн. Якщо господарство має 1 тис. га, то сума зростає до 70 тис. грн».

Якщо існують проблеми, то мають бути і способи їх вирішення. Павло Кулинич запропонував таких кілька. Перший з них – сівозміна повинна бути не тільки землеохоронним, а й бізнесовим засобом. «Тому сівозмінні проекти мають розроблятися самими сільськогосподарськими товаровиробниками, у яких є агрономи. Якщо таких фахівців в господарстві немає, воно може замовити розробку проекту сівозміни в іншого фахівця-агронома чи фахівця з ґрунтознавства. Але затверджувати проект сівозміни має сам замовник. Він же повинен мати право оперативного вносити до нього зміни».

Водночас має бути запроваджений доволі ліберальний механізм контролю за сівозмінами. Їх проекти мають складатися у двох примірниках. Один з них залишається в господарстві і ним виконується, а другий надсилається до контролюючого органу. Сьогодні його функції виконує Державна сільськогосподарська інспекція.

І останнє – сільгоспвиробники мають вести книги історії полів і позначати в них чергування культур. Це, на переконання Павла Кулинич, також сприятиме підвищенню аграрної культури, яка, враховуючи ринкові потреби, все-таки буде зорієнтована на збереження родючості наших ґрунтів.

Європейська сівозміна

Фахівці стверджують, що Україна весь цей час намагається винайти власну модель сівозміни, хоча може скористатися досвідом інших країн.

Фахівець з аграрної політики Проекту USAID «АгроІнвест» Олександр Муляр розповів, що в Євросоюзі працює дієва система дотацій. Проте вона поширюється винятково на тих фермерів, які виконують певні обов'язкові вимоги. Одна з них стосується утримування ґрунтів у належному стані.

Відтак, європейських фермерів не потрібно змушувати запроваджувати сівозміни. Вони й самі зацікавлені в них.

«Тут наголос робиться не на сівозмінах як таких, а на диверсифікацію», – зазначив Олександр Муляр. І пояснив – кожне фермерське господарство в ЄС повинно мати певний мінімум культур. Вирощування монокультури тут неприпустиме. Навіть якщо вона здатна забезпечити фермеру надприбуток. Всі свідомі того, що такий підхід зашкодить землі.

І це ще не все. Встановлюється часова обмеженість на вирощування однієї і тієї самої культури на одному і тому ж полі. І більше жодних обмежень. Все решта залежить від творчості того, хто господарює на землі.

Згідно з даними Генерального директорату з питань сільського господарства і розвитку сільських територій Європейської комісії,

регулювання з метою підтримки якості ґрунтів і сівозмін у різних країнах-членах ЄС відбувається по-різному. Так, у Болгарії льон, соняшник та цукрові буряки забороняється вирощувати на одних і тих самих полях протягом двох років.

У Румунії під особливий контроль потрапив соняшник. На одних землях його не можна вирощувати понад 2 роки.

Подібні часові обмеження запроваджені і в Угорщині, але вони поширюються на пшеницю, тритикале та ячмінь. Кукурудза тут належить до пільгових культур: на одних полях її можна вирощувати не більше трьох років.

У Фінляндії свої правила. Вони доволі прості і зводяться до одного: місцеві господарства щонайменше мають вирощувати 2 культури.

Інша річ – Франція. Тут фермерам дозволяється вирощувати якнайменше 3 культури, але під кожну з них треба відводити не менше 5% земельної площі.

Подібне правило застосовується і в Німеччині. Різниця лише в тому, що під кожну з культур має відводитися щонайменше 15% орної ділянки.

У Греції встановлено, що не менш як 20% земель у сівозмінах мають бути відведені під бобові культури.

«У багатьох інших країнах, які я не назвав, також немає деталізованих сівозмін. Проте є свої правила контролю за якістю ґрунтів. Відбуваються вибіркові обстеження з боку наглядових органів. Ця система уніфікована. І я думаю, що цей досвід нам варто було б вивчити», – підсумував Олександр Муляр.

Очікувана сівозмінна

Сучасний світ живе за принципом: якщо ви маєте проблему, то мусите її вирішити. Інакше вона й надалі дошкулятиме вам.

Схоже, що Державне агентство земельних ресурсів України почало зважати на цей принцип. Принаймні, так впливає з виступу його представника, начальника Відділу землеустрою Володимира Кулика.

За його інформацією, Держземагентство спільно з Міністерством аграрної політики та продовольства України підготувало проект закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо використання земель сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва».

Цей законопроект запам'ятовується сільгоспвиробникам не лише своєю довгою назвою, а й деякими новаціями. От як їх описав Володимир Кулик.

Перша новація – «пропонується зобов'язати землевласників та землекористувачів при використанні земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва дотримуватися нормативів оптимального співвідношення культур у сівозмінах у різних природно-сільськогосподарських регіонах».

Друга новація – «землевласники і землекористувачі зобов'язані самі розробляти відповідні структурні підрозділи районних чи міських державних адміністрацій про дотримання таких нормативів».

Третя новація – «зміни, які пропонуються, дадуть можливість самим товаровиробникам розробляти відповідні сівозміни з визначенням основної культури залежно від напрямку сільськогосподарського виробництва».

Четверта новація – «нашим законопроект не скасовується розробка проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь сільськогосподарськими підприємствами. Вони можуть розробляти такі проекти лише за власним бажанням».

Зазначений законопроект, за словами Володимира Кулика, вже погоджено з Міністерством фінансів України, Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, Державною службою з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва. Однак досі не відома реакція на нього з боку фахівців, які опікуються аграрним сектором, та сільгоспвиробників.

Радикальні підходи до сівозміни

За офіційною статистикою, нині в Україні нараховується 18 667 сільгосппідприємств, які використовують земельні ділянки сільськогосподарського призначення площею понад 100 га. Проте лише 707 з них вже мають проекти землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь. Ще 3900 таких проектів замовлено.

Ці дані у деяких фахівців викликають скептичну реакцію. До їх числа належить головний аналітик Української аграрної асоціації Мар'ян Заблоцький. Під час засідання Національного прес-клубу з аграрних та земельних питань він наголосив: «Обов'язковість проектів землеустрою потрібно скасувати». І додав: «У нас ринкова економіка. Фермер, власник, користувач землі сам повинен вирішувати, що йому саджати».

На переконання Мар'яна Заблоцького, потрібно контролювати якість ґрунтів. «Принцип має бути простий. Якщо хтось

узяв в оренду землю, він мусить, принаймні, віддати її в тому ж стані, як узяв. Якщо ні, то він має відшкодувати завдані землевласнику збитки. Для цього потрібно контролювати окремі показники ґрунту».

За словами Мар'яна Заблоцького, здійснити такий контроль просто. Україна має достатню кількість лабораторій, які можуть виконати цю роботу. Собівартість таких аналізів з розрахунку на 1 га не перевищує 10 грн. Відтак, вона є доступною для сільгоспвиробників.

До Верховної Ради вже подано законопроект, який пропонує систему оцінки якості ґрунтів. Отож, справа зрушила з місця і все тепер залежить від законодавців.

Мінімальний термін оренди землі, на переконання Мар'яна Заблоцького, також може стати дієвим механізмом контролю за якістю ґрунтів. «Якщо ви берете землю в оренду на 10 років, то розраховуєте, що через 5 років на цій землі знову будете щось вирощувати. Значить, ви не зацікавлені в тому, щоб землю виснажувати». Звідси й висновок – Україна не потребує сівозмін, бо вони не вписуються в ринкову економіку.

Заступник керівника Проекту USAID «АгроІнвест» Олександр Каліберда

впевнений, що запровадження мінімального терміну оренди землі також не гармонізується з ринковою економікою. У такий спосіб держава одержує можливості втручатися в господарські справи сільгоспвиробників та права людей, які є власниками земельних ділянок.

Пропозиція Олександра Каліберди: «Кращим рішенням захисту ґрунтів є вирішення питання приватної власності. Нам потрібно його постійно рухати вперед. Приватний власник є найкращим контролером стану своєї власності».

Сівозмінна та приватна власність на землю

Ситуацію, яка склалася навколо сівозмін, можна описати так – хотіли, як краще, а вийшло, як завжди. Погано вийшло. Так вважає помічник-консультант заступника голови Комітету Верховної Ради України з питань аграрної політики та земельних відносин, член Ради Асоціації «Земельна спілка України» Сергій Біленко. Його думка: «Проекти землекористування потрібні, але у нас відбулося викривлення. Будь-яке покарання має стосуватися винятково особи, яка завдала шкоди.

У даному випадку законодавець вирішив покарати особу не за те, що вона погіршила корисні властивості ґрунтів, а за те, що не розробила папірець. Це, на мій погляд, безглузда норма».

Сергій Біленко нагадав, що коли у Верховній Раді розглядався закон про родючість ґрунтів, парламентський профільний Комітет у своїй більшості виступив проти нього. «Але так сталося, що він був прийнятий».

Сергій Біленко та його колега по Асоціації «Земельна спілка України» – її очільник Андрій Кошиль нагадали присутнім про наявність багатьох проблем, які знецінюють значення сівозмін.

Зокрема, йдеться про відумерлу спадщину, невитребувані сертифікати, про проблеми польових доріг. Їх вагу засвідчують такі дані – на відумерлу спадщину нині припадає 1,8 млн га, на невитребувані сертифікати – 1,2 млн га. Все це, підкреслює Андрій Кошиль, призводить до того, «що у нас 30-40% земель обробляється без документів».

А це вже не просто статистика. Постає питання – куди йдуть прибутки від цих не задокументованих гектарів?

На це питання, впевнений Сергій Біленко, можна дати відповідь, якщо до його вирішення підключити сільські ради. Їх представники добре знають своїх односельців. Тому можуть підказати, кому конкретно належать гектари, які нині обробляються без належних документів.

Якщо ж таких власників не знайдуть, то, за пропозицією Сергія Біленка, нічийну землю варто передати у власність сільських громад. Це полегшить їм вирішення багатьох проблем, з якими доводиться стикатися, зокрема, й проблему наповнення бюджету.

Якість ґрунтів

та продовольча безпека країни

Останніми роками виробництво сільсько-господарських культур в Україні зростає швидкими темпами. Особливо це стосується рослинництва. За деякими культурами, зокрема, зерновими наша країна вже посіла лідерські позиції у світі.

Парадокс полягає в тому, що в цей же період через безгрошів'я та завищену ціну на мінеральні добрива, гербіциди та іншу аграрну хімію постійно зменшуються обсяги їх використання сільгоспвиробниками.

І це дає підставу завідувачу кафедрою землевпорядного проектування Національного університету біоресурсів і природокористування України Андрію Мартину стверджувати, що «шалене зростання виробництва продовольства в нашій державі сьогодні значною мірою відбувається за рахунок експлуатації природної родючості ґрунтів». А це негативно позначається на їх якості.

Інша справа, доводить Андрій Мартин, що спосіб, який держава обрала для регулювання питання родючості ґрунтів, виявився вкрай невдалим. На його переконання, «проекти сівозмін – це радянська спроба регулювання». Тому що вони визначають, хто і чим займатиметься впродовж кількох наступних років. «Ніби після цього настане комунізм. Не настане. Тому що бізнес – це дуже динамічне середовище, він завжди хоче заробляти гроші».

«В Україні, на жаль, немає власників, які самостійно господарюють на землі». І в цьому Андрій Мартин вбачає велику проблему. Він каже: «В Європі дуже легко займатися охороною родючості ґрунтів. Тому що там довгострокові інтереси пов'язані із земельною ділянкою. І ви розумієте, якщо зараз її дуже погано використовуєте, то за 5 років це негативно відгукнеться для вас чи ваших дітей. Вони не зможуть отримати достатньо прибутків».

Українські власники земельних паїв через нестачу коштів, техніки та інші причини переважно думають про те, як би передати їх в оренду. І тому здебільшого дбають не про майбутню якість своєї землі, а про те, як від орендарів отримати якомога більше коштів.

Не надто переймаються родючістю полів й орендарі. Андрій Мартин упевнений –

якщо сьогодні українського фермера змусити обирати – зайнятися охороною ґрунтів чи ж додатково за рахунок їх нищівної експлуатації отримати 100 тис. грн, то він віддасть перевагу другому варіанту.

«Нам треба забезпечити охорону ґрунтів, але для цього слід застосовувати адекватні механізми, які дійсно працюватимуть і не створюватимуть додаткову корупцію в нашій державі», – доводить Андрій Мартин.

Він пропонує – до контролю за якістю ґрунтів за жодних обставин не допускати бізнес і державу. В іншому разі невдовзі з'ясується, що у цій царині у нас зовсім відсутні проблеми. Натомість зростає рівень здирництва та бюрократії. «Головними контролерами за сівозмінами у нас повинні бути не інспекції, а органи місцевого самоврядування та громадський контроль».

Андрій Мартин переконаний, що сівозміни як елемент технології треба зберегти, але механізм їх забезпечення не має бути радянським. Сівозміни ж потрібні, «тому що зараз, не займаючись питанням охорони родючості ґрунтів, ми, по суті, знищуємо продовольчу безпеку наших дітей та онуків на багато років наперед. І тому зараз краще десь вчинити жорсткіше, але все-таки зберегти земельний ресурс». ■ VASSR

КРЕДИТНІ СПІЛКИ: ШЛЯХ ЧЕРЕЗ ТЕРНИ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ ДО ЗІРОК НА ПРАПОРІ ЄС

У наш непростий час багато фінансових установ працюють на межі своїх можливостей. Це тим паче стосується кредитних спілок, які через певні законодавчі обмеження мають практично лише одне джерело фінансування – кошти своїх членів (у вигляді пайових внесків та депозитів). Тим не менш, вони наразі виживають. Чи надовго вистачить ресурсів і чи зможуть вони пережити чергову фінансову кризу? Про це розмовляємо з президентом Всеукраїнської асоціації кредитних спілок (ВАКС) Вікторією Волковською.

Михайло Вернигора,
Національний прес-клуб з аграрних та земельних питань

■ Вікторія Волковська

– Як кредитні спілки виживають в умовах нинішньої фінансової та політичної кризи?

– Минулий рік для нас завершився без ексцесів. Навіть на початку нинішнього року ми тримали ситуацію під контролем. Негативні зміни почалися від окупації Криму. Потому вони посилювалися воєнними діями на Донбасі. Що не кажіть, гроші полюбляють тишу, а її нашій країні якраз і бракує. До всього цього додайте фінансову кризу, пов'язану з нестачею в казні грошей, девальвацією гривні.

Скажу так: 2012 року активи наших кредитних спілок перевищили 1 млрд гривень. Кредитний портфель тоді склав трохи менше 1 млрд гривень. Усього було видано 1,16 млн гривень запозичень.

Із зрозумілих причин обсяг кредитування сьогодні дещо знизився. Але підкреслю – не в західних та центральних, а у східних та південних – прикордонних – областях. Я до того, що ми продовжуємо кредитувати, хоча робити це зараз дуже непросто.

– І як вам це вдається?

– Ми працюємо з гривнею, а це дуже важливо як для кредитних спілок, так і для користувачів наших послуг. Чому? Наведу приклад.

Мій приятель недавно отримав банківський кредит, причому в національній валюті, але заразом позика була «прив'язана» до долара. І щойно гривня обвалилася, у позичальника з'явилися проблеми: сума повернення за кредитом різко зросла, а зарплата у кращому випадку залишилася на колишньому рівні.

Наші кредитні спілки нічого не змінили у відносинах зі своїми позичальниками. Вони отримують позики у гривнях без «доларового посередництва», у гривнях їх і повертають. Звідси й підвищена довіра до нас. Це засвідчує хоча б такий факт: усі кредитні спілки ВАКС збереглися та продовжують працювати.

Водночас, трохи збільшився проблемний портфель. Якщо наприкінці 2013 року прострочені та неповернуті кредити склали 13% кредитного портфелю, то наприкінці березня нинішнього року цей показник зріс до 14%. Є проблеми грошей, які «зависли» в банках. Повторюся – ситуація непроста.

– Велику підтримку Україні зараз надають міжнародні фінансові донори. Частина цих грошей йде на підтримку банківської системи. Чи отримують таку допомогу кредитні спілки?

– У грошовому еквіваленті нам донорських кредитів не дістається. Весь цей час ми самі шукаємо можливості довгострокової та дешевої позики. Не завжди, але часто наша Об'єднана кредитна спілка знаходить такі гроші. Вони допомагають кредитним спілкам підтримувати ліквідність.

Та це не означає, що ми зашилися поза увагою донорів. Вже 2 роки ВАКС успішно співпрацює з Проектом USAID «АгроІнвест». У рамках запропонованої ним програми працює понад 30 наших кредитних спілок. Вони навчаються правильно оцінювати позичальників, звертати увагу на страхові випадки, на те, як їх уникнути, як налагоджувати довірчі відносини з фермерами та іншими позичальниками.

– До останнього часу спостерігався масовий відтік капіталу з банківської системи. В умовах фінансової та економічної нестабільності люди воліють забирати свої депозити. Як це стосувалося кредитних спілок?

– Не скажу, що депозити забирають масово, але такі випадки зустрічаються. І на те є вагомі причини.

Люди не впевнені у завтрашньому дні. Вони непокояться про свої заощадження і хочуть їх убезпечити. Особливо це стосується людей літнього віку.

Є й інша причина. В умовах кризи, а тим паче воєнних дій, людям треба за щось жити. До деякого не доходять пенсії, хтось втратив роботу. Вся надія на депозит, відкритий у кредитній спілці. От і користуються цим відкладеним «недоторканим запасом».

Хоча в Західній Україні ситуація складається з точністю до навпаки. На початку цього року було чимало випадків, коли люди забирали гроші з банків і приносили до кредитних спілок.

Пояснити це просто: вкладник не бачить керуючого банком, не може до нього достукатися, а в кредитній спілці завжди можна поговорити з керівництвом, порадитися, разом знайти вихід із ситуації, що склалася. І в цьому наша перевага.

– В умовах економічного спаду кредити дорожчають, зменшуються їх обсяги. Чи відчувають на собі це кредитні спілки?

– Ми не зробили кредити дорожчими, оскільки ідея кредитної кооперації специфічна: коли людині важко, не треба створювати їй ще більше труднощів.

Наша проблема криється в іншому. Самі люди, які багато років користувалися послугами кредитних спілок, рідше звертаються до нас за кредитами, бо нестабільна ситуація в країні змушує сумніватися, чи зможуть вони повернути кредит вчасно. Люди почали більш відповідально ставитися до позичання грошей.

Другий момент – кредитні спілки хоч і не підняли відсоткову ставку за кредитами, але підвищили вимоги до позичальників. Їм необхідно знати можливості кредитора: як наданий кредит повертатиметься, і в які терміни.

Дуже важливо, що такий розрахунок спільно роблять кредитні спілки та позичальники. Узгодження графіку платежів із зазначенням сум – обов'язкова умова перед видачею кредиту.

– Увесь цей час ви кредитуєте фізичних осіб, та я знаю про ваш намір сприяти фінансами розвитку невеликих селянських господарств. Зокрема, фермерських. Як це питання вирішується зараз?

– Зараз є лише одне – підготовлені пропозиції до зміни закону «Про кредитні спілки».

Чинний закон, м'яко кажучи, застарів. Свої пропозиції відносно змін до нього ми не раз обговорили на численних засіданнях робочих груп, нарадах тощо. Підтримка нашої ініціативи з боку держорганів є, та нема результату. Тому поки що все залишається, як і раніше: ми хочемо кредитувати юридичних осіб, зокрема, невеликі фермерські господарства, та не можемо. Застаріле та досі чинне законодавство нам цього робити не дозволяє.

– Хто з українців – мешканці міст чи невеликих населених пунктів частіше користується послугами кредитних спілок?

– У невеликих містах, селах та селищах люди частіше звертаються до кредитних спілок, в тому числі, й тому, що тут не такі активні інші фінансові заклади. Хоча в тому-таки індустріальному Харкові та багатомільйонному Києві кредитні спілки працюють досить активно. Міські кредитні спілки більше зорієнтовані на споживче кредитування. Багато кредитів

вони видають, приміром, на лікування, навчання, відпочинок, весілля. Кредитні спілки, що працюють у сільській місцевості, також приділяють велику увагу споживчому кредитуванню, та водночас працюють і з фермерами, власниками особистих селянських господарств.

2013 року кредитні спілки-члени ВАКС видали близько 23% від усіх позик саме невеликим сільським господарствам. Це хороший показник, бо раніше частка сільгоспкредитування складала 3-4%.

– Як зараз поведуться кредитні спілки в анексованому росіянами Криму?

– Їм складно. Вони стикаються з багатьма проблемами. Досить сказати, що в Росії нема кредитних спілок. Там є кредитні кооперативи. А це не одне й те саме. У кредитних кооперативів інші умови роботи, інші умови кредитування, інші умови залучення грошей та регулювання. Тому реорганізувати кредитну спілку, яка працювала за українським законодавством, у кредитний кооператив неможливо.

Більше того, кримська влада вимагає перереєструватися у відповідності до російського законодавства. А це означає, що кредитна спілка для початку повинна закритися. Та перед цим вона зобов'язана забрати всі видані раніше кредити. Причому повинна зібрати в гривнях і в гривнях повернути гроші людям, які поклали їх на депозити.

Це – ідеальна модель. Та кримська влада явно поспішає. Спочатку вона обіцяла, що гривня перебуватиме в обігу до початку 2016 року, а тепер погрожує у найкоротший час повністю замінити її російським рублем. І без того було багато проблем, а тепер стало ще більше.

До окупації в Криму працювало 10 кредитних спілок-членів ВАКС. Усі вони були добре капіталізовані. Їх високий професіоналізм ні в кого не викликав сумнівів. Чи зможуть вони

зберегтися в таких складних умовах, мені важко сказати.

– Чи спрацьовує сьогодні ідея про можливе переведення кредитних спілок у кооперативні банки?

– Скажу від імені кредитних спілок-членів нашої асоціації: ті вимоги, які вже розроблені для кооперативних банків, і ті, які проговорювалися донедавна на рівні спеціалістів, кредитним спілкам мало цікаві. Навіть тим, хто готовий їх фінансово виконати.

Кредитні спілки та кооперативні банки – це не лише абсолютно різні моделі, але й цілком різні ідеї. Кооперативні, комерційні та державні банки працюють для отримання прибутку. Простіше кажучи, вони займаються комерцією. А члени кредитних спілок підтримують один одного, громаду в цілому. Одні вносять гроші, щоб отримати додатковий прибуток, а інші позичають їх, щоб вирішити свої життєво важливі питання.

– З урахуванням нинішньої ситуації, яким ви бачите майбутнє кредитних спілок?

– Слава Богу, у наших кредитних спілок є запас міцності, та він не безмежний.

Думаю, відбудеться певна чистка ринку. Вживуть найсильніші, вживуть ті, у кого грамотний менеджмент, професійний підхід, хороша кредитна історія.

Сьогоднішній час складний, та нам уже треба думати про завтрашній день.

Недавно я спілкувалася з експертом USAID. Зустріч із ним організував Проект «Агроінвест». Йдеться про колегу, який тривалий час очолює одну з провідних у Польщі кредитних спілок. Ми довго говорили про можливу інтеграцію наших кредитних спілок до європейського законодавства. Як відомо, поляки цей шлях уже пройшли, і тепер його маємо подолати ми. Головне зараз, розуміючи особливості та складність цього шляху, не зійти з нього. ■ VASSR

ЧИМ ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД МОЖЕ БУТИ КОРИСНИЙ ДЛЯ КРЕДИТНИХ СПІЛОК УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ?

Тривалий час в Україні обговорюються пропозиції, покликані вдосконалити чинний закон «Про кредитні спілки». І якщо раніше йшлося переважно про можливі системні зміни, то нині, враховуючи політичні та економічні реалії, виникла необхідність його максимально європеїзувати. Тобто, зробити все необхідне, щоб розроблений відповідний законопроект інтегрувався до законодавства Євросоюзу, яке регулює діяльність сектора фінансових послуг.

Про можливості, які в цьому питанні відкриваються перед нашою країною та вітчизняними кредитними спілками, розповідає директор варшавського офісу Національної асоціації кредитних спілок Польщі («Каса Крайова») Павел Гжесік. Нещодавно на запрошення Проекту USAID «АгроІнвест» він приїздив до України для того, щоб допомогти розробити підходи до вдосконалення національного законодавства, яке регулює сектор кредитних спілок, у процесі його гармонізації з законодавством ЄС.

Михайло Вернигора,
Національний прес-клуб з аграрних та земельних питань

■ Павел Гжесік

– Чи відповідає українське законодавство про кредитні спілки європейським вимогам?

– У цілому, так. При розробці проекту закону, який зараз підготовлений та знаходиться на розгляді в Адміністрації Президента, враховувалися зауваження обох асоціацій кредитних спілок – ВАКС та НАКСУ. В ньому міститься ряд дуже важливих моментів, та я хочу зупинитися на двох основних. Це надання кредитним спілкам України можливості надавати послуги не лише фермерам як фізичним особам, але й фермерським господарствам як юридичним особам. Друге надзвичайно важливе положення – згідно до законопроекту, кредитні спілки можуть взяти участь у системі гарантування вкладів.

Я не скажу, що ця стратегія може бути реалізована вже завтра-післязавтра, та після спілкування з представниками Фонду гарантування вкладів для банків я зрозумів, що така ідея інтенсивно обговорюється.

У цілому законопроект цікавий. Щоправда, там є деякі положення, що виписані занадто складно. Вони можуть надміру бюрократизувати діяльність кредитних спілок. Приміром, це стосується ліцензування. Однак загалом законопроект заслуговує на позитивну оцінку.

– В Україні від початку розвивалися дві моделі кредитного руху – європейська та американська. Чи реально зараз поєднати інтереси цих двох напрямків, аби вони відповідали європейським нормам?

– Особисто я не знаю, чим європейська система кредитних спілок відрізняється від американської. Всі чинні асоціації кредитних спілок є членами Всесвітньої організації кредитних спілок (WOCCU), яка зареєстрована в США. До неї входять і американські кредитні спілки, і австралійські,

і європейські. Я б сказав так – це скоріш глобальна система. Та, безумовно, в кожній країні вона адаптується до місцевих умов.

З іншого боку, я розумію ваше запитання. Воно стосується особливостей роботи кредитних спілок у державах – членах Європейського Союзу. Україна прагне стати членом ЄС, і її законодавство має гармонізуватися з його законодавством, яке стосується сектору фінансових послуг. Однак це питання не завтрашнього дня. Розробка національного законодавства та його уніфікація з європейським – процес тривалий. І до цього слід готуватися вже зараз. Моя місія якраз в тому й полягає, аби визначити, яким чином це можна і слід робити.

– Що і як в ситуації, котра склалася, повинна робити наша країна?

– Вкрай важливо, щоб у процесі переговорів з ЄС, які вестимуть представники вашого уряду, вони розуміли особливості роботи українських кредитних спілок. І попросили виключити зі зведення законів, які ухвалюватимуться з метою гармонізації національного законодавства з європейським, ті норми, які можуть завадити нормальній роботі кредитних спілок.

Приміром, у Євросоюзі розроблені дуже жорсткі директиви для банківської сфери, жорсткі вимоги до капіталізації. Українські кредитні спілки не зможуть їх зараз виконати. Це слід враховувати обом сторонам. Так свого часу вчинили уряди Польщі, Ірландії, Великобританії, Естонії. Це нормальний процес досягнення компромісу. Головне, щоб він влаштовував сторони, які домовляються.

З іншого боку, в законодавстві Європейського Союзу є вкрай важливі моменти, спрямовані на захист прав споживачів. Наприклад, вони визначають, коли може бути перерваний кредитний договір, коли він може бути дочасно погашений. Звісно, такі положення слід виконувати.

У цьому зв'язку дуже важливу роль відіграє державний нагляд за роботою кредитних спілок. Він здійснюється у тій самій Ірландії, і в Польщі, і у Великобританії. Він діє всюди, де є відповідні державні органи.

Надзвичайно важливе також здійснення нагляду з боку фонду гарантування вкладів. І, безумовно, велику роль відіграють асоціації кредитних спілок. Вони покликані допомагати кредитним спілкам розвиватися. Одночасно вони є хорошими партнерами державного органу контролю, Національного банку, Адміністрації Президента та структур, які зацікавлені у тому, щоб кредитні спілки

працювали правильно, у рамках чинного законодавства.

– Чи готові українські кредитні спілки до змін, які пропонує Євросоюз?

– Звісно, українські кредитні спілки на даний момент не готові виконувати високі вимоги до капіталізації, про що я вже казав. Саме в цьому й полягає моя місія – визначити, які з вимог повинні бути на даний час виключені для кредитних спілок України, інакше вони просто не зможуть працювати.

Я хочу сказати, що є деякі аспекти європейського законодавства, які вже відображені в українському законодавстві. Зокрема, це стосується захисту прав споживачів фінансових послуг. У Євросоюзі нема спеціальної директиви щодо кредитних спілок, але WOCCU пропонує відповідний типовий закон. Розроблений в Україні законопроект про кредитні спілки багато в чому відповідає його вимогам.

– Наскільки тривалим може бути процес переформатування українських кредитних спілок під вимоги Євросоюзу?

– Це залежить від процесу, що відбувається всередині країни. У будь-якому випадку ми повинні розуміти, що ніхто не приїздить із валізами грошей і не дає кредитним спілкам зовнішніх інвестицій. Свій рівень капіталізації кредитні спілки вибудовують самостійно за рахунок вкладів своїх членів, вибудовують його тривалий час і з великою напругою сил.

– Ви зустрічалися з представниками українських кредитних спілок. Наскільки вони зацікавлені у своєму євроінтеграційному процесі?

– Я переважно зустрічався з представниками обох асоціацій кредитних спілок – ВАКС та НАКСУ. Розмови з ним переконали мене в тому, що вони зацікавлені наблизитися до європейських стандартів. Коли законопроект, про який ми говоримо, буде ухвалений, ваші кредитні спілки запрацюють у цілковито нових умовах.

– Якими польськими напрацюваннями українська сторона може скористатися для досягнення євроінтеграційних цілей?

– Свого часу в процесі переговорів з ЄС про гармонізацію законодавства, яке регулює діяльність фінансового сектору, «Каса Крайова» та уряд Польщі зуміли домовитися про те, які виключення повинні бути зроблені для наших кредитних спілок. Велика заслуга польського уряду полягала в тому, що він зміг домогтися бажаного результату. Для України таке взаєморозуміння між урядом та кредитними спілками буде хорошим прикладом. Вона може і повинна скористатися ним під час подібних переговорів з Європейським Союзом. ■ VASSR

«ЯКЩО НЕ МИ – ТО ХТО? ЯКЩО НЕ ЗАРАЗ – ТО КОЛИ?»

АБО ПРО ПРИГНІЧЕНИХ ТА ТЕАТР, ЯКИЙ МЕНЕ ВРЯТУВАВ

Те, що відбувається в Україні не може залишити байдужим нікого. Перевернулася свідомість людей, сколихнулися їх серця, а разом із цим поселився в них біль, страх та тривога. От так було зі мною. Тривога, поганий сон, перед очима страшні картини крові та вбивств, Майдан людей, сотні вбитих і поранених. Нібито кіно, а правди немає. Сльози, туга, сум, пливе кача... Руки опускаються. Треба шукати вихід. Де?!

Я навіть не думала, що той стан так називається – пригнічення. І є такий театр для пригнічених, який вигадав Августо Боаль. Форум-театр – це інтерактивна форма для роботи з молоддю.

«Не така ти, Наталю, вже й молодь», – усміхнулася сама собі, коли побачила оголошення про проведення тренінгу. І записалася, мотивуючи сама себе: «Треба шукати вихід зі стану, який заважав думати адекватно. Треба якось відволіктися!».

Мати моя завжди вчила мене «хандру» локалізувати роботою, давати раду своїм почуттям через зміну занять. А тут в оголошенні було сказано, що це нова методика і я раніше про неї не чула, то вирішила дізнатися: що воно таке і що з цим можна робити.

Молодий, приємний голос з акцентом іноземного походження по телефону повідомив, що мене чекає автобус. Захід проводився в Київській області за сприяння Представництва Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні. У салоні автобусу були в основному молоді люди. Ми їхали за місто. Це вже було цікаво.

Потім стало ще цікавіше, коли тренер – болівець Njalmar Joffre-Eichhorn, який назвав себе Джокером англійською мовою почав розповідати про Августо Боаля – засновника методика театру, інноваційного театрального постановника, режисера та політичного діяча. Він піонер театру пригнічених, політичної театральної форми, яка спочатку використовувалася в радикальних, популярних освітніх рухах поряд з педагогікою пригнічених Пауло Фрейре. Народився він 1931 року в Ріо-де-Жанейро, Бразилія.

Технологія форум-театру передбачає активну участь глядачів у спектаклі на рівні з акторами. Відтак, знаходяться альтернативні рішення проблем, набувається досвід активізації особистої ініціативи.

Форум-театр – це засіб стимулювання людей до активної діяльності з захисту своїх прав, покращенню суспільства через зміну власної поведінки. Він складається із 4 основних компонентів: цільова аудиторія, актори, сценарій і модератор. Завдання вистави – підштовхнути глядачів до активного вирішення своїх проблем, підняти дискусію в суспільстві.

Театр не має нічого спільного зі спорудами, де розташовуються такого роду театри. Тут мається на увазі театр або театральність як особливість людини, її талант і можливість спостерігати за собою в дії, діяльності.

Ніколи не думала, що прості, на перший погляд «дитячі» ігри, так заглиблюють мене у підсвідомість, звідки й на поверхню впливає отой стержень пригнічення, та причина, яка людей в глухий кут заводить, з якого виходу немає.

Перша частина присвячена обговоренню ситуації з порушення прав і свобод, пригнічення, які відбулися безпосередньо з учасниками або свідками подій, яких вони стали. З цих ситуацій розробляється сценарій вистави.

Ми розповідали про свої історії. Вадим про те, що він не може знайти достойну роботу після закінчення вузу, бо всюди потрібні знайомства, хабарі або досвід, якого в нього ще немає.

Наталка про те, що її всюди виштовхує суспільство, куди б не йшла: немає житла, немає роботи і батьки росіяни не

приймають її українську мову. Була історія про самотню жінку і покинуту батьками дитину. Усе це історії з нашого життя.

При розробці сценарію важливо враховувати, що основою будь-якого драматичного дійства є конфлікт. У форум-театрі конфліктом закінчується сценка і він особливо загострений в кінці останньої сцени п'єси. Тоді глядач буде глибоко переживати й запропонує варіанти вирішення. Пригадайте цікавий фільм, який закінчувався не мильним хеппі-ендом, а трагічним або не визначеним кінцем. Вам хотілося продовження? Ось тут так.

«Створіть образ пригніченого», – просить Джокер. Одразу пригадалися студентські роки, коли КВК забороняли. Але хіба можна заборонити молоді виражатися у своїй творчості?

25 образів стали, ніби застиглими на мить. Народилися картини нашого життя: ось сидить жінка біля метро і просить на хліб, ось воїн-афганець, без ноги газети, роздає поміж машин на трасі, а ось дівчина подає коктейль молотова на Майдані під кулями, а ось цей стоїть ... просто від страху завмер, а кулі свистять повз нього одна за одною. Усе це поряд з нами.

Репетиції мізансцен і спектаклю в цілому з використанням акторських технік – важливий момент і веселий. Бо, наприклад, програти одну й ту ж сцену спочатку як мелодраму, потім як комедію, а ще пізніше як мексиканський серіал допомагає здобути акторську майстерність.

«На сцені, як і в житті – усе рухається», – каже Джокер. Картинка оживає і ми бачимо нашу Україну саме зараз, де плач і сльози, горе і біль. Та що ж робити? Кульмінація.

Далі робота Джокера. Він готує до спектаклю емоційно. Усі хвилюються, майструють декорації із підручних матеріалів, підбирають звук...

Модератор – то й є Джокер. Це фасилітатор, який підтримує градус напруги в залі під час вистави, а до цього моменту він організовує процес, допомагає корегувати сценарій, який формується із живих історій, витягнутих із підсвідомості пригнічених людей. Він допомагає групі найбільш виразно сформулювати проблему. Це він мотивує глядачів під час показу для участі в сцені та пошуку рішення. Ці рішення пропонуються програти ще раз ... але вже з іншим вирішенням. Таким чином ми досягаємо максимального ефекту використання даної технології.

Саме кульмінацією завершується сцена, яку програють актори. «Актори» сказано

пафосно, бо то ми з вами – звичайні люди. Ми ж актори нашого життя й кожного з нас щось пригнічує. Вийти з цього стану важко, але можливо. Можна стороннім поглядом подивитися на себе, або попросити допомоги залу. Це я точно вже знаю!

Глядачі. Це ті, хто переживає ваше пригнічення разом із вами. Ваші близькі й друзі, яких ви ж й запрошуєте на спектакль. Вони співчують вам, але це ваша історія, а не їх особисте, тому вони підказують як треба в цій ситуації діяти. Вони показують шлях!

«Театр – це форма знань: він повинен і може бути способом трансформації суспільства. Театр допоможе нам збудувати наше майбутнє, замість того, щоб просто чекати це майбутнє». Августо Боаль – засновник методики.

Ми зіграли свої сцени у спектаклі. Мені відлягло від душі, хоч насильство

над тобою, твоєю країною, наруга над народом та його історією, культурою продовжуються. Та я тепер знаю: кожен на своєму місці повинен «боротися». Наші глядачі аплодували, аплодували ми їм. Аплодували тим людям, які навчили нас боротися із власними страхами.

Сьогодні питання участі у соціально-політичному житті є не просто важливою темою для обговорення, а практичною необхідністю задля розбудови держави на демократичних засадах.

У рамках проекту по підвищенню громадської участі Представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні в партнерстві з Східноукраїнською асоціацією арттерапії запрошує активних представників та представниць НУО\об'єднань\ініціатив на захід, присвячений питанням подолання різноманітних бар'єрів, що перешкоджають голосу громадян бути почутим.

Якщо ви з нами – пишіть на адресу редакції. ■ VASSR

ФЕРМЕРСТВО В УКРАЇНІ МОЖЕ ПЕРЕТВОРИТИСЯ НА СІМЕЙНИЙ БІЗНЕС

Нинішній рік Організація Об'єднаних Націй оголосила Міжнародним роком сімейних фермерських господарств. Із 570 млн фермерських господарств, які налічуються світі, 500 млн – саме сімейні.

Тарас Тернівський,
Національний прес-клуб з аграрних та земельних питань

■ Микола Гриценко

Фермерські господарства сімейного типу виробляють щонайменше 56% загального обсягу сільгосппродукції, вносячи вагомий внесок у національну та глобальну продовольчу безпеку. Якщо говорити про виробництво продовольства, то сімейні фермерські господарства є переважною формою ведення сільського господарства у світі.

А в Україні? Як не дивно, у нас сімейних фермерських господарств узагалі не існує. Звісно, вони існують, але на законодавчому рівні їх статус не визначений. І це тягне за собою цілу низку проблем і негативно позначається на розвитку сільських територій.

Але є й добра новина: невдовзі в Україні фермерські господарства сімейного типу можуть запрацювати офіційно. Надати їм такого статусу має удосконалений закон «Про фермерське господарство».

Відповідні пропозиції народним депутатам готує спеціальна експертна група, до складу якої входить і керівник напрямку «Розвиток ринкової інфраструктури» Проекту USAID «Агроінвест» Микола Гриценко. Розмова з ним розпочалася з відповіді на запитання: «Чому виникла потреба в законодавчому забезпеченні сімейних фермерських господарств?»

– Ця потреба виникла з багатьох причин. Перша і найголовніша полягає в тому, що основну частку трудомісткої сільськогосподарської продукції – овочів, фруктів, яєць, молока – виробляють не фермери. Вони її виробляють у межах 4–5%. А основний обсяг виробляють особисті селянські господарства.

І разом з тим, особисті селянські господарства не є повноправними учасниками аграрного ринку. Вони є фізичними особами. Це зумовлює проблеми з податком на додану вартість, з податком на доходи фізичних осіб.

Також особисті селянські господарства мають проблеми з виходом на ринок, бо з ними ніхто не хоче, та й не має можливості укласти повноцінні договори. Я маю на увазі компанії, трейдерів. Останні не можуть ці договори докумен-

тально оформити, адже Податковим кодексом передбачено, що вони можуть придбавати продукцію лише на основі актів закупки у фізичних осіб.

Ми сьогодні говоримо, що особисті селянські господарства, не будучи повноправними учасниками аграрного ринку, не маючи статусу виробника сільськогосподарської продукції, мають складніше та більше податкове навантаження, залишаються без соціального захисту. Вони живуть на свій розсуд. І взагалі складається таке враження, що вони опинилися поза межами нашої державної аграрної політики.

Багато закордонних експертів кажуть – це український феномен, оскільки 4-5 млн особистих селянських господарств і дотепер залишаються неструктурованими, не мають власних професійних об'єднань.

Тому виникло питання, як раціонально розпорядитися таким потужним економічним ресурсом, який називається «особисті селянські господарства». Зараз ми намагаємося дати на нього відповідь.

– Чим сімейні ферми будуть принципово відрізнятися від нинішніх?

– Сімейне фермерське господарство створюється і ведеться винятково членами сім'ї, які спільно проживають і спільно господарюють. Це – базова річ.

У чинному законі «Про фермерське господарство» написано, що фермерське

господарство формується на базі членів сім'ї та родичів. А до родичів можна все село записати. Бо там мешкають тітки, брати, двоюрідні, троюрідні...

Інша важлива річ – у сімейному фермерському господарстві мають працювати винятково члени сім'ї. У чинному фермерському законі немає обмежень щодо найму робочої сили. Тобто, створили фермерське господарство, найняли 200-300 людей, взяли в оренду 5-30 тис. гектарів землі і господарюють.

Це, по суті, сільськогосподарське підприємство. А ми говоримо, що сімейне фермерське господарство має право залучати найманих працівників винятково для виконання сезонних та специфічних робіт. У світі навіть є обмеження щодо їх кількості. Це може бути 3-5 чоловік.

Ми поки що дискутуємо, чи обмежувати кількість сезонних працівників. Тому що сімейне фермерське господарство може займатися, наприклад, ягідництвом. І виникає потреба терміново зібрати полуницю. Самостійно воно не впорається з цією роботою. Це очевидно. Тому виникає необхідність на тиждень-другий найняти сезонних працівників.

– Чи можуть сімейні ферми орендувати землю?

– Ми говоримо, що сімейні фермерські господарства створюються і діють на базі земельних ділянок, виділених для ведення особистого селянського господарства, але оренда землі не виключається. Навпаки, вона навіть передбачається. Без неї не обійдеться успішно працюючі фермерські господарства сімейного типу.

Інша справа – скільки землі вони можуть орендувати? У різних країнах до цього підходять по-різному. В окремих є обмеження за площею. Сьогодні у нас з цього питання триває дискусія – запроваджувати чи не запроваджувати подібні обмеження.

Земельне питання досить непросте, тому що сімейне фермерське господарство, наприклад, у степовій зоні може мати 500 гектарів, вирощувати зернові або технічні культури. В іншому ж регіоні таке ж господарство може мати 2 гектари під теплицю або ягідники.

В Європейському Союзі є обмеження нижньої межі. Там домогосподарство має зареєструватися фермерським товаровиробником, коли має, наприклад, понад 1 гектар землі, більше 3 корів, 5 свиней або перевищує певний обсяг обороту у сумарному вираженні. Верхніх обмежень щодо земельних площ, скажімо, до 100 чи 200 гектарів ми не бачимо.

– На базі яких господарств переважно будуть створюватися сімейні ферми?

– Працюючі фермерські господарства не потрібно чіпати. Вони вже сформувалися. Багато з них налагодили технологію виробництва, вклали в закупівлю техніки значні кошти, знайшли своє місце на ринку збуту продукції тощо.

Зараз ми говоримо про те, що сімейні фермерські господарства, в першу чергу, будуть створюватися на базі особистих селянських господарств. Тому що частина з них (за різними оцінками, це десь до 20%) вже є потенційно сімейними фермерськими господарствами і вони готові трансформуватися за умови формування сприятливого законодавчого середовища.

Не виключено, що окремі базові фермерські господарства захочуть перереєструватися у сімейні фермерські. Але це станеться за умови, якщо фермерським господарствам сімейного типу будуть створені сприятливіші законодавчі та економічні умови.

– За якою процедурою будуть реєструватися сімейні ферми?

– Ми проаналізували європейське, канадійське, російське, казахське законодавства. І скажу – в цих країнах для реєстрації сімейних ферм зроблені суттєві преференції. Ми пішли подібним шляхом. У законі «Про фермерське господарство» передбачаємо 2 можливих варіанти реєстрації.

Перший варіант – сімейне фермерське господарство, за бажання, може реєструватися на загальних підставах, як і будь-яке фермерське господарство. Це – у формі приватного підприємства зі створенням юридичної особи. Тут немає нічого складного. Хто бажає, може це робити.

Але ми передбачаємо спеціальний розділ – особливості створення сімейного фермерського господарства без створення юридичної особи. Якщо сказати простіше, йдеться про форму, яка є аналогом приватного підприємця – фізичної особи. Такий варіант є і в інших країнах. І ми сьогодні показуємо, як це можна зробити в наших умовах.

По суті, основа всіх наших пропозицій полягає в тому, щоб внести зміни в суміжні законодавчі акти, в тому числі, в Господарський кодекс, Податковий кодекс з тим, аби сімейне фермерське господарство могло реєструватися у формі приватного або сімейного підприємства.

Передбачається також, що сімейне фермерське господарство може реєструватися за заявочним принципом. Подали документи і працюйте собі

на здоров'я. Звісно, якщо до документів немає жодних претензій з боку реєстраторів.

– Основою для ведення сімейного фермерського господарства має бути договір про його створення між членами сім'ї. Що це за документ і навіщо він потрібен?

– Це прототип договору про спільну діяльність. Члени сім'ї його підписують. У документі передбачаються умови їх спільної роботи, окремо окреслюється їх відповідальність, вирішуються питання, котрі можуть виникати згодом. Наприклад, що робити, якщо хтось з членів сім'ї виходить зі складу фермерського господарства.

Ми розуміємо, що такий договір має бути розроблений як взірцевий. Це для того, аби спростити його підготовку. Цей договір завіряється в установленому законом порядку нотаріусом. Але ми хочемо прописати, щоб і сільський голова міг скріпити цей документ своїм підписом.

– Чи можуть державні службовці брати участь у сімейному фермерському господарстві? Адже на них, у відповідності до чинного законодавства, поширюються суттєві обмеження.

– У першу чергу, це може торкнутися сільського голови. Він – член сім'ї. Сім'я створила фермерське господарство. За теперішніми положеннями закону «Про державного службовця», він має ухвалити для себе рішення – або залишається на державній службі, або йде у бізнес. Третього – не дано. Але ж він член сім'ї. Не залишати ж її заради державної служби.

Тому пропонуємо внести до чинного законодавства зміни, які виключать можливість появи подібних ситуацій. Якщо наші законодавчі новації знайдуть підтримку з боку Міністерства аграрної політики та продовольства, а згодом і з боку народних депутатів, сільські держслужбовці можуть офіційно бути членами сімейних фермерських господарств, але не їх керівниками.

– Який механізм оподаткування застосовуватиметься до сімейних ферм?

– Сімейні ферми повинні мати такий самий режим спрощеного оподаткування і спецрежим податку на додану вартість, як і всі сільгоспвиробники. Також відпрацюємо спеціальний варіант. За ним сімейні ферми можуть оподатковуватися як підприємці – фізичні особи. Звісно, якщо перед тим зареєструються у такому статусі.

У Верховній Раді зареєстрований проект закону «Про сімейне підприємництво».

Він у чомусь корелює з нашим сімейним фермерським. Там також передбачені пільги. І дається обґрунтування, що сімейне підприємництво можливе за умови, якщо в сім'ї є хоча б один підприємець і він на легальних засадах залучає членів родини до ведення власного бізнесу.

– Чи матимуть сімейні ферми державну допомогу і в якому вигляді вона їм надаватиметься?

– Зараз відповісти на це питання досить складно, проте всі учасники цього процесу погоджуються, що у фермерському законі, який зараз випикується, мають бути передбачені спеціальні механізми державної підтримки розвитку сімейних ферм. Але це станеться у разі, якщо державна підтримка взагалі збережеться.

Сьогодні Міністерство фінансів планує докорінно змінити систему оподаткування сільгоспвиробників. Однією з його пропозицій передбачено ліквідувати всі преференції на ПДВ і податок на прибуток для великих сільгосппідприємств, але залишити їх для малих.

Ми вважаємо, що за будь-яких обставин за сімейними фермерськими господарствами треба залишити податкові пільги. Тому що сімейні ферми є найнижчою ланкою бізнесу у сільській місцевості, де багато робочих рук і обмаль робочих місць.

– На якому етапі нині перебуває підготовча робота?

– На сьогодні Проект «Агроінвест» спільно з Міністерством аграрної політики та продовольства, Національною асоціацією сільськогосподарських дорадчих служб, експертами ще кількох організацій уже розробили пропозиції щодо внесення змін і доповнень до закону «Про фермерське господарство» в частині врегулювання і законодавчого забезпечення створення та діяльності сімейних фермерських господарств. Коли все це було зроблено, за участі Міністерства аграрної політики та продовольства був проведений круглий стіл з обговорення самих підходів – як зробити так, щоб цей закон був не обтяжливий для бажаних створити фермерські господарства сімейного типу.

Після круглого столу на першому етапі була створена експертна група. Зараз вона після кількох засідань виробила більш-менш чітку позицію і бачення того, як у рамках чинного законодавства врегулювати діяльність сімейних фермерських господарств.

– Хто входить до складу експертної групи?

– До її складу входять експерти Проекту «Агроінвест», керівник Національної асоціації сільськогосподарських дорадчих служб, юрист Міжнародної благодійної організації «Добробут громад», представники Міністерства аграрної політики та продовольства, зокрема, Департаменту науково-технічного забезпечення та

розвитку сільських територій. Це – ключові особи.

– Як до ідеї створення сімейних фермерських господарств поставилися громадські організації сільгоспвиробників, Міністерство аграрної політики та продовольства?

– Почнімо з Міністерства аграрної політики та продовольства. Сьогодні воно є головним ініціатором створення фермерських господарств сімейного типу. Тому міністерство всіляко підтримує цю ідею. Його представники впевнені, що проблему з особистими селянськими господарствами треба якомога скоріше вирішувати.

Що стосується громадських організацій, в першу чергу – Асоціації фермерів та приватних землевласників, то на початковому етапі до ідеї, яку ми зараз обговорюємо, вони поставилися доволі скептично. Але сьогодні вони визнають – це досить важлива річ і ті пропозиції, які внесені, є доволі актуальними.

– Ваш прогноз – коли будуть готові до розгляду у Верховній Раді пропозиції, спрямовані на вдосконалення закону «Про фермерське господарство»?

– Ми плануємо, що протягом червня буде завершена вся підготовча робота. Передбачається, що законодавча ініціатива належатиме Міністерству аграрної політики та продовольства. Коли воно подасть наші пропозиції? Думаю, що це станеться вже в липні. ■ **VASSR**

**Вартість розміщення реклами та рекламних статей на сторінках науково-популярного видання
«Вісник Всеукраїнської асоціації сільських та селищних рад»**

РОЗМІЩЕННЯ РЕКЛАМИ		
Рекламна полоса А4	Розмір, мм	Вартість, грн.
1/1	210x297	2500
1/2 горизонтальна	210x145	1350
1/2 вертикальна	103x297	1350
1/3 горизонтальна	210x100	1000
1/4 горизонтальна на 3 колонки	186x65	750
1/4 горизонтальна на 2 колонки	122x100	750
1/4 вертикальна	91x135	750
1/8 горизонтальна	91x65	500
2 стор. обкладинки	210x297	5000
3 стор. обкладинки	210x297	5000
4 стор. обкладинки	210x297	6000
РЕКЛАМНА ПУБЛІКАЦІЯ		
Рекламна полоса А4	Розмір, мм	Вартість, грн.
Внутрішній блок	210x297	1500
Розворот	420x297	2750
Центральна вкладка (4 стор. А4)	420x297	5000

За умови розміщення у 3-х номерах – знижка 20%.

*** Без врахування вартості роботи журналіста
Розробка оригінал-макету: ціна договірна**

Заява на переказ готівки	Сума:															
	Платник:															
	Адреса:											Індекс:				
	Отримувач:	Інформаційна агенція "Рідне село"														
	Код ЗКПО:	Розрахунковий рахунок:						МФО банку:								
	3 8 4 5 5 1 8 4	2 6 0 0 2 0 5 2 7 1 4 3 6 9 3 0 0 7 1 1														
	Призначення платежу:	Передплата на журнал "Вісник ВАССР"														
	на:	1 номер 30,9 грн.	3 номера 92,7 грн.	6 номерів 185,4 грн.	12 номерів 370,8 грн.											
	Дата:												Підпис:			
Квитанція	Сума:															
	Платник:															
	Адреса:											Індекс:				
	Отримувач:	Інформаційна агенція "Рідне село"														
	Код ЗКПО:	Розрахунковий рахунок:						МФО банку:								
	3 8 4 5 5 1 8 4	2 6 0 0 2 0 5 2 7 1 4 3 6 9 3 0 0 7 1 1														
	Призначення платежу:	Передплата на журнал "Вісник ВАССР"														
	на:	1 номер 30,9 грн.	3 номера 92,7 грн.	6 номерів 185,4 грн.	12 номерів 370,8 грн.											
	Дата:												Підпис:			

Шановні передплатники!

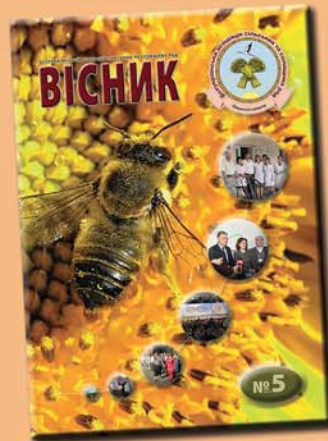
Державне підприємство по розповсюдженню періодичних видань «Преса» сповіщає Вас про те, що **7 квітня** розпочинається **передплата** на періодичні видання **на II півріччя 2014 року**.
Оформити передплату можна за «Каталогом видань України» та за «Каталогом видань зарубіжних країн» у поштових відділеннях та на сайті УДППЗ «Укрпошта» www.ukrposhta.ua, а також скориставшись послугою «Передплата ON-LINE» на корпоративному сайті ДП «Преса» www.presa.ua.

Передплатний індекс у поштових відділеннях України 68544

Контакти редакції:
04053 м. Київ, вул. Артема, 73,
e-mail: vassr.visnuk@mail.ru

Керівник проекту: Наталя Ключник
Тел.: +38 (067) 957-01-21

Виконавець: Валерій Ответчиков
Тел.: +38 (098) 404-45-84

Передплатний індекс у поштових відділеннях України 68544